

ת"פ 260/08 - מדינת ישראל ואח'... נגד מאיר רוזנטל, יצחק אוחנה, מאיר רואימי, שרון אפריאט, חיים בן חיים, דוד בן לולו - ענייני ואח'...

בית המשפט המחוזי בירושלים

ת"פ 260/08

בפני כבוד השופט הבכיר אמנון כהן

המאשימה

מדינת ישראל

באמצעות פרקליטות מחוז ירושלים (פלילי)
ע"י ב"כ עו"ד ארז פדן ועו"ד שירה קני-טל

נגד

הנאשמים

1. מאיר רוזנטל

ע"י ב"כ עו"ד עודד הכהן

2. יצחק אוחנה

ע"י ב"כ עו"ד דבורה אטיה

3. מאיר רואימי

ע"י ב"כ עו"ד מיכאל עירוני

4. שרון אפריאט

ע"י ב"כ עו"ד טליה רם

5. חיים בן חיים

ע"י ב"כ עו"ד מוטי רפאלי

6. דוד בן לולו - ענייני הסתיים

ע"י ב"כ עו"ד אבנר צור

7. אהרון גוטסדינר

ע"י ב"כ עו"ד שמואל אלברנס

8. אברהם טרופ - ענייני הסתיים

ע"י ב"כ עו"ד עופר אשכנזי

9. יוני בן ארי

ע"י ב"כ עו"ד איתן ארנון

10. אליעזר וקנין - ענייני הסתיים

ע"י ב"כ עו"ד חנן רובינשטיין

גזר דין - נאשמים 1,2,3,4,5,7

גזר דין - נאשמים 1,2,3,4,5,7

1. ביום 9.4.14, לאחר שמיעת ראיות, ניתנה הכרעת דין בתיק עב כרס זה, שעניינו בפרשת מרמה רחבת היקף, הנוגעת למסגרות לימודים שונות שהוקמו לאנשי כוחות הביטחון בשנים 1999-2001. המדובר בלימודים תורניים לקראת

קבלת תעודת השכלה תורנית גבוהה, המוענקת ע"י הרבנות הראשית והינה מקבילה לתואר ראשון (להלן - תעודת השת"ג).

כמפורט בהכרעת הדין, המכללות השונות, כמו גם הרבנות הראשית, הנפיקו במרמה מסמכים ותעודות הכוללים נתונים כוזבים, במטרה ליצור מצג לפיו תלמידי המסלול עומדים בקריטריונים של הרבנות הראשית לקבלת תעודת השת"ג ובקריטריונים של גופי הביטחון לקבלת הטבות שכר בגין לימודים תורניים: הצגת תעודת סמיכה לרבנות (תעודת יורה יורה) והצגת אישור הרבנות הראשית בדבר הסמכה לרבנות (תעודת השת"ג). על סמך מצג כוזב זה, אישרו גופי הביטחון את זכאותם של אנשי הקבע והשוטרים להטבות שכר ושולמו ליותר מאלף איש, הטבות שכר בסכומי עתק, שהגיעו למאות מיליוני שקלים: המשטרה שילמה הטבות שכר בסך 159,540,496 ₪ (במוצג ת/464) ואילו צה"ל שילם הטבות שכר בסך של למעלה מ- 140,000,000 ₪ (ר' במוצג ת/461 ובמוצג ת/461א. יצוין, כי סכום זה מתייחס רק לגובה ההטבה שקיבלו 400 אנשי קבע שנחקרו במצ"ח, מתוך 750 אנשי קבע שלמדו במכללות השונות).

2. הנאשם 1, מאיר **רוזנטל**, מי ששימש כאחראי במכללת דרכי הוראה על הנפקת האישורים השונים, ובהמשך, פעל מול הרבנות הראשית להשגת תעודות השת"ג עבור מרבית המכללות ואף פתח מסגרות לימודים משל עצמו, הורשע בביצוע 727 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין; 727 עבירות של ניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 25 לחוק; ו- 220 עבירות של סיוע לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 31 לחוק. כן הורשע בביצוע 248 עבירות של זיוף מסמך בכוונה לקבל באמצעותו דבר, בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 418 סיפא לחוק העונשין וב- 248 עבירות של שימוש במסמך מזויף בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 420 סיפא לחוק העונשין. מעבר לכך, הורשע בביצוע עבירה של גניבה בידי מורשה, לפי סעיף 393(2) ו-3 לחוק העונשין; עבירה של מרמה, לפי סעיף 220(1) ו-5 לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש] ועבירה של הלבנת הון, לפי סעיף 3(א)(1) לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000.

3. הנאשם 2, יצחק **אוחנה**, מי שכיהן בתקופה הרלבנטית בתפקיד מנהל מחלקת הבחינות ברבנות הראשית, הורשע בביצוע 1,352 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין; 1,352 עבירות של ניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 25 לחוק; ו- 1,352 עבירות של מתן תעודה כוזבת, עבירה לפי סעיף 281 לחוק העונשין. כן הורשע בביצוע עבירה של מרמה והפרת אמונים, לפי סעיף 284 לחוק העונשין ועבירה של שבועת שקר, לפי סעיף 239 לחוק העונשין.

4. הנאשם 3, מאיר **רואימי**, אשר הקים וניהל את מכללת בית שאן, הורשע בביצוע 203 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין; 203 עבירות של ניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 25 לחוק; ועבירה של סיוע לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 31 לחוק. כן הורשע בביצוע 2 עבירות של זיוף מסמך בכוונה לקבל באמצעותו דבר, בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 418 סיפא לחוק העונשין; ועבירה של מרמה, לפי סעיף 220(5) לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש].

5. הנאשם 4, שרון **אפריאט**, אשר שימש כמגיד שיעור במכללת בית שאן, הורשע בביצוע 58 עבירות של סיוע לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 31 לחוק, וזוכה מ-58 עבירות של סיוע לניסיון לקבלת דבר במרמה, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיפים 25 ו-31 לחוק.

6. הנאשם 5, חיים **בן חיים**, אשר ניהל את מכללת גן נר, הורשע בביצוע 58 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין; 58 עבירות של ניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 25 לחוק; ועבירה של מרמה, לפי סעיף 220(1) ו-(5) לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש].

7. הנאשם 7, אהרון **גוטסדינר**, אשר כיהן בתקופה הרלבנטית כרב של מחוז צפון במשטרה, הורשע בגין מעורבותו ופעילותו במסלולי הלימודים של מכללות אריאל וקארו, בביצוע 100 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין; 100 עבירות של ניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 25 לחוק; 120 עבירות של סיוע לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 31 לחוק; 120 עבירות של סיוע לניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיפים 29 ו-31 לחוק; 33 עבירות של זיוף מסמך בכוונה לקבל באמצעותו דבר בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 418 סיפא לחוק העונשין ו-33 עבירות של שימוש במסמך מזויף בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 420 סיפא לחוק העונשין.

כן הורשע בביצוע עבירה של לקיחת שוחד, לפי סעיף 290 לחוק העונשין; עבירה של מרמה והפרת אמונים, לפי סעיף 284 לחוק העונשין; ועבירה של מרמה, לפי סעיף 220(5) לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש].

8. הנאשם 9, יוני **בן ארי**, אשר שימש כמנהל האדמיניסטרטיבי של מכללת קארו, הורשע בביצוע 120 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין ו-120 עבירות של ניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 25 לחוק.

כאן המקום לומר, כי לנוכח פציעת בנו של בן ארי במהלך מבצע "צוק איתן" ומצבו הרפואי הקשה, הוסכם בין הצדדים שמתן גזר דינו יידחה בשלושה חודשים. יש לקוות, שהצדדים יגיעו להסדר טיעון בעניין עונשו.

9. כן יצוין, כי הנאשם 6, דוד **בן לולו** (אשר סייע בהפעלת מכללת גן נר); הנאשם 8, אברהם **טרופ** (אשר שימש כמנהל האדמיניסטרטיבי של מכללת אריאל); והנאשם 10, אליעזר **וקנין** (אשר שימש כאחראי על הפן הרוחני של הלימודים במכללת קארו, וכמגיד שיעור שם) - הורשעו על סמך הודאתם בעובדות כתב אישום מתוקן במסגרת הסדרי טיעון, ודינם נגזר בנפרד.

10. בטרם הטיעונים לעונש, העידו מטעם הנאשמים עדי אופי רבים, ובמיוחד מטעמו של רוזנטל, בעניינו נשמעו 12 עדים. עדויות אלה, יפורטו להלן במסגרת גזירת דינו של כל אחד מן הנאשמים.

עתה, הגיעה העת לגזור את דינם של הנאשמים שלפנינו (כאמור, למעט של בן ארי). במלאכה זו, נצמד לפי המתווה שנקבע בתיקון 113 לחוק העונשין, בו העניק המחוקק בכורה לעקרון ההלימה, הוא עקרון הגמול. כך, קבע המחוקק בסעיף 40ב לחוק, כי **"העיקרון המנחה בענישה הוא קיומו של יחס הולם בין חומרת מעשה העבירה בנסיבותיו ומידת אשמו של הנאשם ובין סוג ומידת העונש המוטל עליו"**.

רוזנטל (הנאשם 1)

11. כאמור, רוזנטל הורשע בביצוע 2,173 עבירות במספר. סיטואציה זו מעוררת תחילה את השאלה, האם העבירות הללו מהוות **אירוע אחד או כמה אירועים נפרדים**. זאת לנוכח סעיף 40ג לחוק, הנושא את הכותרת "ריבוי עבירות" וקובע כדלקמן:

"(א) הרשיע בית המשפט נאשם בכמה עבירות המהוות אירוע אחד, יקבע מתחם עונש הולם כאמור בסעיף 40ג(א) לאירוע כולו, ויגזור עונש כולל לכל העבירות בשל אותו אירוע.
(ב) הרשיע בית המשפט נאשם בכמה עבירות המהוות כמה אירועים, יקבע מתחם עונש הולם כאמור בסעיף 40ג(א) לכל אירוע בנפרד, ולאחר מכן רשאי הוא לגזור עונש נפרד לכל אירוע או עונש כולל לכל האירועים; גזר בית המשפט עונש נפרד לכל אירוע, יקבע את מידת החפיפה בין העונשים או הצטברותם.

(ג) "...".

12. סבורני, כי במקרה שלפנינו, נכון הוא, ולמעשה אין ברירה אחרת, אלא להגדיר את מעשיו של רוזנטל בכל מכללה בה היה מעורב, כ"אירוע אחד", אשר יתייחס לכלל העבירות שבוצעו בהקשרה, וזאת במקום להתייחס כאירוע לכל מעשה של הנפקת תעודות עבור תלמיד ספציפי. שכן, לגבי כל מכללה מדובר במסכת אחת של עבירות דומות, אשר התרחשו באופן חוזר ונשנה בתקופה מסוימת, על פי תוכנית אחת כוללת ומגובשת. בהיותם כאלה, הם מהווים "אירוע עברייני אחד". מאותו הטעם, אני מוצא לסווג כאירוע נפרד את עבירות המס והלבנת ההון שביצע רוזנטל. אומר, כי המאשימה חילקה את עבירת המס ואת הלבנת ההון לשני אירועים נפרדים, אך לדידי, מדובר בסדרת מעשים שהם ביטוי לדחף עברייני אחד - רצונו של רוזנטל להסתיר את הכספים ששלשל לכיסו בגין פעילותו במכללות השונות. לכן, יש לראותם כ"אירוע אחד": **"המאפיין את האירוע האחד הוא מחשבה פלילית אחת ותכנון פלילי אחד המקיפים את הרצף כולו וסוגרים עליו ... מסכת של מעשים ועבירות תוגדר 'אירוע אחד' בכל אותם מצבים שבהם ההסתכלות באירוע העברייני תביא את המתבונן למסקנה שפיצולם יהיה מלאכותי, וכי לאמיתו של דבר מדובר במכלול אחד המבוסס על פריטים אחדים"** (ד"ר יניב ואקי ופרופ' יורם רבין במאמרם "הבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה: תמונת מצב והרהורים על העתיד לבוא", הפרקליט נ"ב תשע"ג, בע' 442).

13. אשר למעשה גניבת שכר הלימוד של התלמידים ממכללת דרכי הוראה. אף שמדובר בעבירה שונה משאר העבירות שבוצעו במסגרת המכללה וכך גם נפגע העבירה והאינטרס החברתי המוגן הם שונים, לא מצאתי להתייחס למעשה הגניבה כאירוע נפרד, כפי שביקשה המאשימה. שכן, הגניבה היתה חלק מהתוכנית העבריינית של רוזנטל

במכללת דרכי הוראה: היא בוצעה בסמיכות של זמן ומקום לשאר העבירות ויש לה אותו רקע מנטאלי שיש להן - ניצול חופש הפעולה שניתן לרוזנטל במילוי תפקידיו במסלול שפתחה המכללה (הן כאחראי על הנפקת אישורי הלימודים והן כאחראי על גביית שכר הלימוד). כל אלה, מאחדים את עבירת הגניבה ועבירות המרמה שבוצעו במכללת דרכי הוראה, לכדי מכלול עברייני אחד. על פי אותו רציונל, אני מוצא לסווג את המעשה של נטילת הסכום של ₪ 66,000 מדמי החסות שהיו אמורים להשתלם לדרכי הוראה בגין חסותה לשני המחזורים הראשונים של מכללת בית שאן, כחלק מהאירוע של מכללת בית שאן ולא כאירוע נפרד שביצע רוזנטל, יחד עם עבירת הגניבה.

14. כאן המקום לציין, כי בטיעוניה לעונש, התייחסה המאשימה לגניבת הכספים ממכללת דרכי הוראה כאירוע בו נגנבו ₪ 66,000 (ר' בע' 15,449 לפרוטוקול ובטבלת מתחמי הענישה שצירפה). ברם, כאמור בהכרעת הדין, מדובר בשני מעשים נפרדים: במסגרת פעילותו במכללת דרכי הוראה, הורשע רוזנטל בעבירה של גניבה משכר הלימוד של התלמידים, בשיעור **שאינו ידוע** (ר' בפסקאות 881-899 להכרעת הדין) ואילו במסגרת פעילותו במכללת בית שאן, נקבע, כי רוזנטל נטל לעצמו סכום של **₪ 66,000** מדמי החסות שהיו מיועדים לדרכי הוראה (ר' בפסקאות 1,100-1,101 להכרעת הדין).

מכללת דרכי הוראה

15. בגין חלקו במכללת דרכי הוראה, הורשע רוזנטל בביצוע 420 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין; 420 עבירות של ניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 25 לחוק; ועבירה של גניבה בידי מורשה, לפי סעיף 393(2) ו-(3) לחוק העונשין.

16. בהכרעת הדין נקבע, כי במסגרת תפקידו במכללה כאחראי על הקשר עם הרבנות הראשית ועל הנפקת המסמכים הנדרשים לצורך עמידה בדרישות הרבנות, הכין רוזנטל מסמכים המציגים מצג שווא, כדלקמן: **(1)** אישורים על לימודים בהיקף של 35 ש"ש (כאשר הלכה למעשה למדו 10 שעות שבועיות בלבד) וכי התלמידים ימשיכו בלימודיהם שנה נוספת (כאשר לא כך היה) **(2)** תעודות יורה יורה, שאינן משקפות את רמת הידע והבקיאות האמיתית של התלמידים. בנוסף, בהיותם של חלק לא מבוטל מהתלמידים חילוניים, הם כלל לא היו ראויים להחזיק בתעודה הנושאת את שם התואר יורה יורה, שכן תנאי בסיסי הוא, שבעל תעודה כזו יהא אדם שומר תורה ומצוות.

את המסמכים הללו, יחד עם אישורים כוזבים על לימודים קודמים של התלמידים (אשר רוזנטל לא הורשע בהכנתם או בהצגת דרישה להגישם ורק נקבע, כי היה מודע לכך שהם כוזבים), העביר רוזנטל לרבנות הראשית. בתמורה, קיבל רוזנטל תעודות השת"ג כוזבות והעבירן, יחד עם תעודות היורה יורה הכוזבות, לגופי הביטחון (ולמשטרה העביר גם אישור לימודים כוזב נוסף, שהכין במיוחד). על סמך התעודות הללו, העניקו גופי הביטחון לכל תלמיד תוספת שכר בסך ₪ 2,000-4,000 מידי חודש.

בנוסף, על פי הכרעת הדין, במהלך שנת 1999, בעת ששימש כאיש הכספים של המכללה, הפקיד רוזנטל בחשבון הבנק הפרטי שלו חלק משכר הלימוד שגבה מן התלמידים, זאת ללא ידיעת הנהלת המכללה ובכוונה לשלול את הכספים

הערכים המוגנים ומידת הפגיעה בהם

17. כידוע, העבירה של **קבלת דבר במרמה** מבקשת להגן על חופש הרצון, חופש הבחירה וחופש הפעולה של המרומה, שנשללו ממנו בעקבות מעשה המרמה. אף שמבצע העבירה פוגע גם באינטרס הרכושי של בעל "הדבר", נקבע, כי מרכז הכובד של הפגיעה בעבירה זו **"אינו מצוי ברכיב הנסיבתי 'דבר', אלא בקיומו של קשר סיבתי בין המרמה לבין קבלת ה'דבר'": "שאם היו נפרשות בפני המרומה כל העובדות לאשורן, אפשר שהיה פועל, או שחייב היה לפעול ... אחרת מכפי שפעל"** (בע"פ 8573/96 **מרקדו נ' מדינת ישראל**, ניתן ביום 18.12.97, בפסקה 76). העונש שנקבע בחוק בגין ביצוע עבירה של קבלת דבר במרמה, עומד על שלוש שנות מאסר ובמקרה בו נעברה העבירה בנסיבות מחמירות, נקבע עונש של חמש שנות מאסר.

18. ההגנה טענה, כי בבואנו לבחון את מידת הפגיעה בערכים המוגנים, אין להתעלם מרוח התקופה בה נעברו העבירות. היא חזרה על טענותיה במהלך המשפט, כי בתקופה בה בוצעו מעשי המרמה, עודדו גופי הביטחון את אנשיהם לצאת ללמוד תארים שונים, כדי לשפר את משכורתם. היה זה "פנטז" שהמציאה המערכת על רקע גל העזיבה של רבים מאנשי כוחות הביטחון את השירות באותה עת. המשמעות היא, כך לשיטתה של ההגנה, כי גופי הביטחון רצו להעניק את הטבות השכר בכל מקרה והם לא ייחסו חשיבות אמיתית לרמת הלימודים ולמשכרם. מכאן, טענה, כי המרמה לא פגעה בחופש הרצון והבחירה של גופי הביטחון או שפגעה בהם במידה פחותה, הואיל וגופי הביטחון היו מעניקים את הטבות השכר בגין כל מתכונת לימודים באשר היא.

19. ואולם, טענות אלה נידונו בהכרעת הדין ונדחו. קבעתי, כי אמנם באותה תקופה עודדו גופי הביטחון את אנשיהם לצאת ללמוד ובמסגרת זו, אף פתח בית המדרש יחיה דעת מסלול ללימודי רבנות, בתיאום עם המשטרה. בנוסף, היה ידוע לכל הגורמים המעורבים, כי הסיבה בגינה נרשמו התלמידים ללימודים היא כדי להיטיב את שכרם וכי הם אינם עתידים לשמש כרבנים בפועל. ואולם, עדיין, אין זה אומר, כי תוכן או עצם הלימוד לא היו חשובים לצה"ל ולמשטרה והם היו מאשרים לימודים פיקטיביים. כמפורט בהכרעת הדין, אין בליבי ספק, **שהגורמים האזרחיים** בגופי הביטחון לא היו מעניקים הטבות שכר על סמך מסמכים כוזבים, אשר אינם משקפים את שלמדו התלמידים בפועל. הם לא היו מאשרים את הענקתן של הטבות השכר, אם היו יודעים, שהן ניתנו למי שאינו עומד בדרישות. בהמשך לכך, נקבע בהכרעת הדין, כי בכך שלא הוצגה בפני גופי הביטחון התמונה כהווייתה, נשללה מהם היכולת לשקול את הנתונים האמיתיים לחיוב או לשלילה וחופש הבחירה שלהם - שובש. אם היו מוגשים לגופי הביטחון מסמכים המדווחים נתוני אמת והיו מוגשות תעודות הנושאות שם אחר (לא יורה יורה ולא השת"ג) - לא היו מקבלים אנשי הקבע את אותן הטבות השכר שקיבלו. לא מן הנמנע, שגופי הביטחון היו מחליטים להעניק בגין לימודים אלה הטבות שכר שניתנו בגין גמול השתלמות, ולא היו מתייחסים ללימודים אלה כאקוויוולנטיים לתואר ראשון. המשמעות היא, כי לא ניתן לקבל את הטענה, שמידת הפגיעה בערכים המוגנים הינה פחותה בענייננו משום שהמערכת עודדה את אנשיה ללמוד.

20. גם מסקנותיי בהכרעת הדין לגבי **הגורמים הרבניים** בצה"ל ובמשטרה, עליהם הוטלה מלאכת אישור הסמיכות לרבנות, אינן משנות ממסקנתי זו. כאמור, מצאתי טעם לפגם בהתנהלותו של הרב הצבאי הראשי, הרב וייס, אשר סרב

לאשר בעצמו את הסמיכה לרבנות של הנגדים, משום שהיתה לו תחושה שמהו אינו כשר והוא לא הבין, כיצד תעודת ההשת"ג מתיישבת עם המציאות. הפתרון שנמצא היה, שסגנו, הרב בלק, יעשה זאת במקומו. לגבי הרב גרוס, הרב המשטרתי הראשי, קבעתי, כי הוא ידע על המצג הכוזב אך בחר להעלים ממנו עין ולאשר את הטבות השכר בכל זאת. מסיבה זו, אף קבעתי, כי היה מקום להעמידו לדין. ואולם, עדיין, אין בחשדות שעלו בקרב הרב וייס לגבי הנתון של חמש שנים שהופיע בתעודת ההשת"ג, גם לא בידיעתו של הרב גרוס על הכזב באישור שהוגש לו, לפיו התלמידים למדו 35 שעות בשבוע, כדי להפחית מעוצמת הפגיעה של הנאשמים בערכים המוגנים. שכן, כאמור בהכרעת הדין, עת עסקינן בטענה של קבלת דבר במרמה מקופת המדינה, לא די בהוכחת ידיעתו של הדרג המחליט, אלא יש לבחון האם גם הדרג המבקר ידע על המרמה. בהינתן קביעותי, כי הדרגים המבקרים - הגורמים האזרחיים בצבא ובמשטרה, כמו גם משרד האוצר - כלל לא ידעו על המרמה ואילו היו יודעים עליה - היו נוהגים אחרת, הרי שעוצמת הפגיעה בערך המוגן נותרת בעינה. מאותו הטעם, גם אין בכך שאנשי הרבנות הראשית (אוחנה והרב בקשי דורון) שיתפו פעולה עם המרמה ואפילו הנחו להגיש לרבנות מסמכים כוזבים, כדי להוביל למסקנה, כי הערכים המוגנים נפגעו בעוצמה פחותה יותר.

21. למעשה, לא רק שאין לקבל את הטענה לפיה הערכים המוגנים לא נפגעו ע"י הנאשמים, אלא שההיפך הוא הנכון - מדובר בפגיעה ברף הגבוה ביותר. הנאשמים, ובראשם רוזנטל, זיהו את העובדה שמדובר במערכת גדולה ומסועפת, וניצלו אותה. כפי שקבעתי, אילו ישב גורם אחד וחיבר בין כל קצוות המידע, ייתכן שהמרמה היתה נחשפת, אך בפועל, לא כך היה. בנוסף, ניצלו הנאשמים את הקושי שהתעורר בקרב גורמי השכר בכל הקשור ללימודי הרבנות ואת העובדה, שלא היתה להם כל הבנה בתחום והם לא ידעו כיצד להתייחס לתארים ולתעודות של בתי המדרש השונים ואיזה מעמד להעניק לאותם בתי מדרש. כאמור, הקביעה מיהו מוסמך לרבנות היתה שונה מתארים "רגילים" ולא היה גוף כגון המועצה להשכלה גבוהה שיאשר את הלימודים. לכן, לא הציבו גופי הביטחון דרישות משל עצמם, אלא הסתפקו בתעודת סמיכה לרבנות (תעודת יורה יורה) ובאישור הרבנות הראשית, כי המבקש אכן מוסמך לרבנות (תעודת השת"ג). מצב דברים זה, היווה קרקע פורייה לפעילותם העבריינית של הנאשמים. הם ניצלו במלוא הכוח את אופיין המיוחד של התעודות הללו ואת האמון המוחלט שנתנו בהן גופי הביטחון.

22. לפגיעה בחופש הרצון של גופי הביטחון מתווסף ממד מחמיר נוסף הנעוץ בעובדה, שבבסיסה עמד ניצול לרעה של הנאשמים את רצון המערכת להיטיב עם אנשיה. הם הפכו כוונה טובה שנועדה לעודד את אנשי כוחות הביטחון להמשיך במלאכתם החשובה למען ביטחון המדינה, להזדמנות עסקית להאדרת רווחיהם הפרטיים על חשבון הקופה הציבורית. בהתנהלותם, גרמו לכך ש"ממתוק יצא עז". אני סבור, כי מעשים מסוג זה מתאפיינים בחומרה מיוחדת ומוצא אני טעם רב בדברי המאשימה, כי **"זה פגיעה לא רק בחופש הפעולה, זה פגיעה בכל המנגנון ... של המושג הזה שנקרא הטבות שכר"** (בע' 15,435 ש' 17-18). אוסיף, כי אין בכך ש"הדבר" שנתקבל במרמה הוא כספים של הקופה הציבורית, כדי להצביע על מידת פגיעה פחותה יותר בערכים המוגנים. מעשי העבירות נמשכו זמן רב והסכומים שהוצאו במרמה - סכומי עתק הם. אין צורך להרבות מילים, על שניתן היה לעשות עם אותם כספים לטובת הציבור הרחב או למען ביטחון המדינה. יתר על כן, בתי המשפט עמדו על כך, שהעבירה של קבלת דבר במרמה נתפסת כחלק מהעבריינות הכלכלית. בהיותה כזו, פגיעתה אינה מסתכמת אך בנזק כלכלי אלא **"שורשיה עמוקים יותר, והשלכותיה חודרות ומזעזעות את תשתית האמון שהציבור רוחש למערכת הציבורית האחראית לענייניו ולרווחתו"**. כך הוא במקרה שלפנינו. נזקי העבירה, **"קשים לחברה בכללותה, למשק הכלכלי, ולאנשים הפרטיים הנפגעים ממנה במישרין"** (ע"פ 9788/03 גולן נ' מדינת ישראל, ניתן ביום 25.2.04, בפסקה 7).

23. בהמשך ישיר לדברים אלה, הרי שגם חופש הרצון והבחירה של התלמידים עצמם נפגע, משהם הולכו שולל ע"י הנאשמים, כי משך והיקף לימודיהם יקנה הטבת שכר מקבילה לתואר ראשון וכי המכללה תנפיק ותגיש עבורם את האישורים הנדרשים לרבנות הראשית ולגופי הביטחון. כפי שהעידו תלמידים רבים, אילו ידעו את הדברים לאשורם, לא היו נרשמים ללימודים מלכתחילה וודאי שלא היו נותנים יד להנפקתם של מסמכים כוזבים על שמם.

24. עת עסקין בעבירה של **גניבה בידי מורשה**, נוסף על הערך החברתי של שמירה על זכות החזקה בנכס, מבקשת העבירה להגן גם על חובת הנאמנות שחב הגנב, מכוח מעמדו, לבעליו של הנכס. למעשה, עבירה לפי סעיף זה הינה עבירת גניבה "בנסיבות מחמירות", הנעוצות בכך שהדבר נושא הגניבה נמסר לגנב על רקע יחסי האמון בינו לבין הבעלים (ר' בע"פ 1784/08 פרי נ' **מדינת ישראל**, ניתן ביום 5.2.09, בפסקה 51). חומריו של המצב המיוחד בו מפר הגונב את האמון והמעמד המיוחד שהוא זוכה לו מבעל הנכס, מתבטאת גם בעונש שנקבע בחוק העונשין לעבירה זו, העומד על 7 שנות מאסר (בסעיף 393 לחוק). זאת לעומת העונש של 3 שנים בגין עבירת היסוד של גניבה "סתם" (בסעיף 384 לחוק). בעניינו של רוזנטל, מדובר בפגיעה חמורה ביותר בערך המוגן, בהינתן, שהאמון שנתנו בו ראשי בית המדרש היה ברמה הגבוהה ביותר. רוזנטל היה כבן בית בבית המדרש דרכי הוראה וראשיה סמכו עליו "בעיניים עצומות". מסיבה זו, הוענק לו חופש פעולה מלא בביצוע תפקידיו, אך, כאמור, הוא בחר לנצל אמון זה לרעה.

מדיניות הענישה הנוהגת

25. לנוכח היקף מעשי המרמה שביצע רוזנטל (וגם הנאשמים האחרים), המתבטא במספר העבירות הרב בו הורשע ובגובה הנזק שנגרם כתוצאה מהמרמה, התקשיתי למצוא אירועי מרמה דומים, שיצביעו על מדיניות הענישה הנהוגה בעבירות מרמה בסדר גודל כבמקרה שלפנינו, אשר נעשו תוך הצגת מסמכים כוזבים ומזויפים בפני רשויות המדינה. משכך, אין לי אלא להישען על מקרים קרובים ככל האפשר. בהקשר זה יש לזכור, כי לא נדרש שמתחם העונש ההולם יהא זהה למדיניות הענישה הנוהגת (ר' בע"פ 1323/13 **חסן נ' מדינת ישראל**, ניתן ביום 5.6.13, בפסקה 9).

26. מטבע הדברים, הפנתה המאשימה לפסיקה מחמירה, בה הוטלו עונשי מאסר ממושכים בגין עבירות מרמה שגרמו לנזקים של עשרות מיליוני שקלים, ואילו הנאשמים הפנו אותי לפסיקה מקלה. כך, הפנתה המאשימה לגזר דינה של אתי אלון בפרשת הבנק למסחר, שם דובר במעשי מרמה וגניבה שהובילו לנזק של למעלה מחצי מיליארד שקלים לקופת המדינה. על אלון נגזרו 17 שנות מאסר בפועל, מאסר על תנאי וקנס בסך של חמישה מיליון שקלים. זאת, חרף העובדה, שביצעה את העבירות מתוך מצוקה קשה, על מנת לסייע לאחיה, ואת הרוב המכריע של הסכומים היא לא לקחה לכיסה שלה. יש לשים לב, כי העובדה, שהבנק התרשל בפיקוח על עבודתה של אלון, לא הובילה את בית המשפט להקל בעונשה (ר' בע"פ 7075/03 **אלון נ' מדינת ישראל**, ניתן ביום 2.8.06, בע' 28). בנוסף, הפנתה המאשימה לע"פ 816/10 **גולד נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 3.9.12), שם דובר בשני נאשמים אשר הציגו מצגים כוזבים כלפי מרכז ההשקעות של משרד המסחר והתעשייה והוציאו במרמה עשרות מיליוני שקלים. בית המשפט העליון החמיר את עונשו של גולד לתשע וחצי שנות מאסר (מ-8 שנות מאסר) והותיר על כנו את עונשו של הנאשם השני (וחניש) על שש שנות מאסר. כן הוטל עליהם קנס בגובה של מיליון וחצי שקלים. אותם נאשמים, היו ללא עבר פלילי והם לא הפיקו רווח אישי מהמעשים בהם הורשעו (הכספים שקיבלו נכנסו לקופות החברות ולא לכיסם הפרטי). בנוסף, באותו מקרה, נמשכו ההליכים המשפטיים כ-10 שנים (כתב האישום הוגש בשנת 1999 והכרעת הדין ניתנה בשנת 2009).

27. פרשה נוספת אליה הפנתה המאשימה הינה פרשת כספי ניצולי השואה, בה הורשעו הנאשמים בעבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, גניבה בידי מורשה ותיווך בביטוח שלא בהיתר. באותו מקרה, הקים הנאשם חברה שנועדה לעזור לניצולי שואה להצטרף לתוכנית לביטוח פנסיה של המוסד לביטוח סוציאלי של מערב גרמניה. כדי להצטרף לתוכנית נדרשו הניצולים להעמיד סכום כסף התחלתי, ולצורך זה, הקים הנאשם שלוש חברות מלוות וחברת ביטוח, תוך שהוא מסתיר מהניצולים את עובדת היותו בעליהן. בכך יצר מצב, בו הוא מנהל עבור הניצולים את המשא ומתן עם החברות המלוות כאשר למעשה הוא מנהל משא ומתן עם עצמו. כתוצאה, העצים את הכנסותיו. בית המשפט העליון העמיד את עונשו של הנאשם על 10 שנות מאסר בפועל (המחוזי גזר 12 שנים) והותיר על כנו את הקנס של ₪ 21,750,000 ופיצוי לעשרה מהמתלוננים בסכום של ₪ 15,000 לכל אחד (ע"פ 1784/08 פ"פ **פרי נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 5.2.09)). יצוין, כי בדיון נוסף שהתקיים, הותיר בית המשפט העליון על כנה את ההרשעה (דנ"פ 2334/09 **פרי נ' מדינת ישראל**, ניתן ביום 23.5.11).

28. כן הפנתה המאשימה לע"פ 6381/93 **גולדין נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 11.9.95), שם דובר במנכ"ל חברה שביצע מעשי גניבה ומרמה בגובה של 24 מיליון שקלים תוך ניצול האמון וחופש הפעולה שהעניקו לו הממונים עליו, כמו גם ניצול האמון שנתנו בו המשקיעים. לביצוע המרמה בנה מערכת חשבונאית מסועפת ומתוחכמת וכדי להסוות את מעשיו, זייף חתימות, מסמכים ורישומים, פתח חשבונות בנקים על שמות אנשי קש והשתמש בדרכונים מזויפים. בית המשפט העליון החמיר את העונש שגזר בית המשפט המחוזי (מאסר של תשע וחצי שנים, מהן שש שנים וחצי בפועל ושלוש שנים על תנאי, וקנס כספי בסך של ₪ 150,000) והעמיד את עונשו על 10 שנות מאסר, מתוכן 8 בפועל.

29. ההגנה, לעומת זאת, הציגה פסקי דין בהם הוטלו עונשים נמוכים למדי, שנעו בין עבודות שירות למאסרים קצרים. ברם, חשוב לשים לב, כי ברבים מן המקרים אליהם הפנתה ההגנה, ניתנו העונשים לאחר שהנאשם הודה במיוחס לו בכתב אישום מתוקן, במסגרת הסדר טיעון. כך, למשל, ברע"פ 2569/14 **גורפינקל נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 24.6.14), אליו הפנה עו"ד הכהן, שם הורשע נאשם בגין שלוש פרשות שעניינן בעבירות זיוף ומרמה מסוגים שונים, שביצען הביא לפגיעה בציבור וללקיחת כסף שאינו מגיע לו על פי דין: בגין הפרשה הראשונה, הושתו על הנאשם ששה חודשי מאסר בפועל, מאסר על תנאי, פיצוי וקנס (יש לשים לב, כי באותו מקרה הורשע הנאשם על פי הודאתו, במסגרת הסדר טיעון לעניין ההרשעה והעונש). בגין הפרשה השנייה, בה הורשע ב-19 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, זיוף בנסיבות מחמירות וגניבה בידי מורשה, הושתו על הנאשם 15 חודשי מאסר בפועל, מאסר על תנאי וקנס. בגין הפרשה השלישית, בה הורשע, בין היתר, בביצוע 15 עבירות של שימוש במסמך מזויף, 4 עבירות של גניבה ו-10 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, נידון הנאשם ל-26 חודשי מאסר בפועל ומאסר על תנאי (בשתי הפרשות - השנייה והשלישית - הורשע הנאשם על פי הודאתו במסגרת הסדר טיעון). יצוין, כי בקשת רשות הערעור לבית המשפט העליון התמקדה בשאלה משפטית הקשורה לחפיפה וצבירה של העונשים.

30. במקרה אחר אליו הפנה עו"ד הכהן, דובר בסגן מנהל סניף דואר אשר גנב סכום של קרוב למיליון שקלים מכספת בית הדואר והוטלו עליו 3 שנות מאסר בפועל, שנת מאסר על תנאי ופיצוי בסך של ₪ 100,000. גם כאן, הורשע הנאשם על פי הודאתו במסגרת הסדר טיעון (ע"פ 2542/11 **מכלוף נ' מדינת ישראל**, ניתן ביום 11.1.12). בע"פ 677/14 **דנקנר נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 17.7.14) הפחית בית המשפט העליון את העונש שגזר בית המשפט המחוזי על הנאשם (12 חודשים) והעמיד את עונשו של הנאשם על 8 חודשי מאסר בפועל. באותו מקרה, הודה הנאשם בכתב אישום מתוקן בביצוע עבירות של מרמה והפרת אמונים בתאגיד, פגיעה בניהול תקין של עסקי תאגיד בנקאי

ותחבולה, בעת שכהן כדירקטור ויו"ר הדירקטוריון של בנק הפועלים. חשוב לשים לב, כי בעניינו של דנקנר לא הביאו מעשיו לפגיעה כלכלית בבנק ולא נגרם לבנק נזק קונקרטי, שכן כספי ההלוואה הוחזרו במלואם וכך גם הפעולות שביצע היו לטובת הבנק.

31. מקרה קרוב בנושאו למקרה שלנו, שהציג עו"ד הכהן, היה של נאשם אשר היה ממקימי החברה שהפעילה את שלוחות הלימודים של מכללת ברלינגטון ושל אוניברסיטת לטביה. הוא הורשע במתן שוחד לשמונה עובדי ציבור על מנת שיקדמו את השלוחות וכן בקבלתם במרמה של 28 תארים פיקטיביים עבור אחרים (ת"פ 7232/04 (שלום-תל אביב) **מדינת ישראל נ' אברהם אבן חן**, ניתן ביום 7.7.05). בית משפט השלום הרשיע את הנאשם, לאחר הליך הוכחות רב היקף, ב-9 אישומים של עבירות שוחד, קשירת קשר לביצוע עוון, קבלת דבר במרמה וסיוע לקבלת דבר במרמה - וגזר עליו מאסר בפועל של 30 חודשים, מאסר על תנאי וקנס של 50,000 ₪.

הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות

32. כפי שראינו בהכרעת הדין, **לביצוע העבירות קדם תכנון רב** מצדו של רוזנטל, אשר נועד להבטיח את הצלחתה של התוכנית העבריינית על כל רבדיה - הן לוודא שהתלמידים יקבלו את הטבות השכר והן למנוע את חשיפתה של המרמה. לצורך הגשמת מטרות אלה, השקיע רוזנטל מחשבה רבה בניסוח האישורים והתעודות שהכין, כמו גם בהחלטה למי להגישם וממי להסתירם. כך, ביודעו, כי באישורים שמוגשים לרבנות הראשית צריכים להופיע נתונים מסוימים, הגה רוזנטל את נוסח אישור "35 ש"ש וממשך בלימודיו שנה נוספת". הוא ניסח את האישור באופן מתחכם, שאינו נוקב בתאריכים מדויקים של תחילת וסיום הלימודים, על מנת להקשות על הקורא ולחייב אותו לחשב בעצמו את משך הלימוד של התלמיד, כמו גם את סך השעות שלמד. בנוסף, חתם רוזנטל על האישור בחתימת קשקוש בלתי ניתנת לזיהוי, תחת הגורם העלום "הנהלת המכללה", מבלי לציין את שמו ואת תפקידו במכללה. במעשה זה, ביקש להרחיק עצמו מאותו אישור כוזב של 35 ש"ש. ניתן לראות, כי גם את נטילת חלק משכר הלימוד לידיו הפרטיות, טשטש רוזנטל בדרך של הנפקת קבלות שאינן של בית המדרש דרכי הוראה אלא של מוסד "המאיר", שאין לו כל קשר לבית המדרש דרכי הוראה.

33. מחשבה לא מבוטלת השקיע רוזנטל גם בניסוחה של תעודת היורה יורה שהנפיק. כאמור, בתעודות של תלמידי המחזור השני, הוא הוסיף את הסייג, כי לא ניתן לכהן ברבנות בפועל מכוח התעודה, זאת לנוכח החששות שהובעו ביחס לאפשרות שהתלמידים יהיו מוסמכים לרבנות. ברם, אף שתכליתו של הסייג היתה לוודא, שיהא ברור לכל מי שמביט בתעודה, כי מדובר בתעודת גמר לימודים גרידא ולא בתעודת הוראה, בחר רוזנטל לכתוב את הסייג דווקא בתחתית התעודה באופן שאינו בולט לעין. כפי שקבעתי, הדבר נעשה בכוונת מכוון: גופי הביטחון דרשו סמיכה לרבנות כתנאי למתן הטבת השכר וזו גם נדרשה לצורך מתן תעודת ההשת"ג מהרבנות הראשית. משכך, המילים יורה יורה היו חייבות להופיע בתעודה, אחרת היא לא היתה מספקת את הרבנות ואת גופי הביטחון. בצד זה, היה צורך לסכל את האפשרות, שתלמידי מסלול אנשי כוחות הביטחון יהיו מוסמכים להורות הלכות על סמך התעודה. הפתרון היה, באמצעות כתיבת הסייג באופן לא מורגש, ובמקביל, כתיבת התואר יורה יורה באותיות גדולות ובולטות וכך גם הבלטת חתימותיהם של הרבנים המסמיכים. במעשה מתוחכם זה, יצר רוזנטל מצב, בו מחד, לא יוכלו התלמידים להורות הלכות ומאידך, יישמר המצג "הרגיל" שיוצרת תעודת היורה יורה - הסמכה להורות הלכה - שהיתה כאמור תנאי שאין בלתו למתן הטבות השכר וגם נדרשה לצורך מתן תעודת ההשת"ג.

34. אך בכך לא תם פועלו של רוזנטל. ראינו בהכרעת הדין, כי רוזנטל השקיע לא פחות מחשבה בהחלטה למי להגיש את המסמכים השונים שהכין וממי להסתירם. כך, הסתיר רוזנטל את אישור "35 ש"ש וממשיך בלימודיו שנה נוספת" מכל גורם שיכול היה לעורר שאלות בנידון: כאשר ביקשה המשטרה, כי יוצג בפניה תאריך תחילת הלימודים של השוטר, לא השתמש רוזנטל באישור זה, אף שלכאורה היה זה הדבר הטבעי ביותר לעשות. במקום זאת, הכין עבור המשטרה מאות אישורים חדשים, המשמיטים את הנתונים המחשידים של "35 ש"ש וממשיך בלימודיו שנה נוספת" (וגם עליהם, חתם בשם הנהלת המכללה בחתימת קשקוש בלתי מזוהה). במקביל, נאמר לתלמידים, כי המכללה תפעל עבורם לקבלת הטבות השכר והם אינם צריכים לעשות דבר. במעשה זה, רכש לעצמו רוזנטל שקט תעשייתי והבטיח שלא יתעוררו שאלות מצדם של התלמידים: אישורי "35 ש"ש לא חולקו להם ולמעט לבודדים, רוזנטל גם לא חילק לתלמידים את תעודות היורה יורה (המסמיכות אותם לרבנות), אף לא את התעודות המסויגות. גם תעודות ההשת"ג (בהן הופיע הנתון המחשיד של לימודים במשך 5 שנים בישיבות גבוהות) לא חולקו לתלמידים. למעשה, התלמידים כלל לא ידעו על קיומם של המסמכים הללו שהוצאו על שמם.

35. אני רואה לייחס משקל רב לתכנון, להשקעה ולמחשבה הרבה שקדמו לביצוע העבירות. סבורני, כי הם מגבירים את אשמו של רוזנטל ומשפיעים על חומרת מעשיו. שכן, אין המדובר בסיטואציה בה הדברים התגלגלו מעצמם, גם לא בהיגררות או במעשה שבלהט הרגע, אלא במעשה מרמה מחושב עד לפרט האחרון, שיטתי ומדויק. התכנון הקפדני של רוזנטל מלמד על ההיבט הנפשי שלו בעת ביצוע העבירה, כי הוא הבין הבנה מלאה את הפסול במעשיו ובהתאם, פעל ללא לאות לצמצם את חשיפתם למינימום ההכרחי ולמדר את כל מי שעלול היה לסכל את מעשה המרמה. בפרט, יצר מצב, בו רק מי שנטל חלק במרמה (אוחנה) - ייחשף לאישור "35 ש"ש וממשיך בלימודיו שנה נוספת" בו הכזב היה בולט במיוחד (בפועל למדו 10 שעות ולא למדו שנה נוספת). כאמור, גם כאשר נתקל רוזנטל בקשיים (בקשתה של המשטרה לפירוט מועד תחילת הלימודים), הוא לא נרתע אלא הכין צרור של אישורים חדשים, המשמיטים את הנתונים הבעייתיים. כל אלה, עומדים לחובתו של רוזנטל.

36. אשר לחלקו היחסי בביצוע העבירה. כפי שנקבע בהכרעת הדין, ראשי בית המדרש, הרב יוסף אליהו והרב חיים סוויסה, נתנו לרוזנטל יד חופשית לנהל את כל נושא הנפקת אישורי הלימודים לפי ראות עיניו והוא אף הוסמך לחתום על אישורי הלימודים בשם המכללה. בנוסף, הפקידו בידיו את נושא הטיפול בכספי המכללה, ובכלל זה את גביית שכר הלימוד. כפועל יוצא, היה רוזנטל בעל תפקיד מפתח בהגיית וביצירת המסמכים הנדרשים. מיוזמתו שלו (ולא, כטענתו, על פי נוסחים קיימים שהועברו לידי), הוא הגה את נוסח אישור "35 ש"ש וממשיך בלימודיו שנה נוספת" ואת נוסח תעודות היורה יורה. יש בכך לעמוד לחובתו ולהגביר את אשמו, שהרי בלעדי המסמכים הללו, לא היתה הרבנות הראשית מעניקה את תעודות ההשת"ג. בצד זה, יש לזכור, כי במסגרת פעילותו במכללת דרכי הוראה, לא הוכחה מעורבות אקטיבית של רוזנטל בהכנתם או באיסופם של האישורים על לימודים קודמים: לא הוכח, כי רוזנטל הוא שביקש ממגידי השיעור או מהתלמידים את המצאתם של האישורים הללו או כי סיפק הנחיות בנידון. רק נקבע, כי רוזנטל העביר לרבנות את האישורים שנמסרו לידי, ותו לא.

37. בהתייחסו לחלקו היחסי בביצוע העבירה, טען רוזנטל, כי יש לזקוף לזכותו את העובדה, שבניגוד לנטען בכתב האישום, כי הוא "היה שותף בכיר בהקמת והפעלת מסלולי הלימוד" של מכללת דרכי הוראה (בסעיפים 84 ו-85 לכתב האישום), בהכרעת הדין נקבע, כי רוזנטל לא יזם או היה שותף בהקמת המכללה, גם לא פעל לאישור תוכנית הלימודים של המכללה בקרב הרבנות הראשית וגופי הביטחון. כן לא הוכח, שרוזנטל היה מעורב בהקמת כיתות הלימוד

של דרכי הוראה (יצוין, כי המאשימה אישרה בסיכומיה, שרוזנטל לא יזם או היה שותף בהקמת המכללה). ואולם, כפי שקבעתי בהכרעת הדין, אין בכך שרוזנטל לא היה מעורב בשלב הראשון של המאמצים לאישור מסלול הלימודים והקמת המכללה, כדי להעלות או להוריד לעניין היותו הכוח המניע בשלב השני, של הכנת המסמכים הכוזבים לצורך קבלת הכרת גופי הביטחון. יש לזכור, כי הקמתן של מסגרות הלימוד כשלעצמן אינה בגדר עבירה וכך גם אין פסול בניסיון לאשר תוכנית לימודים מסוימת. לכן, כניסתו של רוזנטל לתמונה במרוצת הדרך אינה יכולה להוות לו נסיבה לקולא.

38. **הנזק שנגרם** מביצוע העבירות, מעיד כאלף עדים על העוצמה הגבוהה של חומרת מעשיו של רוזנטל. כאמור, במכללת דרכי הוראה למדו 420 תלמידים, אשר כל אחד מהם זכה להטבות שכר בסך של 2,000-4,000 ₪ מידי חודש, עד שבעקבות הגשת כתב האישום, הוחלט במשטרה ובצבא להפסיק את מתן אותן הטבות השכר שניתנו שלא כדין לאנשי כוחות הביטחון ולהמשיך לשלם תוספת שכר מסוימת רק לאלה שלא נמצאו בעניינם ראיות למעורבות פסולה בפרשה ושהסתמכו בתום לב על ההכרה בלימודיהם (הוחלט על תוספת שכר בגובה של 30% מההפרש בין המשכורת שניתנה לפני הפחתת הטבות לבין המשכורת ללא הטבות). מכאן, שגם אם נלך על דרך הצמצום לטובתם של הנאשמים, כפי שנהגה המאשימה, ונבצע חישוב של הנזק לפי המדרגה הנמוכה ביותר של הטבת השכר (2,500 ₪ לחודש), במשך 5 שנים בלבד (ממוצע השנים בהן שולמו הטבות) ולא נכלול בו את המשך התשלום של 30% - אנו מגיעים לנזק בגובה של 63,000,000 ₪ (X 12 X 5 X 420 2,500). הנזק שהסב רוזנטל מומחש אף ביתר שאת, עת מסתכלים על הטבת השכר שניתנה לתלמיד בודד. בשנה אחת, הוא זכה לכל הפחות בתוספת של 30,000 ₪ (2,500 X 12) ובחמש שנים, בתוספת של 150,000 ₪. אם היו הטבות ממשיות להשתלם לתלמידים כל חייהם, הרי שהנזק שהיה צפוי להיגרם מגיע כבר לסכומים אסטרונומיים, בלתי נתפסים. אני מוצא בפגיעה קיצונית זו בהיקפה בקופת המדינה, להוות נסיבה רבת עוצמה לחומרה. תוצאותיה של המרמה זועקות וניתן רק להצטער על גזילת אותם כספים מהציבור הרחב, כספים שיכלו לשמש למטרות מועילות וראויות.

39. בהתייחסו לנזק שנגרם מביצוע העבירות, טען תחילה רוזנטל, כי לא ניתן לקשור את הנזק דווקא למעשיהם של הנאשמים, שכן הטבות השכר ניתנו גם למי שלא הגיש אישור על לימודים של 35 ש"ש וגם למי שלא הגיש אישור על לימודים קודמים. לטענתו זו, הצטרפו גם שאר הנאשמים. הם הפנו לכך, שהונפקו תעודות השת"ג כוזבות לתלמידי בית המדרש יחזה דעת, קול יהודה, בית מוריה ומרכז נריה, על סמך אישורים על לימודים של שנתיים בלבד (המכללות הללו לא הנפיקו מסמכים כוזבים ומזויפים ולכן גם לא נכללו בכתב האישום). ברם, כפי שקבעתי בפסקאות 871-872 להכרעת הדין, אף שהיו מקרים בהם הנפיק אוחנה את תעודות השת"ג גם למי שלא הגיש אישורים כוזבים כאמור, הרי שמדובר בחריג ולא בכלל. אם במרבית המקרים לא היו מוגשים האישורים הללו, כך שלא היה ניתן ליצור אותה כסות בירוקרטית ומראית עין לפיה תעודות השת"ג ניתנות בהתאם לכללים המחייבים, ישנה אפשרות סבירה, שהיתה מתקבלת החלטה לנקוט בדרך פעולה שונה, זאת לנוכח החשש שמשרד החינוך יפסיק את הכרתו משכבר הימים בתעודות השת"ג (למשל, לא להעניק את תעודות השת"ג או להעניק תעודה בשם אחר לבוגרי המסלול).

40. המשמעות היא, כי רוזנטל - יוצר המסמכים - הוא האחראי הישיר לנזק שנגרם בעניינה של מכללת דרכי הוראה: בלעדי האישורים שהכין והגיש לרבנות הראשית, לא היו מונפקות תעודות השת"ג וכפועל יוצא, התלמידים לא היו זוכים בהטבות השכר. העובדה, שניתנו הטבות גם למי שלא הכין את האישורים שהכין, אינה יכולה לעמוד לו לקולא. כן אין להתעלם מכך, שבזמן אמת, הנפיק רוזנטל את המסמכים מתוך ההנחה, שהם הכרחיים לצורך קבלת תעודת השת"ג. היבט נפשי זה, מגביר גם הוא את אשמו.

41. טענה מרכזית נוספת שנשמעה מפיו של רוזנטל ושאר הנאשמים בקשר לנזק שנגרם, היתה, כי לא ניתן לראות כנסיבה לחומרה את גובה הטבות השכר ששולמו לתלמידים, שכן המדינה בחרה שלא להקטין את הנזק: היא לא גבתה בחזרה את הכספים ששולמו לתלמידים ואף המשיכה לשלם לחלקם הטבה בגובה של 30%. בפרט, לא גבתה המדינה בחזרה את הכסף ששולם לתלמידים אשר שיתפו פעולה עם המרמה והציגו אישורים כוזבים על לימודים קודמים. בהקשר זה, הפנה עו"ד הכהן לאמירתו של בית המשפט העליון בפרשת אוניברסיטת לטביה, לפיה **"המדינה רשאית לשלול את הזכות להטבות מבוגרי אוניברסיטת לטביה, כאשר קיימות הוכחות ברורות ומשכנעות ברמה הנדרשת על-פי מבחן הראיה המינהלית, שהתואר שלהם הושג בדרכים שאינן הולמות הליך של השגת תואר אקדמי"** (בג"צ 4573/05 מוסטקי נ' משרד החינוך, ניתן ביום 27.5.07, בפסקה 12).

42. אין לי אלא לחזור לדברים אותם כתבתי בהכרעת הדין. גופי הביטחון ביצעו בדיקה מקיפה בנידון אשר בסופה התברר, כי מלבד מעטים, רוב רובם של התלמידים הולכו שולל על ידי הנאשמים (מתוך כ- 1,500 התלמידים, הועמדו לדין פלילי כ-50 תלמידים וכ-150 שוטרים הועמדו לדין משמעתי). נאמר לתלמידים, שהם אינם צריכים לעשות דבר והמכללה תטפל עבורם בכל הנדרש לצורך קבלת הטבות השכר. כך גם נאמר להם, שהלימודים של שנתיים מספיקים לצורך קבלת הטבות השכר והוסתרו מהם הדרישות האמיתיות. על סמך מצג השווא האמור, נרשמו התלמידים ללימודים ושילמו ממיטב כספם (סדרי גודל של כ- 10,000-15,000 ₪). לקראת סיום הלימודים, הגישו הנאשמים מאחורי גבם של התלמידים תעודות ומסמכים כוזבים הנושאים את שמם. כאמור, בסופו של יום החליטה המדינה להמשיך להעניק לתלמידים תוספת שכר מסוימת וזאת, רק לאלה שלא נמצאו בעניינם ראיות למעורבות פסולה בפרשה זו ושהסתמכו בתום לב על ההכרה בלימודיהם (תוספת של 30% מההפרש בין המשכורת שניתנה לפני הפחתת הטבות לבין המשכורת ללא הטבות). לגבי מי שנמצא, כי נטל חלק פעיל במהלכה של הפרשה, ננקטו הליכים פליליים ומשמעתיים, ובפרט, הועמדו לדין משמעתי התלמידים שחתמו על מסמך ההתחייבות במכללת קארו (יצוין, כי בסופו של דבר, נסגרו התיקים נגדם מחמת התיישנות).

43. יוצא, כי הנזק שגרמו הנאשמים אינו רק לקופת המדינה אלא גם לאותם תלמידים, אשר על סמך הבטחות שווא שיקבלו תוספת שכר משמעונית (מקבילה לתואר ראשון), שילמו ממיטב כספם והשקיעו מזמנם אך נותרו כשידם ריקה. כאן המקום לומר, כי עו"ד הכהן ביקש להישען על העובדה, שאף אחד מהתלמידים לא תבע את שכר הלימוד בחזרה מהמכללה, כאינדיקציה לכך, שהתלמידים לא רואים עצמם כמרומים ע"י הנאשמים והמכללות. ברם, יש רק להביט בשלל העדויות של התלמידים שנשמעו בפניי, כפי שגם הוזכרו לאורך הכרעת הדין, כדי להבין את תחושותיהם הקשות לגבי הנזק שגרמו להם הנאשמים. ולהלן דוגמה אחת מיני רבות: **"מתחילה לא אמרו לנו שאנחנו צריכים להוכיח שלמדנו חמש שנים לפני זה ... אם הייתי יודע שאני צריך להביא את הדבר הזה לא הייתי נכנס לזה"** (בע' 1,980, ש' 24-30). לכן, העובדה, שהתלמידים, מסיבותיהם שלהם, בחרו שלא לתבוע את המכללות ולהסתפק בהטבת השכר היחסית שמוענקת להם, אינה יכולה לעמוד לזכותם של הנאשמים או לשנות מהרושם המתקבל בדבר הנזק הרב שהם גרמו לתלמידים.

44. בהמשך לכך, הסיבה מדוע לא גבתה המדינה את הטבות השכר בחזרה והיא אף ממשיכה לשלם לחלק מהתלמידים הטבה מסוימת - היא בשל התנהלותם של הנאשמים עצמם, אשר הוליכו שולל את התלמידים, שסמכו עליהם בתום לב. כלומר, הפגיעה העצומה של הנאשמים בציבור תמים של אנשי כוחות הביטחון, "אילצה" את המדינה שלא להוסיף ולהחמיר את נזקם, והובילה להחלטה בעלת משמעות כלכלית אדירה: להימנע מלגבות את הטבות השכר

בחזרה ואף להמשיך לשלם לתלמידים הטבה מסוימת למשך כל תקופת שירותם. בהקשר זה, ואף שהנושא יידון בהמשך במסגרת גזירת עונשו של גוטסדינר, חשוב להזכיר כאן, כי במכללות אריאל וקארו נגרם הנזק כתוצאה מהסתמכותם של התלמידים על הרב המשטרתי של מחוז צפון, גוטסדינר. ודאי, שהמשטרה היתה מחויבת שלא להרע את מצבם של אנשיה, לאחר שרומו ע"י אחד מהעומדים בצמרת המשטרה. מכאן, שלא רק שאין לקבל את טענת ההגנה, לפיה יש לראות לקולא את העובדה שהמדינה לא הקטינה את הנזק, אלא שההיפך הוא הנכון: האחריות לכך שלא ניתן היה להקטין את הנזק, רובצת על כתפיהם של הנאשמים, ומשקלה לחומרה - כבד הוא.

45. אשר לאותם תלמידים ששיתפו פעולה עם המרמה והציגו אישורים כוזבים על לימודים קודמים. כפי שקבעתי בהכרעת הדין, דרישה זו הוצגה בפני התלמידים רק לקראת סיומם של הלימודים ונוצר הרושם, כי אותם תלמידים שהגישו אישורים כוזבים, עשו כן משום שהנאשמים הביאו אותם לסיטואציה בה הם "עם הגב לקיר" והובילו אותם להניח, כי אם לא יעשו כאמור, לא יזכו בהטבות השכר. הדברים עולים ביתר שאת לגבי חתימתם של תלמידי מכללת קארו על מסמך ההתחייבות ללמוד בעתיד. מעבר לכך שדרישה זו באה גם היא לעולם רק לקראת סיום הלימודים, הרי שהתלמידים "פותו" לחתום עליה, משנאמר להם, כי מדובר בדרישה בירוקראטית בלבד ובפועל הם אינם צריכים ללמוד במסגרת תורנית כפי שנכתב במסמך. יש בהטעייתם זו של התלמידים, כדי להסביר מדוע לא נשללו מהם הטבות השכר ומדוע הורשעו השוטרים רק בקבלת דבר בתחבולה והם ממשיכים לשרת במשטרה ולא פוטרו מעבודתם. כפי שקבעתי בהכרעת הדין, אין מקום להשוות בין חומרת מעשיהם של אותם שוטרים ששיתפו פעולה עם המרמה לבין חומרת מעשיהם של הנאשמים.

46. לבסוף, העלה רוזנטל את הטענה, אשר גם אליה הצטרפו שאר הנאשמים, כי בבואנו לבחון את הנזק שנגרם, לא ניתן להתעלם מכך, שאין המדובר בסיטואציה בה כשלו הנאשמים לבדם אלא היו גורמים נוספים שהיה להם יד בדבר. הוא הפנה לקביעות הכרעת הדין לגבי הרב הראשי לישראל, הרב בקשי דורון; הרב הצבאי הראשי, הרב וייס והרב המשטרתי הראשי, הרב גרוס - אשר לא ביצעו את תפקידם כהלכה כשומרי הסף ואם היו מתנהלים אחרת - הדברים לא היו מתגלגלים כפי שהתגלגלו: הרב בקשי דורון הורה להעלים עין ולהנפיק תעודות השת"ג לתלמידים גם אם אינם עומדים בקריטריונים להענקתה; הרב גרוס ראה במו עיניו את האישור הכוזב לפיו התלמידים למדו 35 שעות בשבוע, והתעלם ממנו; והרב וייס חשד שמשוהו אינו כשר והעביר את הטיפול בנושא לסגנו הרב בלק.

למעשה, עסקינן בטענה של "אשם תורם", כי מחדלו של כל אחד מהשלושה במילוי תפקידו, מפחית מאחריותם של הנאשמים לנזק שנגרם.

47. ואולם, איני מוצא בכך שכל אחד מגורמי הפיקוח הללו נמנע בדרכו שלו מלבצע את התפקיד שהוטל עליו כהלכה, כדי להפחית מחומרת מעשי העבירה שביצעו הנאשמים. שכן, כפי שהיטיב לתאר כבוד השופט א' א' לוי בעניינה של אתי אלון, "האם יעלה על הדעת כי עבריין שביצע רצף של עבירות לאורך זמן, ישמע בטענה כי יש להפחית בעונשו מאחר שהגופים האמונים על אכיפת החוק לא מנעו בעדו מלהמשיך ולבצע את העבירות בהן חטא?" (ר' בע"פ 7075/03 אלון נ' מדינת ישראל, ניתן ביום 2.8.06, בפסקה 22). בהמשך לכך, וכפי שקבעתי בהכרעת הדין, אין להשוות בין הנאשמים, הם אלה שיצרו את אותם מסמכים כוזבים ומזויפים, לבין הרב גרוס, אשר העלים מהם עין, והרב וייס, אשר חשד שמשוהו אינו כשר. מבחינת מידת מעורבותם בפעילות העבריינית, הם עומדים על "מדרגה"

אחרת לגמרי. מעבר לכך, מעשיהם של כל הנאשמים הושלמו בטרם הגיעו התעודות לאישורם של הרבנים הראשיים בגופי הביטחון וברבנות, כך שבעת שהכינו את האישורים והתעודות הכוזבות, הם לא ידעו כיצד יתייחסו למסמכים השונים. מטעמים אלה, איני רואה נסיבה לקולא בכך שחלק מהגורמים הרגולטוריים לא ביצעו את תפקידם כהלכה וחלקם אף היו שותפים למרמה. אין במעשיהם כדי להפחית מחומרת המעשה של הנאשמים ומאחריותם לנזק שנגרם (והדברים נכונים גם לגבי הרב אלי בן דהן, אשר שימש כמנכ"ל הרבנות הראשית והסתיר את הסכם הפשרה עוקף בג"צ שאפשר את המשך פעילות המכללות).

48. אוסיף ואומר, כי במסגרת טענתו זו לעניין הנזק, טען עו"ד הכהן, שראשי המערכת בגופי הביטחון, כמו גם מפקדיהם של אנשי הקבע, העלימו עין מהמתרחש ומכך שלפתע הפכו מאות מאנשיהם לרבנים. לכן, להשקפתו, היה גם להם חלק בנזק שנגרם. בפרט, טען, כי לנוכח סירובו של הרב וייס לאשר את הסמיכות לרבנות בעצמו, ברור, שראש אכ"א יהודה שגב ידע שישנה בעיה עם תעודות ההשת"ג, אך הוא בחר להמציא "פטנט" לעקוף זאת, בכך שמינה את הרב בלק לאשר את הסמיכות לרבנות במקום הרב וייס. על אותו משקל, טען, כי בהינתן שהממונה עליו סירב לאשר את התעודות בעצמו, ודאי, שגם הרב בלק ידע שישנה בעיה עם הלימודים.

49. טענות אלה נידונו בהרחבה במסגרת הכרעת הדין ונדחו על ידי קבעתי, כי הרב וייס לא הסביר לראש אכ"א את התמיהה שמעוררת הנפקת תעודות ההשת"ג לנגדים העובדים במשרה מלאה ולא הסב את תשומת ליבו לנתון המחשיד של לימודים במשך 5 שנים. הוא רק הביע את מורת רוחו מכך, שהנגדים אינם עתידים לכהן כרבנים וכי אין באיכותם כדי להיות רבנים. כן קבעתי, כי הגורמים האזרחיים בצה"ל כלל לא ידעו באילו תנאים צריך אדם לעמוד כדי להיות מוסמך לרבנות, ובכלל זה, שדרישת הרבנות הראשית להכרה בסמיכות לרבנות, היא לימודים במשך 5 שנים בישיבות גבוהות. אשר לרב בלק ועובדיה צאלח, קבעתי, כי על אותן חשדות ותמיהות שעלו במוחם לגבי תעודת ההשת"ג, גברה העובדה, שהתעודה הונפקה בהוראתו של הרב בקשי דורון, הרב הראשי לישראל. היה בכך, כדי ליצור בעיניהם חזקת כשרות שאינה ניתנת לערעור. יצוין, כי טענות דומות שנטענו כלפי הגורמים האזרחיים במשטרה, כלפי ראשי המכללות השונות וכלפי הרבנים החתומים על תעודות היורה יורה - נדחו גם הן על ידי.

50. ואחרון בעניין זה, והוא, **הנזק שנגרם כתוצאה ממעשה הגניבה של כספי שכר הלימוד**. אף ששיעורו אינו ידוע, מוצא אני נסיבה לחומרה בקשיים הרבים שהתגלו בגרסתו של רוזנטל, לפיה השיב את הכסף, כמו גם בכך שגם אם היתה מתקבלת גרסתו זו, הרי שנלמד מדבריו, כי השיב את הכסף משום ש"עלו עליו" ולא מיוזמתו שלו וכי בעת שנטל לעצמו את הכספים, הוא לא התכוון להשיבם. יש גם לשים לב, כי רוזנטל הועבר מתפקידו כאיש הכספים לאחר שנתגלו חוסרים בקופת המכללה. מכאן, **שהיה צפוי להיות נזק גדול יותר**, אם לא היו שמים לב לגניבה.

51. אשר לסיבה שהביאה את רוזנטל לבצע את העבירות. כאמור, מעבר למלגה הקבועה שלו בדרכי הוראה, לא שלשל רוזנטל לכיסו סכומי כסף בגין הנפקת המסמכים הכוזבים במכללת דרכי הוראה. ואולם, אין להתעלם מהתמונה הכוללת, כי במכללת דרכי הוראה הכין רוזנטל אב טיפוס של המסמכים הנדרשים לצורך קבלת הטבות השכר, אשר שימש אותו בשאר המכללות. מכאן, שאף שבמכללת דרכי הוראה הסיבה לביצוע העבירות פחות בולטת לעין, עדיין, מדובר באותו מניע שחוזר על עצמו בכל המכללות האחרות בהן פעל, והוא - תאוות בצע גרידא. וזוהי גם הסיבה מדוע גנב מכספי שכר הלימוד.

52. היבט נוסף של חומרה ישנו בכך שרוזנטל **ניצל לרעה את מעמדו המיוחד במכללת דרכי הוראה**, על מנת לגנוב מכספי שכר הלימוד של התלמידים לכיסו הפרטי. כאמור, ראשי בית המדרש הרב יוסף אליהו והרב חיים סוויסה סמכו על רוזנטל, שהיה דמות בולטת בבית המדרש ולמד בה מאז ראשיתה. לדבריו של רוזנטל עצמו, הרב מרדכי אליהו ז"ל היה "**האבא השני שלי**" (בע' 8,088 ש' 8 לפרוטוקול). רוזנטל ניצל את חופש הפעולה שהשניים העניקו לו. הוא פעל מאחורי גבם של אותם אנשים שראו בו איש אמונם ו"אחד משלהם". כך, הטביע על השקים של התלמידים את החותמת של דרכי הוראה שהיתה ברשותו וחתם בחתימת קשקוש על גבם. יתר על כן, גם כאשר נתגלה חוסר בקופת המכללה, המשך רוזנטל לנצל את אמונם המוחלט של ראשי בית המדרש בו, בתירוצו להם, שישנו קושי בגביית שכר הלימוד מתלמידים רבים, משום שמצבם הכלכלי בכי רע. גם במישור של הנפקת המסמכים השונים, ניצל רוזנטל את חופש הפעולה המלא שניתן לו מכוח מעמדו הדומיננטי במכללה, ובכלל זה, את העובדה שהרב יוסף אליהו סמך על תעודות היורה יורה שהביא רוזנטל לחתימתו. למעשה, היד החופשית שניתנה לרוזנטל היוותה קרקע פורייה עבורו הן בהקשר של הנפקת המסמכים והן בהקשר של הגניבה.

53. בסיומו של הדיון בנסיבות הקשורות בביצוע העבירות, אומר למען הסדר הטוב, כי לא מצאתי, שהנסיבות לקולא המנויות בסעיף קטן (6) עד (9) לסעיף 40ט(א) לחוק העונשין, הינן רלבנטיות לפועלו של רוזנטל במסגרת מכללת דרכי הוראה, גם לא הנסיבה לחומרה, המנויה בסעיף קטן (10).

מתחם הענישה ההולם

54. עמדת המאשימה הינה, כי מתחם הענישה ההולם לעבירות מהסוג שביצע רוזנטל במכללת דרכי הוראה, נע בין 4 עד 8 שנות מאסר בפועל (ללא עבירת הגניבה), כאשר רוזנטל ממוקם במרכז המתחם. אשר לעבירת הגניבה, ביקשה המאשימה לקבוע מתחם של בין 6 חודשי מאסר בפועל עד ל-18 חודשי מאסר בפועל ולמקם את רוזנטל במרכז המתחם. כשלעצמי, שקלול הנסיבות הקשורות בביצוע האירוע, הערך החברתי שנפגע ומידת הפגיעה בו, מידת אשמו של רוזנטל ורמת הענישה הנוהגת, מובילים אותי לכלל מסקנה, כי מתחם הענישה ההולם בגין האירוע של מכללת דרכי הוראה (הכולל את עבירת הגניבה), נע בין **3 עד 6 שנות מאסר בפועל**.

מכללת בית שאן

55. בעניינה של מכללת בית שאן, הורשע רוזנטל בביצוע 203 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין; 203 עבירות של ניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 25 לחוק; 123 עבירות של זיוף מסמך בכוונה לקבל באמצעותו דבר, בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 418 סיפא לחוק העונשין ו-123 עבירות של שימוש במסמך מזויף בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 420 סיפא לחוק העונשין.

56. כאמור בהכרעת הדיון, שני המחזורים הראשונים של המכללה למדו תחת חסותה של מכללת דרכי הוראה ואילו המחזור השלישי פעל באופן עצמאי ללא פיקוח מטעם מוסד תורני כלשהו. נקבע, כי רוזנטל הציג בפני הרבנות הראשית מצג שווא, לפיו ישיבת הגר"א, בראשה עמד אביו, הרב יעקב רוזנטל ז"ל, מעניקה את חסותה למחזור זה, כל זאת ללא ידיעתה של הישיבה או הסכמתה. בפועל, לא התקיים בין ישיבת הגר"א למחזור השלישי בבית שאן כל קשר.

57. רזנטל, ניהל את המכללה יחד עם רואימי, בחלוקה הבאה: רואימי היה אחראי על כל המתרחש במכללה עצמה ורזנטל היה אחראי על כל הקשור להתנהלות המכללה מול בית המדרש דרכי הוראה, מול הרבנות הראשית ומול גופי הביטחון. בכלל זה, הכין רזנטל והעביר לרבנות הראשית מסמכים המציגים מצג שווא: (1) אישורים על לימודים בהיקף של 35 ש"ש (כאשר הלכה למעשה למדו 8 ש"ש בלבד) וכי התלמידים ימשיכו בלימודיהם שנה נוספת (כאשר לא כך היה). (2) תעודות יורה יורה, שאינן משקפות את רמת הידע והבקיאות האמיתית של התלמידים, מה גם, שחלק מהתלמידים היו חילוניים ומשכך הם כלל לא היו ראויים להחזיק בתעודה הנושאת את שם התואר יורה יורה. בנוסף, העביר רזנטל לרבנות הראשית אישורים כוזבים על לימודים קודמים של התלמידים (אשר הוכנו ע"י רואימי ואפריאט, על פי הנחיותיו של רזנטל). כן הכין לשב"ס אישור לימודים כוזב, בו נכתב, כי לימודים של שנתיים במכללה הינם שווי ערך לחמש שנות לימוד בישיבה.

בתמורה למסמכים הכוזבים הללו שהעביר לרבנות הראשית, קיבל רזנטל תעודות השת"ג כוזבות, והעבירן, יחד עם תעודות היורה יורה הכוזבות, לתלמידים אנשי צה"ל ושב"ס (באמצעות רואימי) ולמשטרה (בעצמו יחד עם אישור לימודים כוזב נוסף שהכין במיוחד). על סמך התעודות הללו, העניקו צה"ל והמשטרה לכל תלמיד תוספת שכר בסך 2,000-4,000 ₪ מידי חודש.

58. כן נקבע, כי רזנטל זייף את אישורי "35 ש"ש וממשיך בלימודיו שנה נוספת" של 123 תלמידי המחזור השלישי. כאמור, רזנטל כתב בראש האישורים הללו את הלוגו "**המכללה התורנית שע"י ישיבת הגר"א חיפה**" וחתם עליהם בשם הנהלת ישיבת הגר"א ובאופן הנחזה כאילו הנהלת ישיבת הגר"א הנפיקה את האישורים. זאת, על דעת עצמו, ללא ידיעתה של הישיבה או אישורה ומבלי שהעניקה את הסכמתה ליתן חסות ללימודים בכיתות בבית שאן.

בצד זה, נדחתה הטענה, כי אישורי "35 ש"ש וממשיך בלימודיו שנה נוספת" שהוכנו לתלמידי שני המחזורים הראשונים - מזויפים גם הם. קבעתי, כי מדובר במסמכים כוזבים בלבד. זו גם היתה מסקנתי לגבי האישורים המיוחדים שהכין רזנטל לשב"ס בשם מכללת דרכי הוראה.

59. בנוסף, נקבע בהכרעת הדין, כי במסגרת תפקידו כאיש הכספים של מכללת דרכי הוראה, נטל לעצמו רזנטל סכום של 66,000 ₪ מדמי החסות שהיו צריכים להיות משולמים לדרכי הוראה, בגין חסותה לשני המחזורים הראשונים של מכללת בית שאן (96,000 ₪).

הערכים המוגנים ומידת הפגיעה בהם

60. כאמור, במסגרת פעילותו במכללת בית שאן, מלבד העבירות של קבלת דבר במרמה, ביצע רזנטל גם עבירות של זיוף ושימוש במסמך מזויף. העונש בגין עבירה של זיוף מסמך בנסיבות מחמירות, עומד על מאסר של 5 שנים והערך המוגן ביסודה הינו קרוב בעיקרו לזה המוגן בעבירת המרמה (עליו עמדתי לעיל), שכן עבירת הזיוף מגנה גם היא על חופש הרצון והבחירה של אדם, לפעול על סמך הנתונים לאשורם ולבחור מבלי שיוטעה באמצעות מסמך מזויף. יש לשים לב, כי בשונה מעבירת המרמה, עבירת הזיוף אינה עבירה תוצאתית (לא נדרש בה קבלה של דבר בעקבות המצג הכוזב) ולכן הפגיעה היא בעצם הטעייתו של אדם, גם לפני שנגזל או נתקבל ממנו דבר. המשמעות היא, כי הערך המוגן

בעבירות אלו איננו רק רכושי. ניתן לראות, כי באירוע של מכללת בית שאן התלוותה לפגיעה הקשה בחופש הבחירה של גופי הביטחון ובניצול לרעה של רצונם להיטיב עם אנשיהם, גם פגיעה בבית המדרש דרכי הוראה ובישיבת הגר"א. רזנטל ניצל את מעמדו באותם מוסדות לטובת זיוף אישורים מטעמם, אשר היוו סימן לרצינות ואמינות.

מדיניות הענישה הנוהגת

61. מתאימים הם לכאן שלל פסקי הדין אותם סקרתי במסגרת האירוע של מכללת דרכי הוראה.

הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות

62. בדומה לפעילותו במכללת דרכי הוראה, גם במכללת בית שאן **קדם לביצוע העבירות תכנון רב מצדו של רזנטל**, אשר נועד להבטיח את הצלחתה של התוכנית העבריינית על כל רבדיה - הן לוודא שהתלמידים יקבלו את הטבות השכר והן למנוע את חשיפתה של המרמה. לצורך הגשמת מטרות אלה, השקיע רזנטל מחשבה רבה בניסוח האישורים והתעודות שהכין, כמו גם בהחלטה למי להגישם וממי להסתירם. הכל כמפורט בהרחבה לעיל, במסגרת הדין באירוע של מכללת דרכי הוראה (ר' בפסקאות 32-34 לגזר הדין). יתר על כן, במסגרת פעילותו במכללת בית שאן ביצע רזנטל פעולות נוספות להסוות את המרמה, אשר נבעו מכך שבמכללה למדו גם אנשי שב"ס, גוף הביטחון היחיד שגם דרש שיוצג בפניו אישור ממוסד הלימודים בדבר שעות ושנות הלימוד שלמד התלמיד. ראינו בהכרעת הדין, כי רזנטל, לא אמר נואש לנוכח דרישה זו והכין אישורי לימודים מיוחדים, בהם כתב, כי **"סה"כ שנתיים שהם שווה ערך של חמש שנות ישיבה שזה מקנה את תואר B.A."**. בכך, ניסה לטשטש את הכזב שבמספר שנות הלימוד שלמדו התלמידים. יתר על כן, לאחר שאחד התלמידים הגיש לשב"ס את אישור 35 ש"ש, כתב רזנטל מכתב לעוזרת הרמ"ט בו הסביר במקוריות רבה, כי הרישום של 35 ש"ש מבוסס על תחשיב קיים של משרד החינוך, המשקלל גם את עבודות הבית, המבחנים וכדומה. מיותר לציין, כי אין בנמצא כל תחשיב כזה של משרד החינוך.

63. אלמנט נוסף של תכנון מצדו של רזנטל (שלא נדרש במכללת דרכי הוראה) הוא בהסתרת פעילותו של מחזור הלימודים השלישי כמסגרת לימודים עצמאית והסתרת השימוש בשמה של ישיבת הגר"א כמעניקת חסות למחזור זה, מפני אביו. כאמור בהכרעת הדין, השימוש בשמה של ישיבת הגר"א נועד ליצור מצג שווא, כאילו הלימודים מתנהלים תחת חסות של מוסד גדול ומוכר, כפי שדרשה הרבנות הראשית (היא לא הכירה במסגרות לימוד עצמאיות). בהתאם, באישורי 35 ש"ש שהוגשו לרבנות הראשית, כתב רזנטל את שמה של ישיבת הגר"א בכותרת המסמך ואילו בתעודות היורה יורה שהנפיק למחזור השלישי, בחר שלא להזכיר כלל את שמה של ישיבת הגר"א (לא בכותרת המסמך ולא בגוף התעודה) ורק כתב, כי התלמיד למד "בבית המדרש". נקבע, כי השמטה זו לא היתה מקרית או חסרת משמעות אלא נעשתה במחשבה תחילה. היא נועדה למנוע מאביו של רזנטל (ומיתר הרבנים החתומים על התעודה) לחשוף את השימוש שעשה בישיבת הגר"א כמעניקת חסות.

64. חשוב גם לשים לב, כי עצם המעבר לפעילות עצמאית הינו פועל יוצא של תכנון ומחשבה של רזנטל, כיצד למנף את פעילותו במכללות לרווחיות יותר. החסות הפיקטיבית של ישיבת הגר"א, אפשרה לו לקחת לעצמו את מלוא דמי החסות והניבה לו רווח משמעותי של 600,000 ₪. כלומר, מעבר לתכנון כיצד להסתיר את המרמה, היה גם תכנון של רזנטל כיצד להגדיל את רווחיו למקסימום האפשרי, במסגרת המרמה. בהקשר זה, אין להתעלם מכך, שעם כניסתו

לתפקיד איש הכספים של דרכי הוראה, שינה רוזנטל את ההסדר שהיה נהוג עם קודמו וביקש מרואימי, שיעביר לו שיק מרוכז בגין דמי החסות של דרכי הוראה ולא שיקים בודדים של תלמידים. כך גם ביקש, כי בשקים שרואימי מעביר לו, לא יצוין שם המוטב דרכי הוראה. בכך, הכין את הקרקע לנטילת חלק מדמי החסות של דרכי הוראה לכיסו הפרטי, מבלי שהדבר ייחשף.

65. לסיכומה של נקודה זו, ובדומה לקביעתי בעניין האירוע של מכללת דרכי הוראה, אני מוצא, שהתכנון, ההשקעה והמחשבה הרבה שקדמו לביצוע העבירות במכללת בית שאן, מגבירים את אשמו של רוזנטל. מדובר במעשה מרמה מחושב לפרטי פרטים, במסגרתו תכנן בקפדנות כיצד לצמצם למינימום ההכרחי את חשיפתם של המסמכים הכוזבים והמזויפים שהכין וכיצד להסתיר את פעילותו העצמאית של המחזור השלישי. התרשמתי, כי במכללת בית שאן אף פעל רוזנטל ביתר שאת להוציא לפועל את התוכנית העבריינית, שכן נדרשה ממנו יצירתיות רבה לנוכח פעילותו העצמאית של המחזור השלישי ובהינתן דרישותיו המיוחדות של שב"ס.

66. בבואנו לבחון את **חלקו היחסי של רוזנטל בביצוע העבירה**, תחילה, יש לשים לב, כי בניגוד לכתב האישום, שם נטען, כי רוזנטל הוא שנתן לרואימי את האישור לפעול תחת דרכי הוראה (בסעיף 102 לכתב האישום), הרי שבסופו של דבר, נקבע בהכרעת הדין, כי רוזנטל לא יזם את הקמת המכללה ולא נטל חלק בפתיחתה, אלא היה זה רואימי, שפנה אל הרב יוסף אליהו בבקשה לפתוח כיתת לימוד בבית שאן (יצוין, כי גם המאשימה חזרה בה מטיעונה זה בכתב האישום, בסעיף 83 לסיכומיה). ואולם, עדיין, לא מצאתי בכך שרוזנטל נכנס לתמונה מספר חודשים לאחר פתיחת המכללה, כדי לשמש לו נסיבה לקולא. שכן, כפי שנקבע בהכרעת הדין, רוזנטל ניהל את המכללה יחד עם רואימי, והיה חזות הכל עבורו - הוא שימש כאיש הקשר עם הרבנות, היה אחראי על הכנת המסמכים הנדרשים לצורך קבלת הטבות השכר ושימש כאחראי על נושא הכספים (גביית שכר הלימוד והעברת דמי החסות). רוזנטל, אף סיפק תשובות לשאלות התלמידים, אשר התייחסו אליו כדמות ניהולית. מכאן, שאין בכך שלא יזם או אישר את פתיחת המכללה, כדי לגרוע ממעמדו המרכזי והמוביל בשלושת מחזורי הלימוד. יתרה מזו, אין להתעלם מכך שרוזנטל הוא שיזם את התנתקותה של מכללת בית שאן מחסותה של מכללת דרכי הוראה לאחר שני מחזורי הלימוד. הוא דרבן את רואימי לעזוב את חסותה של דרכי הוראה ובמקביל, יצר את מצג השווא, לפיו ישיבת הגר"א מעניקה את חסותה למחזור זה. בכך, גרם לכך שהמחזור השלישי של המכללה יפעל באופן עצמאי ללא כל פיקוח של מוסד כלשהו, פעולה שהוסיפה ממד נוסף למרמה והעצימה אותה.

67. בהמשך ישיר, יש לייחס משקל לכך, שבמכללת בית שאן רוזנטל לא רק הכין מסמכים כוזבים בעצמו (כפי שהיה למשל במכללת דרכי הוראה) אלא גם "הזמין" מסמכים כאלה מרואימי. המדובר באותם אישורים כוזבים על לימודים קודמים שהכין רואימי (אישורי תשנ"ה), שנועדו לענות על דרישת הרבנות ללימודים במשך 5 שנים. המשמעות היא, כי רוזנטל הדריך והנחה את תעשיית הכזב, נסיבה המשפיעה על חומרת מעשיו. בנוסף, נזקפת לחובתו העובדה, שאישורי 35 ש"ש שהכין עבור תלמידי המחזור השלישי של המכללה, לא היו רק כוזבים אלא מדובר באישורים מזויפים. הוא חתם על האישורים הללו בשם הנהלת ישיבת הגר"א, על דעת עצמו, ללא ידיעתה של הישיבה או אישורה. כן חתם על תעודות היורה יורה של תלמידי המחזור השלישי כמגיד שיעור, אף שכלל לא לימד את התלמידים.

68. שקלול **הנזק שנגרם** מביצוע העבירות, משליך גם הוא על חומרת מעשיו של רוזנטל. כאמור, במכללת בית

שאן למדו 203 ומתוכם זכו 177 תלמידים להטבות שכר בסך 2,000-4,000 ₪ בחודש לכל תלמיד (23 תלמידי כיתת שב"ס של המחזור השלישי לא קיבלו את הטבות השכר וכך גם 3 אנשי שב"ס שלמדו במחזורים הקודמים). חישוב של הנזק על דרך הצמצום, כפי שערכנו באירוע של מכללת דרכי הוראה, מוביל אותנו לנזק בגובה של 26,550,000 (X 12 X 5 X 177 2,500). אם היה שב"ס "נופל בפח" שניסה רוזנטל לטמון לו (היה מקבל את האישור של שנתיים שהם שווי ערך לחמש שנים ואת ההסבר שהלימודים בהיקף של 35 ש"ש הם לפי תחשיב של משרד החינוך), הרי שהנזק **שהיה צפוי להיגרם** רק מהתשלום לאותם אנשי שב"ס, עומד על 3,900,000 ₪ (X 12 X 5 X 26 2,500). ובכלל, אם גופי הביטחון היו ממשיכים לשלם את הטבות המלאות לתלמידים, הנזק היה מגיע לסכומים אסטרונומיים. כאמור לעיל, הנזק הוא לא רק לקופת המדינה אלא גם לאותם תלמידים ששילמו שכר לימוד גבוה והשקיעו מזמנם, על סמך הבטחות שווא.

69. כפי שנקבע בהכרעת הדין, עשיית רווח כספי טהור היא **הסיבה שהביאה את רוזנטל לבצע את העבירות**. נראה, כי מניע זה של תאוות בצע מקבל משנה תוקף של חומרה עת עסקינן במכללת בית שאן, אשר בגין פעילותו הכוללת בה שלשל רוזנטל לכיסו סכום גבוה של 666,000 ₪. כאמור בהכרעת הדין, רוזנטל לא הסתפק בנטילת סכום של 66,000 ₪ לכיסו הפרטי, מדמי החסות שהיו מיועדים למכללת דרכי הוראה בגין הענקת חסותה ללימודים במכללת בית שאן. הוא קיבל "תאבון" ורקח במוחו כיצד להפוך את אותה מכללה למקור הכנסה משמעותי יותר עבורו. הפתרון שמצא היה, בשכנועו של רואימי להתנתק מאותה חסות ולעבור להפעיל את המחזור השלישי תחת חסותה של ישיבת הגר"א. הלכה למעשה, לא היתה כל חסות כזו אך רוזנטל עדיין גבה דמי חסות, אותם גרף לכיסו. חשוב לשים לב, כי חמדנותו של רוזנטל לא מתבטאת רק בכך שגבה דמי חסות כאשר אין כזו במציאות, אלא גם בכך שלעומת דרכי הוראה אשר גבתה דמי חסות בסך של 1,200 ₪ לתלמיד, גבה רוזנטל בגין חסותה (הלכאורית) של ישיבת הגר"א סכום גבוה פי **חמש**, של 6,000 ₪ לתלמיד. הסברו של רוזנטל לאותו פער בדמי החסות, אז אמר, "**כי בא לי לקחת**" (בע' 9,016 ש' 20) - מדגיש יותר מכל את תאוות הבצע שעמדה כל העת מאחורי מעשיו ולנגד עיניו. היא זו שגרמה לכך, שהמחזור השלישי ילמד ללא כל פיקוח.

70. לבסוף, עומדת לחובתו של רוזנטל הנסיבה המחמירה של **ניצול לרעה את מעמדו הדומיננטי במכללת דרכי הוראה ובישיבת הגר"א**, כדי להוציא את תוכניתו העבריינית אל הפועל. בשני המחזורים הראשונים של **מכללת דרכי הוראה**, הוא ניצל את חופש הפעולה שהעניקו לו ראשיה, הן בנושא הנפקת אישורי לימודים והן בטיפול בגביית דמי החסות של דרכי הוראה. כפי שקבעתי בהכרעת הדין, השילוב של חופש פעולה זה שניתן לרוזנטל עם חופש הפעולה שניתן לרואימי בניהול הלימודים - היוו קרקע פורייה עבור השניים, לעשות במכללת בית שאן כראות עיניהם: הן מבחינת הלימודים עצמם, הן מבחינת האישורים שהנפיקו בשם דרכי הוראה והן מבחינת הכספים שגבו והאופן שבו דיווחו על הכספים האלה. אפנה גם לקביעתי בפסקה 931 להכרעת הדין, בדבר הפיקוח הרופף של בית המדרש דרכי הוראה על מספר הלומדים במכללת בית שאן, כך שבפועל, לא עודכנה דרכי הוראה במספר המדויק של הלומדים במכללת בית שאן (מה שכנראה הכשיר את הקרקע לנטילת חלק מדמי החסות של דרכי הוראה לכיסו של רוזנטל).

71. בנוסף, ניצל רוזנטל את מעמדו **בישיבת הגר"א**, בראשה עמד אביו הרב יעקב רוזנטל ז"ל. סבורני, כי ניצול זה בולט בחומרתי, מהטעם, שאין מדובר רק בניצול קשריו בישיבה אליה הוא מקורב, אלא גם בניצול ספציפי של יחסיו עם אביו, כדי שהאחרון יחתום על תעודות היורה יורה של תלמידי המחזור השלישי. מטבע הדברים, הסתמך רוזנטל האב על כנותו של בנו, כי התלמידים למדו כנדרש והינם ראויים לתואר יורה יורה וכך גם היה רוזנטל חתום על התעודות כמגיד

שיעור, חתימה שהקימה את החזקה, כי ידע היטב מהי רמת הידע של התלמידים ומה מידת השקעתם בלימודים. בכך יצר כלפי אביו את הרושם, שהאב רק מאשר את חתימת בנו. כפי שראינו בהכרעת הדין, חתימתו זו של רוזנטל האב, שהיה רב ידוע ובעל שם, היא שאפשרה לרוזנטל להשלים את התוכנית העבריינית ולהנפיק את תעודות היורה יורה החשובות, והיא גם הובילה את הרב דרוקמן, רב העיר קריית מוצקין, לחתום עליהן. הוא ראה בחתימתו של רוזנטל האב כגושפנקה האולטימטיבית לכך שהתלמידים ראויים לתעודות היורה יורה.

מתחם הענישה ההולם

72. עמדת המאשימה הינה, כי אף שישנו שוני מסוים בין האירוע של מכללת בית שאן לאירוע של מכללת דרכי הוראה, עדיין, כאשר מסתכלים על מכלול הדברים, יש לקבוע גם כאן את אותו מתחם שנקבע לאירוע של דרכי הוראה ולמקם את רוזנטל במרכז המתחם (כאמור, בגין האירוע של מכללת דרכי הוראה ביקשה המאשימה מתחם שנע בין 4 עד 8 שנות מאסר ואילו אני קבעתי מתחם שנע בין 3 עד 6 שנות מאסר). אכן, הפרמטרים של הערך החברתי שנפגע ומידת הפגיעה, כמו גם רמת הענישה הנוהגת, דומים למדי בשתי המכללות. ואולם, בצד זה, מצאתי במכללת בית שאן אלמנטים ייחודיים וחמורים יותר, בכל הנוגע לנסיבות הקשורות בביצוע העבירה, אשר מגבירים את אשמו של רוזנטל ואת חומרת מעשיו: היוזמה להפעיל את המחזור השלישי של המכללה באופן עצמאי ללא כל פיקוח, תוך ניצול מעמדו של רוזנטל בישיבת הגר"א; זיופם של אישורי 35 ש"ש; הזמנת אישורים כוזבים על לימודים קודמים מרואימי והכנת מסמכים כוזבים מיוחדים לשב"ס. כל אלה מובילים אותי למסקנה, שמתחם הענישה ההולם בגין האירוע של מכללת בית שאן, הינו חמור יותר מזה של מכללת דרכי הוראה, והוא נע בין **4 עד 8 שנות מאסר בפועל** (למעשה, המתחם אותו ביקשה המאשימה).

מכללת גן נר

73. בעניינה של מכללת גן נר, הורשע רוזנטל בביצוע 58 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין; 58 עבירות של ניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 25 לחוק; 72 עבירות של זיוף מסמך בכוונה לקבל באמצעותו דבר, בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 418 סיפא לחוק העונשין; ו-72 עבירות של שימוש במסמך מזויף בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 420 סיפא לחוק העונשין.

74. כאמור בהכרעת הדין, שתי כיתות המכללה (ביישוב תענכים ובבית הכנסת בגן נר) פעלו באופן עצמאי, ללא כל פיקוח של מוסד תורני כלשהו. נקבע, כי רוזנטל הציג בפני הרבנות הראשית מצג שווא, לפיו ישיבת הגר"א, בראשה עמד אביו, הרב יעקב רוזנטל ז"ל, מעניקה את חסותה לכיתות בגן נר, כל זאת ללא ידיעתה של הישיבה או הסכמתה. בפועל, לא התקיים בין ישיבת הגר"א למכללה כל קשר.

75. על פי הכרעת הדין, הכין רוזנטל מסמכים המציגים מצג שווא: **(1)** אישורים על לימודים בהיקף של 35 ש"ש (כאשר הלכה למעשה למדו 4-5 ש"ש בלבד) וכי התלמידים ימשיכו בלימודיהם שנה נוספת (כאשר לא כך היה). **(2)** תעודות יורה יורה, שאינן משקפות את רמת הידע והבקיאות האמיתית של התלמידים, מה גם, שחלק מהתלמידים היו חילוניים ומשכך הם כלל לא היו ראויים להחזיק בתעודה הנושאת את שם התואר יורה יורה. את המסמכים הללו, יחד עם

אישורים כוזבים על לימודים קודמים של התלמידים (אותם ביקש בן חיים מהתלמידים על פי הנחייתו של רוזנטל), העביר רוזנטל לרבנות הראשית. בתמורה, קיבל רוזנטל תעודות השת"ג כוזבות והעבירן, יחד עם תעודות היורה יורה הכוזבות, לגופי הביטחון (ולמשטרה העביר גם אישור לימודים כוזב נוסף, שהכין במיוחד). על סמך התעודות הללו, העניקו גופי הביטחון לכל תלמיד תוספת שכר בסך 2,000-4,000 ₪ מידי חודש.

76. כן נקבע, כי רוזנטל זייף את אישורי "35 ש"ש וממשיך בלימודיו שנה נוספת". כאמור, רוזנטל כתב בראש האישורים הללו את הלוגו "**המכללה התורנית שע"י ישיבת הגר"א חיפה**" וחתם עליהם בשם הנהלת ישיבת הגר"א ובאופן הנחזה כאילו הנהלת ישיבת הגר"א הנפיקה את האישורים. זאת, על דעת עצמו, ללא ידיעתה של הישיבה או אישורה ומבלי שהעניקה את הסכמתה ליתן חסות ללימודים בכיתות בגן נר. בנוסף, זייף רוזנטל את חתימתו של הרב קיל על גבי 14 תעודות יורה יורה של הכיתה בבית הכנסת בגן נר.

הערכים המוגנים, מידת הפגיעה בהם ומדיניות הענישה הנוהגת

77. נכונים הם לכאן הדברים שכתבתי במסגרת האירוע של מכללת בית שאן.

הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות

78. התכנון הרב **שקדם לביצוע העבירות**, לא פסח על מכללת גן נר. גם כאן, השקיע רוזנטל מחשבה רבה בניסוח האישורים והתעודות שהכין, כמו גם בהחלטה למי להגישם וממי להסתירם, זאת על מנת להבטיח את הצלחתה של התוכנית העבריינית על כל רבדיה: הן לוודא שהתלמידים יקבלו את הטבות השכר והן למנוע את חשיפתה של המרמה. הכל כמפורט לעיל, במסגרת הדיון באירוע של מכללת דרכי הוראה. בנוסף, במכללת גן נר, בדומה למחזור השלישי של מכללת בית שאן ולכיתות העצמאיות, ישנו אלמנט נוסף של תכנון מצדו של רוזנטל (שלא נדרש במכללת דרכי הוראה) והוא, הסתרת פעילותה של מכללת גן נר כמסגרת לימודים עצמאית והסתרת השימוש בשמה של ישיבת הגר"א כמעניקת חסות, מפני אביו ושאר הרבנים שחתמו על תעודות היורה יורה של המכללה (כמפורט בפסקה 63 לגזר הדין).

79. אני מוצא, כי האלמנטים הללו של תכנון, השקעה ומחשבה - מגבירים את אשמו של רוזנטל. מדובר במעשה מרמה מחושב לפרטי פרטים, במסגרתו תכנן בקפדנות כיצד לצמצם למינימום ההכרחי את חשיפתם של המסמכים הכוזבים והמזויפים שהכין וכיצד להסתיר את פעילותה העצמאית של המכללה. בנוסף, יש ליתן משקל לכך, שעצם פעילותה של המכללה באופן עצמאי, היא פרי תכנון של רוזנטל, כיצד להגדיל את רווחיו, לאחר שזיהה פוטנציאל עסקי במסלול אנשי כוחות הביטחון. כלומר, מעבר לתכנון כיצד להסתיר את המרמה, ישנו גם תכנון של רוזנטל כיצד לעשות יותר לכיסו במסגרת המרמה.

80. אלמנט מחמיר נוסף אני מוצא **בחלקו היחסי של רוזנטל בביצוע העבירות**. ראינו בהכרעת הדין, כי במכללת גן נר, מלבד היותו האחראי על הכנת המסמכים הנדרשים לצורך קבלת הכרת גופי הביטחון, מילא רוזנטל תפקיד נוסף, כפועל יוצא מכך שהציג עצמו כאיש הקשר עם ישיבת הגר"א: הוא גם היה אחראי על הפן המהותי של הלימודים, ובכלל

זה על חומר הלימוד ומשכו. בנושאים אלה, בהם לא היתה לבן חיים כל הבנה, היה רוזנטל חזות הכל עבור בן חיים והאחרון מילא אחר הוראותיו באופן "עיוור". אני מוצא בכך משנה תוקף של חומרה, בהינתן, שרוזנטל מילא את תפקידו זה באופן לא מספק, וזאת בלשון המעטה. כפי שנקבע בהכרעת הדין, רוזנטל לא ביקש להיפגש עם מגיד השיעור הרב קיל, כדי להתרשם האם הוא מתאים לתפקיד, גם לא מסר לו תוכנית לימודים. כתוצאה, הרב קיל כלל לא לימד את הנושאים המפורטים בתעודת היורה והוא אף לא ידע, שהתלמידים יקבלו בסוף הלימודים תעודת יורה יורה. יתר על כן, רוזנטל הכריז על סיום הלימודים מבלי שבירר קודם לכן האם התלמידים בכלל סיימו ללמוד את החומר הנדרש.

81. יש בכך להצביע על ההיבט הנפשי של רוזנטל, כי לא היה לו שמץ של עניין בלימודים עצמם וכפי שהיטיב להסביר בעצמו: "**אני הייתי צריך את התוצאה**" (בע' 8,673 ש' 31-32). חוסר האכפתיות של רוזנטל, גרם לכך, שבמכללת גן נר הכזב "זועק" במיוחד, אף יותר מהמכללות האחרות, הן מבחינת רמת הלימוד והן מבחינת היקף הלימוד: משך הלימודים במכללת גן נר עמד על בין רבע לחצי ממשך הלימודים של המכללות האחרות (10 שעות שבועיות במשך שנתיים). הכיתה הראשונה בתענכים למדה כשנה וחצי ואילו הכיתה השנייה בבית הכנסת למדה כשנה בלבד. בשתי הכיתות, דובר על שיעור שבועי, שנמשך 4-5 שעות. למרות זאת, הנפיק רוזנטל לתלמידי המכללה אישור זהה בנוסחו לזה שהנפיק לתלמידי המכללות האחרות. התנהלותו זו משליכה באופן ישיר על חומרת מעשיו של רוזנטל ומעצימה את מידת אשמו.

82. בהקשר זה, אין גם להתעלם מכך, שרוזנטל הוא האחראי לכך ששתי הכיתות של מכללת גן נר פעלו באופן עצמאי, ללא כל פיקוח של מוסד כלשהו. כאמור בהכרעת הדין, לאחר שבן חיים פנה לרוזנטל בהצעה לפתוח כיתות לימוד, עלה במוחו של רוזנטל הרעיון ששיבת הגר"א תעניק את חסותה ללימודים. נפתחה כיתה ראשונה בישיבה עצמה בחיפה, אך היא נסגרה לאחר כחודשיים. כעבור מספר חודשים, נפתחה כיתה נוספת בתענכים, שחלק ניכר מתלמידיה היו התלמידים שעזבו את הכיתה בישיבת הגר"א. רוזנטל, בחר להציג מצג שווא, לפיו ישיבת הגר"א ממשיכה להעניק את חסותה לאותה כיתה, כמו גם לכיתה נוספת שנפתחה שנה לאחר מכן, בבית הכנסת ביישוב גן נר. בפועל, עם סגירת הכיתה בחיפה, לא ראתה עצמה ישיבת הגר"א מחויבת או קשורה לאותם תלמידים, ומבחינתה, הלומדים תחת חסותה היו רק 10 תלמידים שנשארו בחיפה, ותו לא. יש לייחס למצג השווא הזה שיצר רוזנטל חומרה יתרה, שכן הוא אפשר את עצם פעילותה של המכללה (הרבנות הראשית דרשה חסות של מוסד תורני כלשהו) וכן אפשר לרוזנטל לעשות ככל העולה על רוחו במכללה, הן מבחינת משך הלימוד, הן מבחינת תוכן הלימוד והן מבחינת האישורים שהוא מנפיק.

83. נסיבה אחרונה לחומרה במסגרת הדין בחלקו של רוזנטל בביצוע העבירה, ישנה בכך, שבמכללת גן נר, רוזנטל לא רק הכין מסמכים כוזבים בעצמו (כפי שהיה למשל במכללת דרכי הוראה), אלא גם הנחה את בן חיים לבקש מהתלמידים אישורים על לימודים קודמים. בנוסף, נזקפת לחובתו העובדה, שאישורי 35 ש"ש שהכין לא היו רק כוזבים אלא מדובר באישורים מזויפים והוא גם זייף את חתימתו של הרב קיל על גבי 14 תעודות יורה יורה של תלמידי הכיתה השנייה. כן חתם רוזנטל על 44 תעודות היורה יורה של תלמידי הכיתה הראשונה כמגיד שיעור, אף שהוא כלל לא לימד אותם.

84. **הנזק שנגרם** מביצוע העבירות באירוע של מכללת גן נר, עומד על 8,700,000 ₪, זאת לפי חישוב על דרך הצמצום, כמפורט באירוע של מכללת דרכי הוראה (2,500X 12 X 5 X 58). אם גופי הביטחון היו ממשיכים לשלם את

ההטבות המלאות לתלמידים, **הנזק שהיה צפוי להיגרם**, עומד על סכומים אסטרונומיים. כאמור לעיל, הנזק הוא לא רק לקופת המדינה אלא גם לאותם תלמידים ששילמו שכר לימוד גבוה והשקיעו מזמנם, על סמך הבטחות שווא.

85. **הסיבה שהביאה את רזנטל לבצע את העבירות**, היא תאוות בצע גרידא. בגין פעילותו הכוללת במכללת גן נר, שלשל רזנטל לכיסו סכום גבוה של 544,000 ₪. יש להדגיש את גובה הסכום הלא מבוטל שביקש עבור שירותיו מבן חיים, העומד על 8,000 ₪ לכל תלמיד. בהתאם, קיבל בגין שתי הכיתות בגן נר סכום של 464,000 ₪ (X 58 8,000) ואילו בגין הכיתה בישיבת הגר"א קיבל סך של 80,000 ₪.

86. כן ניתן לראות, כי גם במכללת גן נר **ניצל רזנטל לרעה את מעמדו בישיבת הגר"א**, בראשה עמד אביו הרב יעקב רזנטל ז"ל. בעניין זה, אפנה לדברים שכתבתי באירוע של מכללת בית שאן, אשר נכונים גם לכאן. תמציתם היא, כי ניצול זה בולט בחומרתי בהינתן שמדובר בניצול ספציפי של יחסיו עם אביו, על מנת שהאחרון יחתום על תעודות היורה יורה וכדי שעל סמך חתימתו זו, יחתמו גם רבני העיר על התעודה (ר' בפסקה 71 לגזר הדין).

מתחם הענישה ההולם

87. גם בעניינה של מכללת גן נר, עמדתה של המאשימה הינה, כי חרף השינויים המסוימים בין האירועים, יש לקבוע את אותו מתחם שנקבע לאירועים במכללות דרכי הוראה ובית שאן, כאשר רזנטל ממוקם במרכז המתחם (כאמור, בגין האירוע של מכללת דרכי הוראה ביקשה המאשימה מתחם שנע בין 4 עד 8 שנות מאסר ואילו אני קבעתי מתחם שנע בין 3 עד 6 שנות מאסר). בדומה למסקנתי באירוע של מכללת בית שאן, אני מוצא באירוע של מכללת גן נר אלמנטים ייחודיים וחמורים יותר מאלה שהתגלו באירוע של מכללת דרכי הוראה, בכל הנוגע לנסיבות הקשורות בביצוע העבירה. אני סבור, כי כל אלה מגבירים את אשמו של רזנטל ואת חומרת מעשיו ומובילים אותי למסקנה, שמתחם הענישה ההולם בגין האירוע של מכללת גן נר, הינו חמור יותר מזה של מכללת דרכי הוראה, והוא נע בין **4 עד 8 שנות מאסר בפועל** (למעשה, המתחם אותו ביקשה המאשימה).

הכיתות העצמאיות

88. בכל הקשור לכיתות העצמאיות, הורשע רזנטל בביצוע 46 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין; 46 עבירות של ניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 25 לחוק; 53 עבירות של זיוף מסמך בכוונה לקבל באמצעותו דבר, בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 418 סיפא לחוק העונשין; ו-53 עבירות של שימוש במסמך מזויף בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 420 סיפא לחוק העונשין.

89. כאמור בהכרעת הדין, המדובר בשלוש כיתות לימוד בביתו הפרטי בירושלים (19 תלמידים) וכיתה בתל אביב (14 תלמידים). בנוסף, לימד רזנטל באופן פרטי שני תלמידים (שמעון אסייג ויעקב אילן) ולקח על עצמו את ניהולה של כיתה באור עקיבא (11 תלמידים), שהיתה בתחילת השנה השנייה ללימודיה. נקבע, כי הכיתות העצמאיות פעלו באופן עצמאי ולא תחת חסות של מוסד תורני כלשהו. רזנטל, הציג בפני הרבנות הראשית מצג שווא, לפיו, הכיתה בתל אביב,

הכיתות בביתו הפרטי והתלמיד הפרטי יעקב אילן, לומדים תחת חסותה של ישיבת הגר"א ואילו התלמיד הפרטי שמעון אסייג והכיתה באור עקיבא - לומדים תחת חסותה של מכללת דרכי הוראה. כל זאת ללא ידיעתן של הישיבות או הסכמתן.

90. בנוסף, על פי הכרעת הדין, הכין רוזנטל מסמכים המציגים מצג שווא: **(1)** אישורים על לימודים בהיקף של 35 ש"ש (כאשר הלכה למעשה למדו לכל היותר 10 שעות שבועיות, ולעיתים רק 4-5 ש"ש) וכי התלמידים ימשיכו בלימודיהם שנה נוספת (כאשר לא כך היה). **(2)** תעודות יורה יורה, שאינן משקפות את רמת הידע והבקיאות האמיתית של התלמידים, מה גם שחלקם היו מסורתיים בלבד וחלקם אף לא חבשו כיפה, ומשכך הם כלל לא היו ראויים להחזיק בתעודה הנושאת את שם התואר יורה יורה. את המסמכים הללו, יחד עם אישורים כוזבים על לימודים קודמים (אשר ששה מהם הוכנו ע"י רוזנטל עצמו) העביר רוזנטל לרבנות הראשית. בתמורה, קיבל תעודות השת"ג כוזבות והעבירן, יחד עם תעודות היורה יורה הכוזבות, לתלמידים ולמשטרה (בעצמו יחד עם אישור לימודים כוזב נוסף, שהכין במיוחד). על סמך התעודות הללו, העניקו גופי הביטחון לכל תלמיד תוספת שכר של 2,000-4,000 ₪ מידי חודש.

91. בפרט, נקבע, כי רוזנטל זייף את אישורי "35 ש"ש וממשיך בלימודיו שנה נוספת" של כל תלמידי הכיתות העצמאיות, חלקם, תחת הכותרת "**המכללה התורנית שע"י ישיבת הגר"א חיפה**" וחלקם, תחת הכותרת "**המכללה התורנית שע"י בית המדרש דרכי הוראה לרבנים**". על האישורים הללו חתם בשם הנהלת המכללה או הנהלת הישיבה ובאופן הנחזה, כאילו המוסדות הללו הנפיקו את האישורים. זאת, על דעת עצמו, ללא ידיעתן של הישיבות או אישורן ומבלי שהעניקו את הסכמתן ליתן חסות ללימודים בכיתות העצמאיות.

כן זייף רוזנטל ששה אישורים על לימודים קודמים, של הכיתה שלמדה בביתו וכן את תעודת היורה יורה של התלמיד אלי קנפו (הנושאת חתימה מזויפת של הרב יוסף אליהו).

הערכים המוגנים, מידת הפגיעה בהם ומדיניות הענישה הנוהגת

92. נכונים הם לכאן הדברים שכתבתי במסגרת האירוע של מכללת בית שאן.

הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות

93. ניתן לראות, כי לעבירות שביצע רוזנטל במסגרת האירוע של הכיתות העצמאיות, **קדם תכנון רב**, שנועד להבטיח את הצלחתה של התוכנית העבריינית על כל רבדיה: הן לוודא שהתלמידים יקבלו את הטבות השכר והן למנוע את חשיפתה של המרמה. לצורך הגשמת מטרות אלה, השקיע רוזנטל מחשבה רבה בניסוח האישורים והתעודות שהכין, כמו גם בהחלטה למי להגישם וממי להסתירם. הכל כמפורט לעיל, במסגרת הדין באירוע של מכללת דרכי הוראה. בנוסף, בכיתות העצמאיות, בדומה למכללת גן נר ולמחזור השלישי של מכללת בית שאן, ישנו אלמנט נוסף של תכנון מצדו של רוזנטל והוא, הסתרת פעילותן כמסגרת לימודים עצמאית והסתרת השימוש בשמה של ישיבת הגר"א כמעניקת חסות (כמפורט בפסקה 63 לגזר הדין). אני מוצא, כי האלמנטים הללו של תכנון, השקעה ומחשבה - מגבירים את אשמו של רוזנטל. מדובר במעשה מרמה מחושב לפרטי פרטים, במסגרתו תכנן בקפדנות כיצד לצמצם למינימום את חשיפתם

של המסמכים הכוזבים והמזויפים שהכין וכיצד להסתיר את פעילותן העצמאית של הכיתות שפתח. בנוסף, יש ליתן משקל לכך, שעצם פתיחתן של הכיתות העצמאיות תחת חסות פיקטיבית של ישיבת הגר"א ושל בית המדרש דרכי הוראה, היא פרי תכנון של רוזנטל, כיצד להגדיל את רווחיו, לאחר שזיהה פוטנציאל עסקי בכל נושא המכללות. כלומר, מעבר לתכנון כיצד להסתיר את המרמה, ישנו גם תכנון של רוזנטל כיצד לעשות יותר לכיסו במסגרת המרמה.

94. עת עסקינן בכיתות העצמאיות, הרי שבחינת **חלקו היחסי של רוזנטל בביצוע העבירה** מעידה על חומרה יתרה, משהוא היה "חזות הכל". כאמור, רוזנטל יזם את פתיחת הכיתות בביתו ובתל אביב, קבע את גובה שכר הלימוד, גבה אותו, קבע את תוכנית הלימודים ופיקח על הלימודים. רוזנטל, אף לימד בעצמו את הכיתות בביתו ואת התלמידים הפרטיים (יצוין, כי את הכיתה בתל אביב לימד אחיו, ישראל רוזנטל). החל מהשנה השנייה ללימודים, טיפל רוזנטל גם בכל הקשור לכיתה באור עקיבא. בנוסף, הכין והנפיק את המסמכים הנדרשים לכל הכיתות העצמאיות והיה גם אחראי על ההתנהלות מול הרבנות הראשית. בחלק מהמקרים, גם העביר את המסמכים הנדרשים למשטרה. משקל מיוחד יש לייחס לכך, שרוזנטל הפעיל את הכיתות באופן עצמאי, ללא כל פיקוח של מוסד תורני כלשהו. אומר, כי למרות שכך גם היה במכללת גן נר ובמחזור השלישי של מכללת בית שאן, הרי שסבורני, כי החומרה במעשה זה בולטת יותר באירוע של הכיתות העצמאיות, שכן 19 מתוכם למדו בביתו הפרטי של רוזנטל. יתר על כן, התלמיד הפרטי שמעון אסיג, למד בכלל אצל גיסו הרב עזרן באשדוד ואצל הרב פנחס מלכה ברחובות ולדבריו, רוזנטל מעולם לא דיבר עם אותו רב, לא הנחה אותו מה ללמד וגם לא עקב אחר הנוכחות. לימודיו של התלמיד הפרטי השני, יעקב אילן, התקיימו במרתף של בית המדרש דרכי הוראה. המשמעות היא, כי הכזב במסמכים שהנפיק רוזנטל לאותם תלמידים, הינו חמור יותר, משהוא אינו נוגע רק להיקף הלימודים ולרמתם, אלא גם במצג שיצרו, לפיו הלימודים התקיימו במקום מסודר, כאשר לא כך היה.

95. לבסוף, נזקפת לרוזנטל לחומרה העובדה, שאישורי 35 ש"ש שהכין לא היו רק כוזבים אלא מדובר באישורים מזויפים וכך גם זייף רוזנטל ששה אישורים כוזבים על לימודים קודמים, מבלי שהתלמידים ראו מעולם את האישורים או ידעו שהונפקו אישורים עבורם. בהקשר זה, חשוב להדגיש, שהמעשה האמור של רוזנטל בא לאחר שחלק מהתלמידים לא הגישו לו אישורים על לימודים קודמים כפי שביקש ושניים מהם הגישו אישורים שלא ענו על הצורך לספק מידע קונקרטי על לימודים קודמים. רוזנטל, פעל מאחורי גבם וזייף עבורם אישורים חדשים, בהם מופיע מספר שעות ושנות לימוד כנדרש, זאת על סמך אישור בכתב יד של אחד מהתלמידים. אני מוצא בכך היבט של חומרה, שכן הוא מעיד על דבקותו של רוזנטל במימושה של התוכנית העבריינית וכי הוא לא בחל באף אמצעי כדי להגשימה.

96. **הנזק שנגרם** במסגרת האירוע של הכיתות העצמאיות, עומד על 6,900,000 ₪, זאת לפי חישוב על דרך הצמצום, כמפורט באירוע של מכללת דרכי הוראה (2,500X 12 X 5 X 46). אם גופי הביטחון היו ממשיכים לשלם את ההטבות המלאות לתלמידים, **הנזק שהיה צפוי להיגרם**, עומד על סכומים אסטרונומיים. כאמור לעיל, הנזק הוא לא רק לקופת המדינה אלא גם לאותם תלמידים ששילמו שכר לימוד גבוה והשקיעו מזמנם, על סמך הבטחות שווא. בהקשר זה, אוסיף רק, כי עדיין מהדהדות באוזני עדויות התלמידים, כיצד הפיג רוזנטל את כל חששותיהם בדבר ההכרה בלימודים, הציג בפניהם מסמכים התומכים בכך והרגיע את התהיות שהעלו לגבי עצם קיום הלימודים בביתו הפרטי. יש בכל אלה, להגביר את אשמו. בהמשך ישיר לכך, **הסיבה שהביאה את רוזנטל לבצע את העבירות**, היא תאוות בצע גרידא: שכר הלימוד שגבה רוזנטל מתלמידי הכיתות העצמאיות עמד על 8,000-12,000 ₪ וסה"כ הוא שלשל לכיסו סכום של 523,500 ₪. נראה, כי חמדנותו של רוזנטל מתבטאת כאן בעוצמה הגבוהה ביותר, משראינו, שרוזנטל לא יתר על אף הזדמנות לעשות כסף. הוא פתח כיתות בביתו שלו וכן לימד באופן פרטי שני תלמידים.

97. גם באירוע של הכיתות העצמאיות **ניצל רוזנטל לרעה את מעמדו בישיבת הגר"א**, בראשה עמד אביו, הרב יעקב רוזנטל ז"ל. בעניין זה, אפנה לדברים שכתבתי באירוע של מכללת בית שאן, אשר נכונים גם לכאן. תמציתם היא, כי ניצול זה בולט בחומרתו בהינתן שמדובר בניצול ספציפי של יחסיו עם אביו, על מנת שהאחרון יחתום על תעודות היורה יורה וכדי שעל סמך חתימתו זו, יחתמו גם רבני העיר על התעודה (ר' בהרחבה בפסקה 71 לגזר הדין). בדומה, **ניצל רוזנטל לרעה גם את מעמדו בבית המדרש דרכי הוראה**. כאמור, חלק מתעודות היורה יורה שהכין לתלמידי הכיתות העצמאיות, נשאו את שמה של דרכי הוראה. רוזנטל, צירף את התעודות הללו לשלל התעודות של תלמידי מכללת דרכי הוראה, שהוגשו לחתימתם של רבני העיר, והן נטמעו בהן. כתוצאה, אותם רבנים כלל לא ידעו, שהם לא חותמים על תעודות של תלמידי דרכי הוראה. ניצול נוסף של מעמדו בבית המדרש דרכי הוראה ישנו בכך שרוזנטל "סיפח" לעצמו את אותה כיתה באור עקיבא, שפעלה תחת חסותה של מכללת דרכי הוראה והתנתקה ממנה בתום שנת הלימודים הראשונה. כאמור, רוזנטל המשיך להפעיל אותה באופן עצמאי. ברור, כי אלמלא היה כה דומיננטי בבית המדרש ובפרט במסלול שנפתח לאנשי כוחות הביטחון, לא היתה נקרית בדרכו הזדמנות זו.

מתחם הענישה ההולם

98. מקובלת עליי עמדתה של המאשימה, כי בשל היקף הנזק ומספר התלמידים, מתחם הענישה ההולם בגין האירוע של הכיתות העצמאיות, נע בין **שנתיים עד 4 שנות מאסר בפועל**.

מכללת אריאל

99. בעניינה של מכללת אריאל, הורשע רוזנטל בביצוע 100 עבירות של סיוע לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 31 לחוק. על פי הכרעת הדין, העביר רוזנטל את תיקי התלמיד של תלמידי מכללת אריאל לרבנות הראשית, תוך שהוא מודע לכך, שמדובר במסמכים כוזבים. בנוסף, יעץ לגוטסדינר אילו אישורים יש להכין כדי לעמוד בתנאי הרבנות הראשית לקבלת תעודת ההשת"ג ובכלל זה, סיפק לגוטסדינר דוגמה של האישור הכוזב בדבר לימודים של "35 ש"ש וממשיך בלימודיו שנה נוספת".

הערכים המוגנים, מידת הפגיעה בהם ומדיניות הענישה הנוהגת

100. נכונים הם לכאן הדברים שכתבתי במסגרת האירוע של מכללת דרכי הוראה.

הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות

101. כאמור, מצאתי, כי מעשיו של רוזנטל במכללת אריאל אינם מגיעים כדי שותפות מלאה, כפי שטענה המאשימה, אלא מדובר בסיוע בלבד. בצד זה, איני מוצא כלל וכלל להתייחס בקלות ראש ל**חלקו היחסי** של רוזנטל ב**ביצוע העבירה**. שכן, הדרכתו את גוטסדינר בדבר המסמכים הנדרשים ובמיוחד מסירת הדוגמה של אישור 35 ש"ש, תרמה תרומה לא מבוטלת להצלחתה של המרמה. אין לדעת, כיצד היו הדברים מתפתחים במכללת אריאל, אם רוזנטל לא היה עושה כן. בנוסף, וכפי שרוזנטל עצמו ציין, הוא היה בעל קשרים ברבנות הראשית ויכולת לזרז את ההליכים שם. במילותיו שלו, הוא היה "מאכער". בהיותו כזה, הביא עמו ערך מוסף שאין לשליח רגיל. המשמעות של כל אלה היא, כי

מדובר בסיוע ברף הגבוה. בנוסף, אין להתעלם מכך, שבמעשיו, סייע רוזנטל לגרימת נזק של 15,000,000 ₪, זאת לפי חישוב על דרך הצמצום, כמפורט באירוע של מכללת דרכי הוראה (X 12 X 5 X100 2,500). אם הטבות השכר היו ממשיכות להשתלם לתלמידים, הנזק שהיה צפוי להיגרם מגיע לסכומים אסטרונומיים.

102. אשר לסיבה שהביאה את רוזנטל לבצע את העבירות. בהינתן, שתמורת פועלו במכללה שלשל רוזנטל לכיסו סכום נמוך יחסית של 10,700 ₪, הרי שהמניע של תאוות בצע הינו מינורי יחסית. נראה יותר, כי רוזנטל סייע לגוטסדינר על רקע היותם קרובי משפחה (רוזנטל נשוי לבתו של בן דודו של גוטסדינר) וכך גם היו פעולותיו במכללת אריאל חלק מהיותו הרוח החיה במערך האישורים שנדרשו, בכללן הנחה, תכנן ותפעל את מערכת הוצאת האישורים במכללות השונות.

מתחם הענישה ההולם

103. בשים לב לחלקו היחסי של רוזנטל כמסייע ובהינתן הסכום הנמוך יחסית ששלשל לכיסו, עמדת המאשימה הינה, כי יש לקבוע מתחם של שנה עד 3 שנות מאסר בפועל, כאשר רוזנטל ממוקם במרכז המתחם. שקלול הנסיבות הקשורות בביצוע האירוע, הערך החברתי שנפגע ומידת הפגיעה בו, מידת אשמו של רוזנטל ורמת הענישה הנוהגת, מובילים אותי לכלל מסקנה, כי מתחם הענישה ההולם בגין האירוע של מכללת אריאל, נע בין **6 חודשים עד שנתיים מאסר בפועל**.

מכללת קארו

104. בעניינה של מכללת קארו, הורשע רוזנטל בביצוע 120 עבירות של סיוע לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 31 לחוק. על פי הכרעת הדין, שימש רוזנטל כאיש הקשר של מכללת קארו עם הרבנות הראשית, בשני מחזורי הלימוד של המכללה. במסגרת תפקידו זה, הדריך רוזנטל את בן ארי באשר לדרישות הרבנות ואילו מסמכים יש להנפיק על מנת לזכות בהכרה בלימודים. בכלל זה, העביר דוגמה של תעודת יורה יורה לצורך הנפקת התעודות של המחזור הראשון וכך גם הנפיק בעצמו אישורי לימודים לתלמידי המחזור הראשון, עליהם חתם בשם הנהלת מכללת דרכי הוראה תחת הלוגו של דרכי הוראה. בנוסף, העביר רוזנטל לבן ארי טפסים ואישורים לדוגמה של דרכי הוראה, ורכש עבורו ספרי לימוד. כן העביר את תיקי התלמיד לרבנות הראשית.

105. קבעתי, כי כל מעשיו אלה של רוזנטל, נעשו בכובעו הפיקטיבי כנציגה של מכללת דרכי הוראה, במסגרת מצג השווא שיצר כלפי בן ארי, כאילו מכללת דרכי הוראה מעניקה את חסותה למכללת קארו. בפועל, לא העניקה מכללת דרכי הוראה חסות למכללת קארו, וגם נדחתה הטענה, לפיה הרב שמואל אליהו התיר למכללת קארו להשתמש בשמה של דרכי הוראה.

הערכים המוגנים, מידת הפגיעה בהם ומדיניות הענישה הנוהגת

106. נכונים הם לכאן הדברים שכתבתי במסגרת האירוע של מכללת דרכי הוראה.

107. כאמור בהכרעת הדין, במסגרת פעילותו במכללת קארו בלטה העובדה, שרוזנטל הוליך שולל את בן ארי ויצר בפניו מצג שווא, כאילו מכללת דרכי הוראה מעניקה את חסותה למכללת קארו וכי הוא נציגה. אף שהזדמנות זו נקרתה בדרכו של רוזנטל, לאחר שבן ארי הגיע מיוזמתו לבית המדרש דרכי הוראה, הרי שמשלב זה ואילך, **תכנן** רוזנטל בקפידה כיצד לשמר ולחזק את אותו מצג. כך, למשל, בתחכום, העביר לבן ארי טפסי הצהרה לחתימת התלמידים, על גבי דף לוגו של מכללת דרכי הוראה והורה לבן ארי להחתיים את התלמידים על ההצהרה האמורה ולהעבירם אליו בחזרה (לכאורה למכללת דרכי הוראה). כן סיפק לבן ארי את תוכנית הלימוד וספרי לימוד של מכללת דרכי הוראה. בנוסף, תכנן רוזנטל כיצד להסתיר מפני בית המדרש דרכי הוראה את מעשיו: לאחר אותה פגישה ראשונה עם בן ארי בבית המדרש, נמנע רוזנטל מלהיפגש עמו שם וקבע עם בן ארי בביתו הפרטי או במקומות ציבוריים. כן העביר בחזרה לבן ארי קבלות מטעם "המאיר רשת שיעורי תורה ארצית" ולא קבלות של מכללת דרכי הוראה.

108. אשר **לחלקו היחסי של רוזנטל בביצוע העבירה**. גם כאן, בדומה למעשיו במכללת אריאל, מדובר בסיוע ברף הגבוה ביותר, משאין לדעת, כיצד היו הדברים מתפתחים אם רוזנטל לא היה פועל כפי שפעל. במכללת קארו עולה תהייה זו במלוא עוצמתה, בהינתן שרוזנטל ניצל את התרשמותו של בן ארי לפיה יש הכרח בחסותה של דרכי הוראה והטעה אותו לחשוב, שהוא פועל מטעמה. יתרה מכך, ראינו, כי מצג השווא שיצר רוזנטל בפני בן ארי, התגלגל הלאה לוקנין ולראש בית המדרש, הרב ברונר. גם הם סברו שהלימודים נהנים מחסותה של דרכי הוראה, משום שכך שמעו מבן ארי, אשר הולך שולל אחר רוזנטל. לולא הוטעו ע"י רוזנטל, אין לדעת כיצד היו נוהגים. כן יש לזכור, כי אמנם את אישור 35 ש"ש קיבל בן ארי מגוטסדינר, כחלק מתיק התלמיד של מכללת אריאל, אך רוזנטל היה זה שהגה את נוסח האישור והיה זה שהעביר אותו לגוטסדינר מלכתחילה. מכאן, שרוזנטל הוא הכתובת לשימוש שנעשה במכללת קארו, הן בתעודות היורה יורה הכוזבות (במישרין) והן באישורי 35 ש"ש הכוזבים (בעקיפין). כאמור, מלבד העברת דוגמאות המסמכים, גם הנפיק רוזנטל לתלמידי המחזור הראשון אישורי לימודים עליהם חתם בשם הנהלת מכללת דרכי הוראה ותחת הלוגו של דרכי הוראה.

109. אינדיקציה נוספת לכך שמדובר בסיוע ברף הגבוה של החומרה, אני מוצא בעובדה, שבמעשיו, סיע רוזנטל **לגרימת נזק** של 18,000,000 ₪, זאת לפי חישוב על דרך הצמצום, כמפורט באירוע של מכללת דרכי הוראה (2,500 X 12 X 5 X 120). אם הטבות השכר היו ממשיכות להשתלם לתלמידים, **הנזק שהיה צפוי להיגרם**, מגיע לסכומים אסטרונומיים. בנוסף, עומדת לחומרה **הסיבה שהביאה את רוזנטל לבצע את העבירות**, והיא חמדנות גרידא. כאמור, עבור חסותה הפיקטיבית של מכללת דרכי הוראה למכללת קארו הוא גבה סך של 1,200 ₪ לתלמיד וסה"כ שלשל לכיסו 144,000 ₪. בהמשך לכך, אף שגם במכללות אחרות **ניצל רוזנטל לרעה את מעמדו** בבית המדרש דרכי הוראה ואת חופש הפעולה שניתן לו, הרי שסבורני, כי במכללת קארו ניצול זה עולה ביתר שאת. שכן, הוא ניצל את הגעתו התמימה של בן ארי לבית המדרש בירושלים ואת תפקידו שם כגורם האמון על נושא לימודי אנשי כוחות הביטחון. הדבר היווה קרקע מושלמת להצגת מצג שווא בפני בן ארי.

מתחם הענישה ההולם

110. שקלול הפרמטרים שפורטו לעיל, ובמיוחד מצג השווא שהציג רוזנטל בפני בן ארי בדבר חסותה של מכללת

דרכי הוראה למכללת קארו, מובילים אותי לקבל את עמדת המאשימה, כי מתחם הענישה ההולם בגין האירוע של מכללת קארו, נע בין **שנתיים עד 4 שנות מאסר בפועל**, כאשר רוזנטל ממוקם במרכז המתחם.

עבירות המרמה (מס הכנסה) ועבירת הלבנת הון

111. כאמור, רוזנטל הורשע בביצוע עבירה של מרמה, לפי סעיף 220(1) ו-5) לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש] ועבירה של הלבנת הון, לפי סעיף 3(א)(1) לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000. על פי הכרעת הדין, במזיד ומתוך כוונה להתחמק מתשלום מס, השמיט רוזנטל מדיווחיו לרשויות המס את הכנסותיו מפעילותו במכללות, בסך כולל של 1,888,200 ₪. הוא השתמש בערמה ובתחבולה בכוונה להתחמק ממס ולהסתיר את הרווח האישי שצמח לו מפעילותו במכללות השונות: הנפיק לתלמידים קבלות בשם מוסד שהוא אינו קשור אליו; פרט שקים של תלמידים אצל חלפן כספים והפקיד את הכסף המזומן שקיבל בחשבונו; נתן הלוואות של מאות אלפי שקלים במזומן; והפקיד בחשבונו של בן דודו סכומי כסף גבוהים. יצוין לגבי המלגה החודשית בסך 1,500 ₪ שקיבל רוזנטל ממכללת דרכי הוראה, כי המאשימה לא התייחסה לסכום זה כסכום עליו היה צריך רוזנטל לדווח לרשויות המס (ר' בפסקה 2109 להכרעת הדין).

הערכים המוגנים ומידת הפגיעה בהם

112. כידוע, עבירות המס באות להגן על ערך השוויון בנשיאה בנטל המס "**שהוא אבן יסוד במערכת אכיפת חוק תקינה**" (ר' דברי כבוד השופטת א' פרוקצ'יה ברע"פ 3757/04 **זידאן נ' מדינת ישראל**, ניתן ביום 31.5.04). כמו כן, מבקשות עבירות אלה להגן על מרקם החיים החברתיים ולמנוע פגיעה במשק ובכלכלה. בפרט, מבקש חוק איסור הלבנת הון להילחם בתופעה של עבריינות כלכלית המבוצעת ע"י נאשמים מתוחכמים ולשמור על תקינותה וניקינותה של המערכת הפיננסית, כמו גם ליצור תמריץ שלילי לביצוע עבירות בעלות אופי כלכלי.

מדיניות הענישה הנוהגת

113. עת עסקינן בעבירות מס, חזרו בתי המשפט על הצורך להעביר מסר ענישה מרתיע, ובהתאם, בהיעדר נסיבות מיוחדות, נקודת המוצא היא לגזור עונש מאסר בפועל על העבריין וקנסות בסכומים נכבדים. כך, קבע כבוד השופט א' ברק (בתוארו אז) כבר בע"פ 624/80 **וייס ארנסט בע"מ נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 7.4.81), בפסקה 10: "**ידעו נא עברייני הצווארון הלבן, כי 'צווארוננו של עושה העבירה הזו אינו 'לבן', והריהו כצווארוננו של כל פורץ ושוודד, שהאחד שוודד את קופתה של המדינה, והאחד שוודד את קופתו של הפרט' (ע"פ 344/80)**". וראו גם בע"פ 6474/03 **מלכה נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 19.2.04), מפי כבוד השופט ס' ג'ובראן: "**עבירות המס הכלכליות הפכו בשנים האחרונות להיות רעה חולה, ומכאן שיש מקום ליתן לכך משקל בענישה מן הפן ההרתעתי. כך שבבוא בית המשפט לגזור את דינו של אדם אשר הורשע בעבירות מסוג זה, לא ייתן משקל לנסיבות אישיות ולמצוקה כלכלית" (שם, בפסקה 7)**. אומר, כי עו"ד עירוני הפנה לשלל פסקי דין בהם הוטלו עונשים הנעים בין עבודות שירות למאסר בפועל של מספר חודשים, ואולם, חלק מגזרי הדין אליהם הפנה ניתנו לאחר שהנאשם הודה והצדדים הגיעו להסדר טיעון. בחלקם האחר, דובר על סכומים נמוכים במידה ניכרת מאלה שהועלמו ע"י רוזנטל ורואימי, ועל נסיבות שונות בתכלית מאלה שלפנינו. לכן, ישנו קושי לגזור מהם גזירה שווה לענייננו אנו.

114. עת עסקינן בתכנון **שקדם לביצוע העבירות**, ניתן לראות, כי רוזנטל ביצע מגוון פעולות שנועדו להסתיר את מיקומם של הכספים שקיבל בגין פעילותו במכללות השונות ולהסוות את עובדת היותו הבעלים האמיתי שלהם. הבולטת מביניהן, היתה, הפקדת חלק ניכר מסכומי הכסף בחשבון הבנק של בן דודו שלמה יעקובסון, אשר רוזנטל הוא בעל יפוי כוח לפעול בו. רוזנטל אף שינה את הכתובת למשלוח חשבונות הבנק לכתובתו שלו, כך שיעקובסון כלל לא היה חשוף לנעשה בחשבונו. בנוסף, נהג רוזנטל להעביר כסף מחשבונו של יעקובסון לחשבונו של חלפן הכספים דייטש, ולקבל ממנו מזומן. במקרים רבים פרט את השקים של התלמידים אצל דייטש ואת המזומן שקיבל בתמורה, הפקיד בחשבונו. יש לשים לב, כי מדובר בהעלמה שיטתית, שנמשכה על פני שנים. **הנזק שנגרם** בגינה הוא אי תשלום מס על סכום של 1,888,200 ₪ **והסיבה שהביאה את רוזנטל לבצע את העבירות**, היא תאוות בצע גרידא. כאמור, טענתו, כי תרם את הכספים הללו - נדחתה. כן ישנו אלמנט לחומרה בכך שרוזנטל ניצל לרעה את יחסיו הקרובים עם יעקובסון ואת התלות של האחרון בו.

מתחם הענישה ההולם

115. עמדת המאשימה הינה, כי לגבי עבירות המס, יש לקבוע מתחם של שנה עד שנתיים מאסר בפועל, כאשר רוזנטל ממוקם במרכז המתחם. לגבי העבירה של הלבנת הון, ביקשה לקבוע מתחם של 6 חודשי מאסר בפועל עד 18 חודשי מאסר בפועל. לאחר ששקלתי את הפרמטרים השונים, הגעתי למסקנה, כי מתחם הענישה ההולם בגין עבירות המס והלבנת הון שביצע רוזנטל, נע בין שנה עד שנתיים מאסר בפועל.

האם מתקיימות נסיבות המצדיקות חריגה ממתחמי הענישה (סעיף 40ד לחוק)?

116. כאמור, רוזנטל (כמו גם שאר הנאשמים בתיק זה) הינו אדם נורמטיבי, ללא עבר פלילי, שזוהי לו היתקלות ראשונה בחייו עם החוק. מאז חשיפת האירועים נשוא כתב האישום, חלפו כ-10 שנים בהן הוא לא הסתבך בפלילים ושב לנהל אורח חיים נורמטיבי. למעשה, ניתן לומר בזהירות לגבי כל הנאשמים, כי התנהלותם העבריינית שייכת לנחלת העבר והם אינם צפויים לחזור על מעשיהם. כאן המקום לומר, כי רוזנטל ביקש שיוגש בעניינו תסקיר שירות מבחן בטרם גזירת דינו, אך לא מצאתי כי הדבר דרוש, ודאי לא חיוני. יש לשאוף, שלא להכביד על שירות המבחן שלא לצורך וכאשר מדובר באנשים נורמטיביים, "לא בהכרח נדרש התסקיר לגבי הליכי הענישה והשיקום ממעגל העבריינות" (דברי כבוד הנשיא א' ברק ברע"פ 5308/01 מאחמיד נ' מדינת ישראל, ניתן ביום 7.8.01, בפסקה 8).

117. סעיף 40ד(א) לחוק מאפשר לבית המשפט לחרוג ממתחם העונש ההולם שקבע, אם "מצא כי הנאשם השתקם או כי יש סיכוי של ממש שישתקם". בית המשפט העליון טרם התווה בפסיקתו קריטריונים ברורים באשר לאופן ולדרך בהם יש להחיל אפשרות זו לחרוג לקולא ממתחם הענישה שנקבע. המאשימה הפנתה בעניין זה לע"פ 4430/13 נתנאל שרון נ' מדינת ישראל (ניתן ביום 31.3.14) אך באותו מקרה, ציין בית המשפט העליון, שאין זה המקרה המתאים לקיים דיון עקרוני באמור ומצא להותיר זאת למקרה המתאים בעתיד (שם, בפסקה 23). כך גם אין בדברי ההסבר לתיקון כדי לשפוך אור על היקף תחולתו של שיקול השיקום ואך נאמר בהם, כי "חריגה זו תהיה רק ביחס לנאשם שהוא בעל פוטנציאל שיקומי לדעת בית המשפט" (ר' הצעות חוק הממשלה מס' 241, ט"ז בסיון התשס"ו, 12.6.06, בע' 448). יחד עם זאת, יש לשים לב לסעיף המשנה השני של שיקול השיקום, סעיף 40ד(ב), בו

נקבע כדלקמן: "היו מעשה העבירה ומידת אשמו של הנאשם בעלי חומרה יתרה, לא יחרוג בית המשפט ממתחם העונש ההולם, כאמור בסעיף קטן (א), אף אם הנאשם השתקם או אם יש סיכוי של ממש שישתקם, אלא בנסיבות מיוחדות ויוצאות דופן, לאחר שבית המשפט שוכנע שהן גוברות על הצורך לקבוע את העונש במתחם העונש ההולם בהתאם לעיקרון המנחה, ופירט זאת בגזר הדין" (ההדגשות שלי - א' כ'). כלומר, במצב בו הן מעשה העבירה והן מידת אשמו של הנאשם הינם בעלי חומרה יתרה (מדובר בתנאים מצטברים), ייסוג השיקול של שיקום מפני אינטרס ההלימה, אשר לו הבכורה. סבורני, כי כך בעניינו של רוזנטל. ריבוי של העבירות, הנזק הבלתי נתפס שהסב לקופת המדינה, הפעולות השונות שביצע כדי להסוות את המרמה, ניצול האמון שנתנו בו מספר גורמים, ובכלל התחכום והדומיננטיות שהפגין בפרשה כולה, באופן חוזר ונשנה במשך תקופה ארוכה - והכל משיקולי בצע כסף - אינם מאפשרים סטייה מן המתחם.

118. אוסיף, כי לא נעלמה ממני קביעתו של המחוקק במסגרת הסיפא של סעיף 40ד(ב), לפיה גם במקרים בהם "מעשה העבירה ומידת אשמו של הנאשם בעלי חומרה יתרה", ישנה אפשרות לבית המשפט לבכר את השיקול השיקומי, זאת ב"נסיבות מיוחדות ויוצאות דופן, לאחר שבית המשפט שוכנע שהן גוברות על הצורך לקבוע את העונש במתחם העונש ההולם בהתאם לעיקרון המנחה". ואולם, לא מצאתי, שנסיבות כאמור קיימות בעניינו של רוזנטל. עו"ד הכהן טען בהקשר זה, כי חלוף הזמן של למעלה מ-10 שנים מקרות האירועים, מהווה נסיבה יוצאת דופן המובילה לכך שיש להעדיף את השיקול השיקומי של רוזנטל על פני עקרון ההלימה. לדידו, ישנו קושי רב בשליחתו של רוזנטל למאסר בפועל בחלוף פרק זמן כה ארוך מביצוע העבירות, במהלכו חזר למוטב. בעניין זה, הלכה היא מפי בית המשפט העליון, כי היקף ההתחשבות בחלוף הזמן "משתנה ממקרה למקרה בהתאם לנסיבות העניין ולשיקולים רלוונטיים. כך יש לבחון מהי סיבת התארכות ההליכים וכיצד התנהלו הצדדים במשפט" ... "במקרים קיצוניים בהם מדובר בהתמשכות הליכים משמעותית שאין לה הצדקה סבירה, ובשים לב ליתר הנסיבות, יהא אכן מקום לפטור נאשם מעונש מאסר בפועל" (ההדגשות שלי - א' כ') (בע"פ 2103/07 הורוביץ נ' מדינת ישראל (ניתן ביום 31.12.08) (להלן - ע"פ הורוביץ), בפסקה 336).

119. אמנם, אנו נמצאים כיום כ-15 שנה לאחר שנפתחו המכללות הראשונות (יחיה דעת פתחה את המסלול בתחילת שנת 1998 ואילו דרכי הוראה פתחה מסלול דומה בשנת 1999). ואולם, יש לשים לב, כי רק בשנת 2003 נחשפה הפרשה. דבר נפוץ הוא, שבתיקים כלכליים מורכבים, "לעיתים חולף זמן מאז בוצעו העבירות ועד לחשיפתן", ובהמשך ישיר לכך, גם "חקירתן של העבירות, כמו גם בירור המשפט, עשויים לארוך זמן, ואפילו זמן רב, משום מורכבותן של העבירות" (בע"פ הורוביץ, בפסקה 334). אין ספק, כי כך היה בפרשה זו. שמענו מפי החוקרים שהעידו במהלך המשפט, כי החקירה היתה חסרת תקדים בממדים שלה. היא התבצעה ע"י שלושה גופים: מח"ש, יאח"ה ומצ"ח. ראש צוות החקירה במח"ש, החוקר אלכס אור, אף הביע דעתו, כי "מבחינת מספר החשודים, זו אולי החקירה הגדולה ביותר בתולדות מדינת ישראל" (בע"פ 6,412 ש' 1-3). לשם המחשה, במח"ש לבד נחקרו 1,600 איש. מלבד מספר הנחקרים הרב, הפך גורם נוסף את החקירה למורכבת ביותר, והוא כמות המסמכים העצומה שנדרש היה לבדוק, אשר עדות חיה לה נמצאת בהיקפו החריג ויוצא הדופן של חומר הראיות שהוגש לבית המשפט (הוגשו 679 מוצגים, חלקם ארגזים הכוללים קלסרים של אלפי עמודים). כל אלה, הובילו לכך שהחקירה נמשכה 4 שנים. נדרש זמן להבין את היקף המרמה ולקשור את החוטים של מעשה המרמה. זוהי גם הסיבה מדוע חלפה שנה מעת שהגיע התיק לפרקליטות (בשנת 2007) ועד שהוגש כתב האישום (ביום 2.11.08). במצב דברים זה, אין להלין על המדינה בשל הזמן שחלף מתחילת החקירה ועד להגשת כתב האישום. הסיבה לכך, טמונה בממדיו העצומים של התיק.

120. גם המשפט עצמו, התנהל בקצב מהיר ככל האפשר. לאחר הליך גישור שלא צלח, החלו ההוכחות ביום 18.4.10. בתחילה, התקיימו דיונים רצופים בתדירות של שלושה ימים בשבוע ולאחר מכן, בתדירות של יומיים בשבוע. דיונים אלה, השתרעו על פני ימים מלאים והסתיימו בשעות אחר הצהריים המאוחרות (וסה"כ נכתבו 15,340 עמודי פרוטוקול). שמיעת הסיכומים הסתיימה ביום 3.4.13 ושנה לאחר מכן, ביום 9.4.14, ניתנה הכרעת הדין. כאן המקום לציין, כי בפסק הדין אליו הפנתה ההגנה, בו העדיף בית המשפט העליון את השיקול האישי על פני הציבורי וביטל עונשי מאסר בפועל בשל השתהות במתן הכרעת הדין, ניתנה הכרעת הדין לאחר המתנה של שנתיים ושמונה חודשים מגמר המשפט (ע"פ 125/74 מירום נ' **מדינת ישראל**, ניתן ביום 11.9.75) (להלן - **עניין מירום**).

121. בשים לב להשתלשלות שפורטה לעיל, איני סבור, כי מדובר בענייננו במקרה קיצוני ויוצא דופן של התמשכות הליכים משמעותית שאין לה הצדקה סבירה. מעבר לכך, גם במישור הכללי, סוג העבירות שביצע רוזנטל וחומרם היתרה, הוא כזה שחלוף הזמן אינו מאפשר למחול בו על ענישה ממשית. בעניין זה, אמנם נאמר בעבר (בשנת 1975), כי כאשר מדובר **"בעבירות בעלות אופי כלכלי גרידא, נפקותה של המטרה להרתיע אחרים מלבצען מוטלת - בשל סיבת 'ריחוק הזמן' - בספק רב"** (דברי כבוד הנשיא אגרנט **בעניין מירום**, בע' 74-75), אך בע"פ **הורוביץ - שניתן ביומה האחרון של שנת 2008**, הבהיה בית המשפט העליון, כי השיקולים של גמול והרתעה אינם מאבדים מכוחם כלל וכלל בשל השנים שחלפו: **"במישור העקרוני, אנו סבורים כי גם מקום שההליכים התארכו אין משמעם של דברים כי אינטרס ההרתעה שבענישה מאבד את כל משקלו. כוחו נחלש, אך הוא לא חדל להתקיים. הניסיון מלמד כי בתיקים כלכליים מורכבים ורבי היקף, מעין זה הנוכחי, אורך לעיתים המשפט זמן רב יותר מתיקים אחרים, הן בשל היקפי החומר, הן בשל מורכבות השאלות. במצב דברים זה ברי כי ככל שההליך התנהל בקצב סביר, שומה על הצדדים להניח כהנחת יסוד כי גם אם בירור המשפט יארך זמן, ייגזר לנאשם, ככל שיורשע, העונש ההולם את מעשיו ועונה על תכליות הענישה. מבחינה זו יש ממש בדברי בית המשפט המחוזי כי גם על העבריינים בעבירות אלה לדעת כי העונש, גם אם יגיע באיחור - יגיע" (שם, בפסקה 337). ודאי, שיש לבכר שיקולים ציבוריים אלה כיום, לאחר שהמחוקק הציב אותם בקדמת הבמה, כעיקרון המנחה בגזירת הדין במסגרת תיקון 113, ובמיוחד לנוכח החומרה הזועקת במעשים שביצע רוזנטל.**

122. לסיכומה של נקודה זו, אני קובע, כי בנסיבות המקרה, אין בזמן שחלף ממועד ביצוע העבירות, במהלכו השתקם רוזנטל וחזר לדרך הישר, כדי להצדיק חריגה ממתחמי הענישה שקבעתי לעיל, הקובעים טווחים שונים של מאסרים בפועל. המקום הראוי להתחשב לקולא ברוזנטל וליתן משקל לזמן שחלף, הוא בתוך מתחם העונש ההולם שקבעתי, במסגרת הנסיבות שאינן קשורות לביצוע העבירה. זאת בגדרו של סעיף 40א(4) לפיו יש להתחשב בגזירת העונש, ב"נטילת האחריות של הנאשם על מעשיו, וחזרתו למוטב או מאמציו לחזור למוטב" וסעיף 40א(10), אשר קובע, כי יש להתחשב ב"חלוף הזמן מעת ביצוע העבירה".

נסיבות שאינן קשורות לביצוע העבירות (סעיף 40א לחוק)

123. רוזנטל, יליד 1965, הינו אב לששה ילדים וסב לחמישה נכדים. כאמור, אין לו עבר פלילי ומלבד האירועים בהם הורשע, הוא חי חיים נורמטיביים. בנוסף, עומדים לנגד עיני דבריו, כי שליחתו למאסר תפגע קשות במשפחתו, לה הוא משמש כמפרנס יחיד, וגם זאת, בקושי רב. בהקשר זה, ער אני להד התקשורת שיעורר כתב האישום, ובפרט, לכך שרוזנטל פוטר בעקבותיו ממשרתו הבכירה כראש לשכת הרב הראשי לישראל. כל אלה הם שיקולים שיש להביא

בחשבון בגזירת עונשו במסגרת מתחמי העונש שקבעתי. בצד זה, אין להתעלם מכך, שבתחום העבירות הכלכליות, מדובר על פי רוב בעבריינים שאין להם עבר פלילי ואינם פושעים מועדים. האפשרות שהם יסטו בעתיד מדרך הישר הינה קלושה.

124. בעבר, מצאו בתי המשפט בטיבם הנורמטיבי של עבריינים אלה, נסיבה לקולא שיש בה אף כדי להשפיע על ההחלטה האם לשלוח אותם למאסר. כך, קבע כבוד השופט א' ויתקון, כי **"פרט לשיקול ההרתעה הנראה לי מפוקפק ביותר קשה לראות טעם בכליאתם"** (ר' בע' 66-65 לעניין מירום). ואולם, בעשור האחרון, נשמעה מפי בית המשפט העליון עמדה ברורה וחד משמעית, כי אין להסתכל על הדברים במבט זה. המגמה שהתווה בית המשפט העליון היא, להחמיר עם אותם אזרחים נורמטיביים לכאורה, הבוחרים במודע לבצע עבירות חמורות משיקולי בצע כסף, על חשבון הציבור: **"כיום אין עמדה זו נהנית מאותו תוקף שהיה לה בעת הינתנה. בית המשפט בעניין מירום עמד על חומרתן של העבירות שבוצעו שם ועל פגיעתן בציבור, אולם פסק דינו משקף את התפישה שנהגה אותה עת, ואשר ראתה חומרה פחותה בעבירות 'כלכליות'. מאז ניתן פסק הדין בשנת 1975 חלו שינויים רבים. המשק והכלכלה הישראלית הפכו גדולים יותר ומורכבים יותר וגם ההכרה בפגיעה הקשה שיש בעבירות אלה בציבור הרחב ובצמיחת המשק כולו הלכה והתעצמה. גם התפישה כלפי העבריינים בעבירות אלה הפכה פחות 'פייסנית' משהייתה. כי אמנם בדרך כלל אין מדובר במושעים מועדים אלא באזרחים שומרי חוק ונורמטיביים לכאורה, אך העובדה שביצעו עבירות מתוך בצע כסף ולא מתוך מצוקה כלשהי, תוך נכונות לפגוע בציבור, יש לה חומרה ייחודית המחייבת תגובה עונשית הולמת ומרתיעה"** (ההדגשה שלי - א' כ') (בע"פ הורוביץ, בפסקה 339).

125. המשמעות היא, כי המשקל שיש ליתן לשיקולים אישיים אלה של רוזנטל, הוא נמוך יחסית. הם חייבים לסגת מפני השיקול הציבורי הדורש הטלת עונשי מאסר משמעותיים, גם על נאשמים נורמטיביים. בנוסף, אין להתעלם מכך, שבצד דבריו של רוזנטל, כי במבט לאחור לא היה פועל כפי שפעל, ביקש רוזנטל להדגיש, שהוא לא נהנה מהכספים שקיבל ואת כולם תרם. אמירתו זו, מחזקת את התרשמותי, כי **רוזנטל לקח אחריות חלקית בלבד על מעשיו** והוא מתקשה להפנים באופן מלא, את חומרת הפסול במעשים שביצע. כאמור, טענותיו בדבר תרומת מאות אלפי השקלים שהכניס לכיסו, נמצאו בהכרעת הדין כחסרות כל בסיס. לכך מצטרפת העובדה, ש**רוזנטל לא עשה מאמץ לתקן את תוצאות העבירה**. אף שאת הכספים שהוציא במרמה מהמדינה לא ניתן להשיב, הרי שיכול היה לפחות להגיע להסדר עם מס הכנסה (כפי שעשה בן חיים) ולצמצם את הנזק שבעבירות המס שביצע. בצד זה, יש לציין, כי ככל שמדובר בניהול המשפט עצמו, רוזנטל כמו גם יתר הנאשמים, **פעלו ככל שביכולתם לקדם את ניהול התיק ולסיימו כמה שיותר מהר**. בכלל זה, נעתרו פרקליטיהם לבקשות המאשימה בדבר הגשת ראיות, שמיעת עדים וקיום דיונים מיום ליום עד לשעות מאוחרות. כן ניסו לסיים את עניינם מחוץ לכותלי בית המשפט.

126. מלבד הפגיעה בו עצמו, ביקש רוזנטל להתחשב בכך, ש**שליחתו למאסר מאחורי סורג ובריח עלולה לפגוע בשני אנשים ספציפיים**, להם הוא מעניק עזרה וסיוע מזה שנים ארוכות. האחד, הוא בן דודו שלמה יעקובסון, אשר רוזנטל משמש כאפוטרופוס שלו, והשנייה, היא הגברת טובה סוצ'י, ניצולת שואה ערירית המתגוררת בביתו, שהיתה חברה טובה של הוריו. רוזנטל טען, כי התלות של השניים בו היא כה גבוהה, עד כדי שליחתו למאסר עלולה לגרום למותם.

127. על הקשר של רוזנטל עם יעקובסון, העידו שתי עובדות סוציאליות מטעם אגף הרווחה של עיריית ירושלים, אשר ביקרו את יעקובסון בביתו, לבקשת פקידת הסעד המחוזית. העובדת הסוציאלית מיכל ברנשטיין מסרה, כי השניים נמצאים בקשר יומיומי ומשוחחים ביניהם פעמים רבות במהלך היום. היא התרשמה, כי ישנם יחסי תלות **"מאוד גדולים"** של יעקובסון ברוזנטל (בע' 15,351 ש' 15) ולדבריה, הקשר של יעקובסון עם רוזנטל **"מחזיק אותו"**. אם יחול שינוי במצב הקיים, הדבר **"ישפיע לרעה מאוד"** על יעקובסון ואף אפשר, שלא יוכל להמשיך להתגורר בביתו ויצטרך להעבירו למוסד (בע' 15,353 ש' 7-3). כן ציינה, כי יעקובסון הסכים להכניס לביתו רק לאחר שרוזנטל הגיע למקום (בע' 14,349 ש' 20-21). גם העובדת הסוציאלית השנייה, הגברת עידית נתנאל, תארה קשר הדוק בין השניים, **"של נחיצות"** (בע' 15,357 ש' 15). בן דודו של רוזנטל, יעקב משה זקש, הוסיף בעניין זה את התרשמותו שלו, כי יעקובסון יהיה בסכנת חיים לולא רוזנטל (בע' 15,366 ש' 18). בצד זה, ציין, כי גם הוא עצמו מסייע ליעקובסון אך אינו מצליח לעזור כמו רוזנטל. גם העד דניאל ביטון, מנהל מוסדות אורות התשובה ומכון המאור, סיפר על הטיפול המסור של רוזנטל ביעקובסון וכי בלעדיו האחרון היה מתאבד. הוא הוסיף וסיפר, כיצד סייע רוזנטל לאדם בשם משה נחמיה ובכלל על עזרתו לבריות. בעניינה של טובה סוצ'י העידה הגברת רות לוי, אשר משמשת כמטפלת שלה. לוי מסרה, כי סוצ'י מתגוררת בביתו של רוזנטל כשנה וחצי והוא דואג לכל מחסורה. לדבריה, סוצ'י מאוד תלוית ברוזנטל והיא מוכנה שרק הוא יתקרב אליה, אפילו לא מוכנה שאשתו של רוזנטל תטפל בה. להערכתה, בלעדיו רוזנטל, **"היא לא תשרוד"** (בע' 15,363 ש' 15).

128. כן נזקפת לזכותו של רוזנטל **התנהגותו החיובית ותרומתו לחברה**, עליה העידו מספר עדים. כולם מסרו, כי דרך חיים היא אצל רוזנטל, לעזור לזולת ולתרום למען אחרים. כך, עמד העד יוסף חזקיהו, עובד בעמותות, על פועלו של רוזנטל בעת שעבד בלשכת הרב הראשי לישראל, באיסוף מזון ותרומות לנזקקים בתקופות החגים. לדבריו **"אף פעם לא מצאתי תחליף"** לעזרתו של רוזנטל (בע' 15,365 ש' 7). העד ניסים לופז, מעמותת יסוד החדש שעוסקת בחלוקת מזון, מסר, כי הוא מכיר את רוזנטל כ- 25 שנה ו**"בכל מקום שאפשר לעזור הוא נמצא שם"** (בע' 15,373 ש' 10-11). דברים ברוח דומה נשמעו מפי העד יוסף נאמן, בעלי רשת בתי הקפה נאמן, גם הוא מכיר את רוזנטל כ- 25 שנה. נאמן העיד, כי רוזנטל **"חי למען הזולת"** וכי מדובר באדם ש**"ממש נותן את עצמו לציבור"** ואף לא יהסס ליתן מכספו שלו למען אדם במצוקה (בע' 15,379 ש' 1 וש' 20). בתיה גולדשמידט מעמותת עזר מציון, שהיא גם בת דודתו של רוזנטל, הגדירה את רוזנטל כאדם שהמהות שלו היא הרצון לעזור והוסיפה וסיפרה, כיצד רוזנטל ואוחנה מתנדבים מידי שבוע במשך שנים, בהסעת חולים לבתי חולים (בע' 15,386 ש' 13). העד אליהו פינקוס העיד בהתרגשות רבה, כיצד סייע לו רוזנטל לאחר שהוריו ואחותו נהרגו בתאונת דרכים ושלושת אחיו ואחיותיו נפצעו קשה. לדבריו, אף שלא הכיר היטב את רוזנטל, הוא התייצב בבית החולים בבאר שבע מידי יום ויום, ודאג לכל מחסורו. לולא עזרתו של רוזנטל, הוא לא יודע כיצד משפחתו והוא היו עוברים את הטרגדיה. בנוסף, סיפרו שניים מתלמידיו של רוזנטל במכללת דרכי הוראה, יוסף בביאן ויצחק יושיע, כי הם לומדים אצל רוזנטל עד היום, ללא תשלום. גם הם, סיפרו על עזרתו הבלתי נלאית של רוזנטל לאנשים נזקקים.

129. בנוסף, אני מוצא לייחס משמעות בגזירת העונש (בתוך מתחם הענישה), **לזמן של למעלה מ-10 שנים, שחלף מעת ביצוע העבירות**. ברור, כי לאורך כל השנים הללו, היה נתון רוזנטל במתח רב וחוסר הוודאות מפני העתיד לבוא ומה יהיה בגורלו, ריחף כל העת ברקע. סביר גם, שפרק הזמן הארוך שחלף, נתן אותותיו ברוזנטל ובמשפחתו במישור הכלכלי, הנפשי והפיזי, והאפשרות שלו לפתוח דף חדש בחייו נדחתה. בהקשר זה, עומדים לפני דבריו של רוזנטל, כי ב-10 השנים האחרונות כל עולמו היה סביב הפרשה. הוא נחקר ארוכות במשטרה ולאורך שלוש שנות

המשפט, לא החמיץ אף דיון, חרף התדירות הגבוהה בה התקיימו. אוסיף, כי רוזנטל הפגין מעורבות רבה ובקיאות יוצא דופן במתרחש בתיק, וברור, כי הדבר גזל ממנו זמן רב. איני מוצא להקל ראש בכל אלה ומוצא אני טעם רב בדבריו של עו"ד הכהן, כי "**הדבר הכי קשה שקיים בעולם זה חוסר הוודאות שאדם לא יודע מה קורה לו**" (בע' 15,505 ש' 15-16).

130. יחד עם זאת, אין בידי לקבל את טענתו, כי תוצרי הלוואי של חלופה הזמן כפי שתוארו זה עתה, מהווים ענישה מספקת כשלעצמה המצדיקה את העמדת עונשו של רוזנטל על הרף הנמוך ביותר. כך גם איני סבור, כטענתו, שחלופה הזמן גורע מכוח השפעתו המרתיעה של העונש על אחרים. לדעתי, חומרתן הרבה של העבירות שבביצוען הורשע רוזנטל זועקת גם כיום, שנים רבות לאחר ביצוען והיא מחייבת ענישה משמעותית ומרתיעה. כפי שפורט לעיל, זוהי גם מצוותו של בית המשפט העליון. לכן, אף שיש חשיבות לזמן שחלף מעת ביצוע העבירות, עדיין, אין בכוחו להביא לידי הקלה משמעותית בעונשו של רוזנטל, עד כדי העמדתו על הרף הנמוך של מתחמי הענישה שקבעתי.

131. ואחרון. רוזנטל, כמו גם יתר הנאשמים, טען, כי בגזירת עונשו יש להתחשב לקולא בכך, שבהעמדתו לדין הוא הופלה לרעה (כך להשקפתו) ביחס לאחרים. הכוונה היא לאותה טענת **אכיפה בדרנית** שנשמעה במהלך המשפט לגבי ראשי המכללות השונות, חלקם חברי מועצת הרבנות הראשית, רבני העיר שחתמו על תעודות היורה יורה, המכללות האחרות שפעלו באותה תקופה, ראשי המערכת בגופי הביטחון, הרב הצבאי הראשי, הרב וייס, והרב המשטרתי הראשי, הרב גרוס. רוזנטל טען, כי מיקומה הראוי של הטענה נמצא במסגרת הנסיבות הקשורות בביצוע העבירה (בסעיף 40ט לחוק), ומכאן, שבכוחה להשפיע על קביעת מתחם העונש ההולם. ואולם, לדידי, מיקומה הנכון של טענת האכיפה הבררנית הוא כאן, כנסיבה שאינה קשורה בביצוע העבירה ואשר יכולה להשפיע על גזירת העונש בתוך מתחם הענישה. זאת תחת סעיף קטן (9) לסעיף 40יא לחוק העונשין, שעניינו ב"**התנהגות רשויות אכיפת החוק**". שכן, ההפליה בהעמדה לדין באה לעולם שנים רבות לאחר המועד בו בוצעה העבירה. בהיותה כזו, היא אינה מהווה נסיבה שקשורה בביצוע העבירה, אלא מדובר בנסיבה חיצונית לה, אשר יכולה להשפיע על גזירת העונש בתוך מתחם הענישה. למעשה, במהותה, היא כלל לא עוסקת בעבירה עצמה ובמעשיהם של אלה שלא הועמדו לדין, אלא במעשיה המאוחרים של המדינה, שבחרה למצות את הדין רק עם הנאשמים, ולא גם עם אחרים. נראה, כי הבחנה זו מתחדדת עת משווים את טענת האכיפה הבררנית לטענה אחרת שהעלתה ההגנה, והיא, כי לאותם גורמים שלא הועמדו לדין היה יד במעשה המרמה והם תרמו לה. האחרונה, להבדיל מהראשונה, מהווה נסיבה הקשורה בביצוע העבירה, כאמור בסעיף 40ט(א)(3) לחוק, שכן בכוחה להשפיע על הנזק שגרמו הנאשמים. מכאן, שהיא גם משפיעה על גבולות המתחם עצמו (וראו הדיון בפסקאות 46-49 לגזר הדין, בסופו דחיתי את טענת האשם התורם שהועלתה).

132. ולגופם של דברים. בהכרעת הדין דחיתי את הטענות השונות שהעלתה ההגנה לגבי פסול באי העמדתם לדין של גורמים רבים, אך בצד זה, סברתי, כי היה מקום להעמיד לדין את הרב וייס ואת ראשי המכללות עומדת במתחם הסבירות, מהטעם שקבעתי, כי החלטת המדינה שלא להעמיד לדין את הרב וייס ואת ראשי המכללות עומדת במתחם הסבירות, מהטעם שלא היו ראיות ברף הנדרש לצורך העמדה לדין, מצאתי טעם לפגם בהתנהלותו של הרב וייס וכך גם לא תמיד היתה דעתי נוחה מהתנהלותם של ראשי המכללות ומההסברים שסיפקו במהלך המשפט. כאמור, לא היה בכל אלה להצדיק את ביטולו של כתב האישום אך סבורני, כי הדבר מהווה שיקול בגזירת דינו של רוזנטל (כמו גם של שאר הנאשמים), בתוך מתחם הענישה, אם כי לא עד כדי העמדת עונשו על הרף התחתון של המתחמים, כפי שטען רוזנטל. שכן, כפי שקבעתי בהכרעת הדין, רוזנטל עומד על "מדרגה" אחרת לגמרי מבחינת מידת מעורבותו בפעילות העבריינית. כך גם

הושלמו מעשיו בטרם הגיעו התעודות לאישורו של הרב גרוס ורוזנטל לא ידע, כיצד יתייחס אליהן הרב גרוס. המשמעות היא, כי אם היה הרב גרוס נשפט יחד עם רוזנטל, לא מן ההכרח, שהיה זה משפט אחר עבור רוזנטל. וזאת להבדיל מהעמדתו המאוחרת לדין של הרב בקשי דורון, אשר השפיעה באופן ישיר על כתב האישום שהוגש נגד אוחנה ועל משפטו, נושא עליו אעמוד במסגרת גזירת דינו. לפיכך, אני מוצא ליתן לאותה אכיפה בררנית משקל מסוים בגזירת דינו של רוזנטל במסגרת מתחמי הענישה.

גזירת העונש

133. בתיק זה נחשפה בפנינו פרשת מרמה מן הגדולות שנראו בארץ, אם לא הגדולה שבהן, מבחינת היקפה ובמיוחד מבחינת הנזק הכספי שנגרם בעטיה. מבין כל הנאשמים, אשר כל אחד תרם את חלקו למרמה, אין ספק, כי חלקו של רוזנטל היה המרכזי והדומיננטי ביותר. הוא היה הרוח החיה מאחורי כל נושא הנפקת האישורים הנדרשים וניצח על התעשייה של אלפי המסמכים הכוזבים והמזויפים על בסיסם הוענקו הטבות השכר: הגה את אישורי 35 ש"ש, הדריך את הגורמים במכללות השונות אילו אישורים יש להנפיק, העביר להם דוגמאות של מסמכים כוזבים, שלח הסברים כוזבים לשב"ס ולמעשה, היה עמוד התווך של לב מעשי המרמה. את טביעת האצבע שלו, ניתן לראות בכל המכללות נושא כתב האישום. אני מוצא, כי מרכזיותו של רוזנטל בהנפקת האישורים השונים, הופכת את חלקו לגדול ולחמור ביותר מבין כל הנאשמים. בלעדי אותם אישורים שהגה, ניסח והפיץ במרץ רב במכללות השונות, אין לדעת כיצד היו הדברים מתפתחים.

134. רוזנטל, לא נקלע לתפקיד מפתח זה כך סתם. בהיותו אדם ממולח ופיקח, הוא ראה לעצמו הזדמנות למנף את המסלול החדש שנפתח לאנשי כוחות הביטחון, לטובתו האישית. למעשה, רוזנטל עשה לעצמו "ביזנס" על חשבון הקופה הציבורית. הוא ניצל באופן בוטה את המעמד שלו בבית המדרש דרכי הוראה ובישיבת הגר"א, כדי לפתוח מכללות משלו, שהיוו עבורו מקור הכנסה משמעותי. המכללות השונות בהן פעל, היו ה"פטנט" שהמציא כדי למקסם את רווחיו. ראינו, כי רוזנטל גם לא נרתע מהקשיים שעמדו בדרכו להגשמת התוכנית העבריינית ורקח במוחו דרכים שונות להתגבר עליהם. הוא לא בחל באף אמצעי והנפיק מאות מסמכים כוזבים ומזויפים. מעשיו התאפיינו בתחכום רב ועיקרם באחיזת עיניים והולכה שולל תוך ניצול האמון שנתנו בו מספר גורמים: האמון של גופי הביטחון, האמון של התלמידים, האמון של ראשי מכללת דרכי הוראה, האמון של אביו הרב רוזנטל ז"ל, האמון של בן חיים ממכללת גן נר והאמון של בן ארי ממכללת קארו. ריבוי המכללות בהן פעל רוזנטל והסדרתיות של מעשיו, מצביעים על העדר אקראיות ועל מודעות חזקה שלו לפסול שבהם. כאשר מסתכלים על פעולותיו ממעוף הציפור, ולא על כל מכללה בנפרד, מגלים התנהלות עבריינית מהחמורות ביותר, שערכה המצטבר גרם לנזק אדיר.

135. בשים לב לכל אלה, ולאחר שנתתי דעתי למכלול שיקולי הענישה, הגעתי לכלל מסקנה, כי במקרה זה יש לבכר את השיקול הציבורי של הרתעת הרבים ואת עקרון הגמול בענישה. סבורני, כי השילוב של החומרה המופלגת של המעשה העברייני שביצע רוזנטל, הנובע מהיקף המרמה וממדיה (למעלה מאלפיים עבירות שגרמו לנזק של מאות מיליוני שקלים), יחד עם תחכומה של המרמה, היותה פרי מאמץ מתוכנן מראש, שיטתי וממושך לאורך שנים, אשר כוון כולו להערים ולרמות את רשויות המדינה - מחייבים תגובה עונשית הולמת של מאסר משמעותי. ענישה כזו, עולה בקנה אחד עם תיקון 113 לחוק העונשין, אשר העמיד כעקרון מנחה בגזירת העונש את עקרון ההלימה (קיומו של יחס הולם בין חומרת מעשה העבירה ואשמו של הנאשם לבין חומרת העונש שיושת עליו) והיא גם תואמת את המסר המרתיע שעל

בתי המשפט להעביר את עסקינן בעבריינות כלכלית. בעניין זה, עמד בית המשפט העליון לא אחת על הצורך בהחמרת הענישה בעבירות מסוג זה. כך נאמר מפי כבוד השופטת א' פרוקצ'יה בע"פ 9788/03 **מדינת ישראל נ' גולן** (ניתן ביום 25.2.04): **"על מדיניות הענישה לשקף את הסכנה הגדולה הרובצת לפתחה של העבריינות הכלכלית המתוחכמת, את היקף הקורבנות העלולים להיפגע ממנה, את הקושי והמורכבות שבאיתורה ואת ההוקעה הברורה של יסודות השחיתות וניצול עמדות הכת, השליטה והמידע הכרוכים בביצועה"** (שם, בפסקה 7). וראו גם דבריה המאוחרים יותר של כבוד השופטת ד' ברק-ארז בע"פ 4666/12 **גורבץ נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 8.11.12): **"חרף אופייה 'הנקי' היא 'מלוכלכת' לא פחות, ונזקיה אף עולים במקרים רבים על נזקיהן של עבירות רכוש מסורתיות"** (שם, בפסקה 8).

136. המאשימה ביקשה עונש כולל של 15 שנות מאסר, מאסר על תנאי וקנס במדרג הגבוה, זאת בשים לב לשווי טובת ההנאה. כאמור, סעיף 40(ג) לחוק קובע, כי כאשר קבע בית המשפט שהעבירות מהוות מספר אירועים, **"רשאי הוא לגזור עונש נפרד לכל אירוע או עונש כולל לכל האירועים; גזר בית המשפט עונש נפרד לכל אירוע, יקבע את מידת החפיפה בין העונשים או הצטברותם"**. בנוסף, נקבע בסעיף 40(ג) לחוק, כי **"בגזירת העונש לפי סעיף זה, יתחשב בית המשפט, בין השאר, במספר העבירות, בתדירותן ובזיקה ביניהן, וישמור על יחס הולם בין חומרת מכלול המעשים ומידת אשמו של הנאשם לבין סוג העונש, ואם גזר עונש מאסר - לבין תקופת המאסר שעל הנאשם לשאת"**. מסכים אני עם המאשימה, כי זהו מסוג המקרים בהם יש לגזור עונש כולל לכל האירועים יחדיו, משעסקינן במסכת נמשכת של אירועים דומים שהתרחשו באותו זמן, ואשר בכלם מדובר בפגיעה בערכים חברתיים דומים או זהים. למעשה, הקשר בין המכללות השונות הוא קשר עבות ואף ניתן לומר, כי הוא בלתי ניתן להפרדה. הן כולן מהוות חלק מאותה פרשה של מסלול אנשי כוחות הביטחון שנפתח בשנים 1999-2001.

137. לפיכך, בשים לב לכל השיקולים שמניתי, אני מוצא לגזור על רוזנטל עונש כולל לכל האירועים, כדלקמן:

א. 7 שנות מאסר בפועל.

- ב. מאסר על תנאי למשך 24 חודשים ואולם, רוזנטל לא יישא בעונש זה, אלא אם כן יעבור תוך תקופה של שנתיים מיום שחרורו עבירה של קבלת דבר במרמה, או זיוף, או גניבה מסוג כלשהו, או עבירת מס מסוג כלשהו, או עבירת הלבנת הון, ויורשע עליה.
 - ג. קנס בסך 500,000 ₪ או מאסר תחתיו למשך שנתיים.
- סכום זה ישולם בתשלומים חודשיים שווים ורצופים בסך 5,000 ₪ החל מ-90 יום מתום תקופת מאסרו, בכל 10 לחודש. לא ישולם תשלום כלשהו במועדו, יעמוד כל הקנס לפירעון מיד.

אוחנה (הנאשם 2)

138. אוחנה הורשע בביצוע 4,058 עבירות. המאשימה ביקשה לחלק את העבירות הללו לשני אירועים: אירוע "שנת הבג"צ", במהלכו ביצע אוחנה את העבירה של שבועת שקר (פעל בניגוד להצהרותיו לבג"צ בתצהיר מיום 5.12.99

ובתצהיר מיום 2.11.00); עבירות של מתן תעודה כוזבת וקבלת דבר במרמה (93 תעודות ההשת"ג הכוזבות שהנפיק בתקופת הבג"צ) ועבירה של מרמה והפרת אמונים (הנובעת מהתצהירים הכוזבים לבג"צ ומהנפקת תעודות ההשת"ג הכוזבות). האירוע השני כולל את הנפקתן של שאר תעודות ההשת"ג הכוזבות, המהווה עבירה של קבלת דבר במרמה, ניסיון לקבלת דבר במרמה ועבירה של מרמה והפרת אמונים. בהתייחס לעבירה זו, הדגישה המאשימה, כי אין היא מבקשת להעניש פעמיים בגין מרמה והפרת האמונים, אלא להתייחס לאלמנט של הפרת האמונים שקיים בכל אחד מן האירועים הללו.

139. כשלעצמי, מוצא אני לסווג את העבירות בדרך בה הלכתי בהכרעת הדין, כדלקמן: האירוע הראשון, הוא העבירה של שבועת שקר שביצע אוחנה במסגרת התצהירים עליהם חתם, והאירוע השני, הוא הנפקתן של תעודות ההשת"ג (בכלל זה גם 93 התעודות שהונפקו בתקופת הבג"צ), במסגרתו ביצע עבירות של קבלת דבר במרמה, ניסיון לקבלת דבר במרמה, מתן תעודה כוזבת ומרמה והפרת אמונים. אבהיר, כי לדעתי, יש להסתכל על הנפקת תעודות ההשת"ג כעל אירוע עבריני אחד, שכן בבסיסה ניצבת מחשבה פלילית אחת ותכנון פלילי אחד. סבורני, כי הפרדת התעודות שהונפקו במהלך תקופת הבג"צ מהתעודות שהונפקו לאחר מכן, תהא בגדר הפרדה מלאכותית.

שבועת שקר

140. בהכרעת הדין נקבע, כי בניגוד להצהרתו של אוחנה בפני עו"ד ינובסקי (בתצהיר מיום 5.12.99) ובפני עו"ד אולמן (בתצהיר מיום 2.11.00), כי מסלול אנשי כוחות הביטחון מוקפא, בפועל, המסלול לא הוקפא כלל ועיקר: הלימודים במכללות נמשכו, הבחינות התקיימו ולתלמידים הונפקו תעודות השת"ג. בנוסף, בניגוד להצהרתו, כי הקריטריונים לפיהם תינתן תעודת השת"ג הינם הקריטריונים המסורתיים, המנויים בנהל הרבנות הראשית ת/100א (לימודים במשך חמש שנים בישיבה גבוהה ועמידה בבחינות כנדרש), הנפיק אוחנה במהלך תקופת הבג"צ 93 תעודות השת"ג. כן נקבע, כי בזמן כתיבת התצהירים, היה אוחנה מודע לכך שתוכן תצהירו אינו משקף את המציאות. למען הבהירות, אזכיר, כי התצהיר מיום 5.12.99 הוגש לבג"צ במסגרת תגובתה של הרבנות הראשית לעתירה שהגיש נגדה תלמיד מכללת דרכי הוראה. התצהיר השני, מיום 2.11.00, נועד לאשר תגובה משלימה מטעם הרבנות הראשית לבג"צ, אך בסופו של יום הוא לא הוגש, שכן הצדדים הגיעו להסדר מחוץ לכותלי בית המשפט, ולבקשת העותר, העתירה נמחקה (אותו הסכם "עוקף בג"צ"). לנוכח כל אלה, הורשע אוחנה בביצוע עבירה של שבועת שקר, לפי סעיף 239 לחוק העונשין.

הערכים המוגנים ומידת הפגיעה בהם

141. העבירה של שבועת שקר מנויה בפרק ט' לחוק העונשין העוסק בפגיעות בסדרי השלטון והמשפט, תחת סימן א', שעניינו בשיבוש עשיית משפט. בהתאם, הערכים המוגנים ביסוד העבירה הינם הגנה מפני פגיעה בשלטון החוק, בכבודו ובמעמדו של בית המשפט ובכבודן של רשויות השלטון. העונש שנקבע בגינה עומד על 3 שנות מאסר. אני סבור, כי פגיעתו של אוחנה בערכים המוגנים הללו נמצאת ברף העליון. שכן, אין המדובר בסיטואציה בה הציגו הצהרותיו מצג שאינו מדויק אלא הן הציגו מצג הפוך מהמציאות. כפי שראינו, השלכותיו של אותו מצג שווא היו עצומות והן ירדו לשורש תפקודו של בית המשפט הגבוה לצדק, כמפקח על מעשי הרשות המנהלית ועל תקינות ההחלטות המתקבלות על ידה. בכך שהטעה את בג"צ והסתיר ממנו את העובדות לאשורן, מנע אוחנה מבג"צ לבחון האם הרבנות הראשית מפעילה שיקולים זרים והאם היא חורגת מתחום סמכותה. אם היה מציג את הדברים כפי שהם, ישנה סבירות גבוהה למדי,

שפיקוחו של בג"צ היה מאלץ את הרב בקשי דורון לקבל החלטה אחרת ולסיים את הפרשה בדרכים המקובלות. באופן עקיף, התצהיר הכוזב שהוגש לבג"צ פוגע במעמדו ובכבודו, כמו גם באמון הציבור בבג"צ כגוף האמון על שלטון החוק.

142. ניתן לראות, כי הפגיעה כאן היא לא רק בהולכתו של בג"צ שולל, אלא גם בהטעייתם של היועמ"ש ושל עו"ד ליכט מפרקליטות המדינה, אשר נסמכו אך על המידע שהעבירה אליהם הרבנות הראשית, בעיקר באמצעות אוחנה. המידע השקרי שהוצג בפניהם, פגע, או יותר נכון שלל, את יכולתם לבצע את התפקיד שהוטל עליהם, כגוף הפועל בשירות הציבור למען שלטון החוק והגנה על האינטרס הציבורי, וכגוף המסייע לבית המשפט בעשיית משפט צדק. הוא גרם להם להניח, שהמסלול מוקפא עד לקביעת קריטריונים חדשים ושם חדש לתעודה שמוענקת לבוגרי המסלול. כאן המקום להדגיש, כי הפגיעה של אוחנה לא התבטאה רק בתצהירים השקריים עליהם חתם, אלא גם במעורבותו בהכנת אותו הסכם פשרה **עוקף בג"צ**, אשר הוסתר מעיני כל והוחזק בכספת אצל הרב בן דהן. אי הצגת ההסכם בפני הפרקליטות ובג"צ, פגעה פגיעה מהותית בכבודם ובמעמדם, משהיא הולכה אותם שולל. היא גם פגעה בשלטון החוק, משאיינה כל אפשרות להעלאת שאלות מצדם בנושא.

143. אלמנט נוסף שמעצים את הפגיעה בערכים המוגנים, נמצא בעובדה, ששבועת השקר בוצעה על ידי מי ששימש כמנהל מחלקת הבחינות של הרבנות הראשית. ודאי, שהיותו של אוחנה עובד ציבור בכיר, יצרה חזקת תקינות לאמור בתצהיריו והגבירה את האמון במידע שסיפק בקרב הפרקליטות ובג"צ. מעבר לכך, עצם ביצועה של עבירת שבועת שקר ע"י עובד מדינה בכיר, במסגרת תפקידו, פוגעת באמון הציבור בתפקודן התקין של רשויות השלטון, ובפרט, במעמדה של הרבנות הראשית לישראל.

מדיניות הענישה הנוהגת

144. על מדיניות הענישה הנוהגת בעבירות של שבועת שקר שנועדה להטעות את בית המשפט, ניתן ללמוד ממספר פסקי דין. כך, בע"פ 9041/05 (מחוזי י-ם) **אברג'יל נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 9.6.05) הותיר בית המשפט המחוזי על כנו את עונשו של נאשם, אשר הורשע בזיוף מסמכים וקבלות והגשתן לבית המשפט בכוונה להשפיע על תוצאות המשפט, וכן בבידוי ראיות ועדות שקר, כמו גם בזיוף החלטת בית המשפט. הוא נידון למאסר בפועל למשך 7 חודשים. יש לשים לב, כי לאותו נאשם היה עבר פלילי עשיר ולא דובר באדם נורמטיבי. במקרה אחר, מסר נאשם ביוזעין שני תצהירי שקר בקשר לבחירות לכנסת, לפיהם הוא החתים בעלי זכות בחירה על חוברות מאת ועדת הבחירות המרכזית, התומכים במועמדותו של חבר הכנסת יוסף בא-גד לכנסת ולראשות הממשלה, וזאת בתמורה לקבלת סכום של 10,000 ₪. בית המשפט המחוזי הותיר על כנו את העונש שגזר בית משפט השלום, אשר עמד על 12 חודשי מאסר, מהם 4 חודשים לריצוי בפועל על דרך של עבודות שירות והיתר על תנאי (ע"פ 72213/06 (מחוזי ת"א) **יוסף נ' מדינת ישראל**, ניתן ביום 24.10.07). מקרה ספציפי בו דובר על הגשת תצהיר שקר לבית משפט, ניתן למצוא בע"פ 489/84 **כהן נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 2.5.85), שם דובר בנאשם שהגיש תצהיר כוזב לבית משפט העליון במסגרת ערעור על הרשעתו במשפט אחר בעבירות מס. כבוד השופט ג' בך מצא להחליף את סעיף ההרשעה מעדות שקר לשבועת שקר, והותיר על כנו את העונש של חמישה חודשי מאסר בפועל שגזר בית המשפט המחוזי, באומרו: "**חיוני הוא עבור מערכת המשפט כולה, כי כל מתדיין יידע, שניסיון להטעות את בית המשפט על-ידי בדיית ראיות ועל-ידי הגשת מסמכים כוזבים גורר אחריו עונש מכאיב מאוד**" (שם, בפסקה 13).

יש לשים לב, כי אף שגם בפסקי הדין הללו, כבענייננו, נועדה העבירה של שבועת שקר להכשיר את הקרקע להשגת דבר במרמה, הרי שמבחינת היקף הדבר שהושג בעקבות שבועת השקר, אין המדובר באותו קנה מידה כלל וכלל. בצד זה, יש גם לזכור, כי באותם מקרים בוצעה העבירה של שבועת שקר למען השגת אינטרס אישי ואילו בעניינו של אוחנה, דובר בשבועת שקר שבוצעה משום שכך הורה לו לעשות הממונה עליו.

הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות

145. תחילה, אני מוצא נסיבה לחומרה בכך, שאוחנה **תכנן ופעל** להסתרת העובדה, שהרבנות הראשית מנפיקה תעודות השת"ג בניגוד לקריטריונים המסורתיים. הוא לא הזכיר בפני עו"ד ליכט או היועמ"ש את מתווה יחווה דעת, ודאי לא כמתווה לפיו מונפקות התעודות. אם כבר, הוא כתב להם ההיפך, דהיינו, כי תוכנית הלימודים של יחווה דעת היתה בגדר ניסיון שנכשל וכי היא מוקפאת עד להחלטה בדבר גורלו של המסלול. במסגרת הסוואת המתרחש במציאות, אף העביר אוחנה לעו"ד ליכט מודעה שפרסמה הרבנות הראשית בעיתונות הדתית, לפיה נדרש ללמוד חמש שנים בהיקף של 35 ש"ש.

146. מבחינת **חלקו היחסי של אוחנה בביצוע העבירה**, הרי שכפי שנקבע בהכרעת הדין, מעורבותו של אוחנה בכתיבת התגובות והתצהירים לבג"צ היתה אקטיבית, והוא לא רק חתם עליהם. אוחנה נפגש רבות עם עו"ד ליכט, עדכן אותו במתרחש ולמעשה שימש כאיש הקשר בין הרבנות לפרקליטות. קבעתי, כי אף שעו"ד ליכט ועו"ד ינובסקי הם אלה שהלכה למעשה ניסחו את התגובה לבג"צ, הרי שאוחנה היה מי שסיפק להם את התשתית העובדתית. הם כתבו את התגובות על סמך המצג העובדתי הכוזב שמסר להם. בנוסף, היה אוחנה מצוי בסוד העניינים של הסכם הפשרה עוקף הבג"צ ולדבריו שלו, הוא זה שניסח את ההסכם. בצד האמור, אין להתעלם מהשפעתו של הרב בקשי דורון על **אוחנה בביצוע העבירה** ומכך שאוחנה, לא התווה את מדיניות הרבנות ולא נמנה על מקבלי החלטות. ברור, וגם המאשימה מסכימה לכך, כי אוחנה פעל בהנחייתו של הרב בקשי דורון ולמעשה, הוא שימש כזרועו הארוכה. המשמעות היא, שאף שתפקידו של אוחנה היה תפקיד מרכזי, הוא לא היה תפקיד מוביל ויש בכך להפחית את אשמו במידה ניכרת.

147. באותו עניין, אני מוצא לייחס משקל רב לקולא לסיבה שהביאה את אוחנה לבצע את העבירה, והיא, משום שכך הורה לו הממונה עליו, הרב בקשי דורון. אוחנה לא פעל מתוך עניין אישי שלו ואם לא היה מורה לו הרב בקשי לעשות כאמור, לא היה מבצע אוחנה את העבירה. מבחינת **הנזק שנגרם מביצוע העבירה**, מדובר בנזק משמעותי, משהתצהיר הראשון, אשר תמך בתגובה שהוגשה לבג"צ, יחד עם הסכם הפשרה הסודי שבא אחריו, גרמו להוצאתם מהתמונה של גורמי הפיקוח האזרחיים (בג"צ והפרקליטות) והחזרת הנושא לבין כתליה של הרבנות. פעולה זו העניקה לרבנות הראשית חופש פעולה להנפקתן הגורפת של תעודות השת"ג הכוזבות לכל תלמידי המכללות, מבלי שאיש ירים גבה. כפי שצינתי לעיל, לולא הולכו הגופים הללו שולל, הפרשה כולה היתה מתפתחת אחרת. אשר לתצהיר השני עליו חתם אוחנה, אף שהוא לא הוגש בסופו של דבר לבג"צ, הרי שהוא הולך שולל את עו"ד ליכט מהפרקליטות ויצר אצלו את הרושם, כי אין שום "הנחות" לתלמידי מסלול אנשי כוחות הביטחון. לבסוף, יש ליתן את הדעת לכך, שאוחנה **ניצל לרעה את מעמדו כמנהל מחלקת הבחינות**, תפקיד בכיר, אשר כאמור לעיל, הגביר את מידת האמון של הפרקליטות ובג"צ במידע שסיפק.

מתחם הענישה ההולם

148. המאשימה ביקשה לקבוע מתחם ענישה של שנת מאסר עד שלוש שנות מאסר (כאשר הוא כולל גם את הנפקת 93 תעודות השת"ג) ואילו עו"ד אטיה ביקשה לקבוע מתחם שמתחיל ממאסר על תנאי. בשים לב לכל הפרמטרים עליהם עמדתי לעיל, ובמיוחד היותו של אוחנה זרועו הארוכה של הרב בקשי דורון, העובדה שהוא לא פעל מתוך מניע אישי והעובדה שהוא לא היה בעל תפקיד מוביל וקובע מדיניות, אני מוצא לקבוע מתחם שנע בין **6 חודשי עבודות שירות עד ל- 18 חודשי מאסר בפועל**.

הנפקת תעודות השת"ג הכוזבות

149. בגין הנפקת 1,352 תעודות השת"ג כוזבות, הורשע אוחנה ב- 1,352 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין; 1,352 עבירות של ניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 25 לחוק; 1,352 עבירות של מתן תעודה כוזבת, לפי סעיף 281 לחוק העונשין ועבירה של מרמה והפרת אמונים, לפי סעיף 284 לחוק העונשין.

150. על פי הכרעת הדין, תעודות השת"ג שהנפיק אוחנה היו כוזבות במספר פרטים: בכיתוב, כי התלמיד למד 5 שנים בישיבות גבוהות; בכיתוב, כי התלמיד עבר בחינות כנדרש; בכינוי בעל התעודה בתואר רב; ובמצג הכולל כתעודה שהמחזיק בה הינו בעל אורח חיים דתי ובעל רמת ידע רבני מסוים. על סמך תעודת השת"ג, העניקו גופי הביטחון לכל תלמיד תוספות שכר בסך 2,000-4,000 ₪ מידי חודש. נקבע, כי אוחנה היה מודע לכך, שהוא מציג מצג כוזב וכי האמור בתעודות אינו משקף את המציאות כהווייתה - לא מבחינת היקף הלימודים, לא מבחינת רמת הלימודים וגם לא מבחינת אורח חייהם של התלמידים. בנוסף, היה אוחנה מודע לכך, שהמסמכים שעל בסיסם העניק את תעודות השת"ג, היו בחלקם כוזבים. אוחנה גם ידע, כי תעודות השת"ג שהוא מנפיק מהוות תנאי שאין בלתן למתן הטבות השכר וכי על בסיסו, יעניקו גופי הביטחון את הטבות השכר.

151. אשר להוראתו של הרב בקשי דורון, נקבע, כי אוחנה ידע, שההוראה עומדת בניגוד להחלטתה המחייבת של מועצת הרבנות הראשית ואף על פי כן - עשה כדברו של הרב בקשי דורון והנפיק לאנשי כוחות הביטחון תעודות השת"ג, למרות שלא עמדו בקריטריונים לזכאות לתעודות אלה. לגופה של ההוראה, קבעתי, כי היא היתה בדרגה של הוראה שהיא בעליל שלא כדין וכי בשים לב להשלכותיה העתידיות - תוספות שכר של מאות מיליוני שקלים - מתנוסס מעליה "דגל מוסרי שחור". המשמעות היא, כי אסור היה לאוחנה לציית להוראתו זו של הרב בקשי דורון - אף שהוא הממונה עליו.

152. כן נקבע, כי במעשיו - הנפקת למעלה מ-1,000 תעודות כוזבות שיש בכוחן להשפיע על זכויותיו של אדם, זאת בניגוד לכללים המחייבים ובמסגרת תפקידו כמנהל מחלקת הבחינות ברבנות הראשית - ביצע אוחנה מעשה של מרמה והפרת אמונים.

הערכים המוגנים ומידת הפגיעה בהם

153. לעניין הערכים המוגנים בעבירה של קבלת דבר במרמה, אפנה לדברי לעיל במסגרת גזירת דינו של רוזנטל.

אוסף, כי מבחינת מידת הפגיעה של אוחנה בערכים הללו, הרי שמדובר בדרגה הגבוהה ביותר, בהינתן שתעודת ההשת"ג שהנפיק היוותה את חותמת הכשרות האולטימטיבית לתעודות הורה יורה של התלמידים וללימודיהם. כמפורט בהרחבה בהכרעת הדין, לאחר שהתעוררו החשדות בדבר פיקטיביות לימודי הרבנות, הוחלט בצבא להחמיר את הבדיקה הרגילה ולבקש את אישור הרבנות הראשית להיותם של הנגדים מוסמכים לרבנות. למעשה, הוטל על הרבנות הראשית לשמש כשומר הסף בנושא זה ולא בכדי, היא זכתה לכינוי המל"ג התורני. נקודת המוצא היתה, שבדיקתה של הרבנות הראשית תפיג כל חשש או תהייה שעלו בדבר פיקטיביות הלימודים במכללות. ברם, אוחנה מעל באמון שניתן בו וניצל אותו לרעה: יצא, כי דווקא מי שהיה אמור לשמור על כשרות לימודי אנשי כוחות הביטחון - הוא זה שהיה שותף למרמה והנפיק תעודות כוזבות בעצמו, אשר המצג הכוזב שיצרו, גרם לגופי הביטחון להעניק הטבות השכר של מאות מיליוני שקלים. יש להדגיש, כי הפגיעה בחופש הרצון והבחירה של גופי הביטחון מתעצמת בשים לב לחוסר יכולתם לבדוק בעצמם את טיב הלימודים ולהסתמכותם המוחלטת בעניין זה על בדיקתו של אוחנה.

154. מעבר לפגיעה חמורה זו באמונם של גופי הביטחון, הרי שבעניינו של אוחנה, ישנה גם פגיעה מהותית בשלושת הערכים העומדים בבסיס העבירה של מרמה והפרת אמונים: הבטחת אמון הציבור בעובדי הציבור, שמירה על טוהר המידות של משרתי הציבור והבטחת פעילותו התקינה של המנהל הציבורי (דנ"פ 1397/03 **מדינת ישראל נ' שבס**, ניתן ביום 30.11.04) (להלן - **דנ"פ שבס**). עבירה זו ממוקמת בפרק ט' לחוק העונשין העוסק בפגיעות בסדרי השלטון והמשפט, תחת סימן ד', שעניינו בעבירות בשירות הציבור וכלפיו. העונש בגינה, עומד על שלוש שנות מאסר. ניתן לראות, כי גם העבירה של מתן תעודה כוזבת הינה עבירה מיוחדת לעובדי ציבור, המצויה באותו סימן. בהתאם, הערכים עליהם היא מבקשת להגן הינם דומים. המחוקק, אף ראה חומרה יתרה במעשה של מתן תעודה כוזבת העשויה להשפיע על זכויותיו של אדם, ע"י מי שהוסמך או נדרש על פי דין ליתן אותה והעמיד את העונש בגינו על חמש שנות מאסר.

155. דומה, כי אין צורך להכביר במילים על הפגיעה באמון הציבור בתפקודן התקין של רשויות הממשל, שגרמו מעשיו של אוחנה. הנפקתן של 1,352 תעודות רשמיות כוזבות מטעם מדינת ישראל, בעלות השלכות כלכליות כה כבירות, אינה יאה לעובד ציבור ופוגעת באופן מובהק ומהותי באינטרס הציבור ובתקינות המינהל הציבורי. למעשים מסוג זה, יש מטבע הדברים השלכה שלילית על יחסו של הציבור והם מכתמים את עובדי הציבור כולם. הם יוצרים חשש כללי בקרב הציבור, כי גם עובדי ציבור אחרים עושים שימוש לרעה בכוח שהופקד בידיהם בנאמנות. אוסף כאן, כי העובדה, שאוחנה הנפיק את התעודות הכוזבות אך משום שהממונה עליו, הרב בקשי דורון, הורה לו לעשות כן, אינה מחלישה בעיני מעוצמת הפגיעה באמון הציבורי שניתן בו, משנדרש מעובד ציבור להיות נאמן בראש ובראשונה לציבור, גם במחיר של עימות עם הממונה עליו. בפרט, היה על אוחנה להיות נאמן למוסד הרבנות עצמו ולשמור על כבודו. בהמשך לכך, אין בעובדה שאוחנה לא הפיק טובת הנאה ממעשיו כדי להחליש את מידת הפגיעה. כפי שנקבע ב**דנ"פ שבס**, גם סטייה מהשורה על מנת לקדם משימה ציבורית, פוגעת באמון הציבור ובטוהר המידות של עובדי הציבור (**שבס**, בפסקה 35), ומקל וחומר, גם סטייה מהשורה של עובד ציבור, שנועדה לרצות את הממונה עליו.

מדיניות הענישה הנוהגת

156. לעניין מדיניות הענישה הנוהגת בעבירות של קבלת דבר במרמה בהיקפים גדולים, אפנה לפסקי הדין אותם סקרתי בעניינו של רוזנטל. בהינתן, שבעניינו של אוחנה מתווספת לביצוע העבירות הנסיבה של ביצוע ע"י עובד ציבור (ובהתאם הוא גם הואשם והורשע בעבירה של מרמה והפרת אמונים ומתן תעודה כוזבת), הרי שיש מקום להתייחס

באופן ספציפי גם למדיניות הענישה בעבירות מרמה של עובדי ציבור המופקדים על הקופה הציבורית.

157. בעניין זה, הפנתה המאשימה להרשעתם של ארבעה עובדי מדינה בכירים, אשר שימשו כשמאי מקרקעין בלשכת השמאי הממשלתי. הארבעה הורשעו בביצוע עבודות שמאות פרטיות בניגוד להנחיות וכן בהצגתן של שומות כוזבות שכללו פרטים מסולפים בפני המל"ל, אשר זיכו כל אחד מהם בשכר טרחה שלא כדין, בגובה של כ-6 מיליון שקלים. כן הורשעו בביצוע עבירות של הלבנת הון (ע"פ 2333/07 **תענך נ' מדינת ישראל**, ניתן ביום 12.7.10). על שלושה מהנאשמים נגזרו עונשים הנעים בין שלוש עד ארבע שנות מאסר בפועל וכן קנסות בגובה של 2.5 עד 3 מיליון שקלים. על הנאשם הרביעי, הוטל מאסר על תנאי וקנס בסך 2 מיליון ₪ או ששה חודשי מאסר. בית המשפט ציין, כי גילם המבוגר של הנאשמים (כולם מעל לגיל 70) ומצבם הבריאותי, היוו משקל עיקרי לקולא בגזירת העונש וכי חרף זאת, אין מנוס מהטלת עונש של מאסר בפועל. עו"ד אטיה, מצידה, הפנתה לעונשה של עובדת בכירה במשרדי מס הכנסה, אשר הורשעה בעבירות של קבלת דבר במרמה, ניסיון לקבל דבר במרמה, מרמה והפרת אמונים ורישום כוזב במסמכי תאגיד, בגין סיוע לנישומים עימם היו לה יחסי היכרות: היא ביטלה להם קנסות, סייעה להם להשיג אישורי פטור מניכוי במקור, הגיעה עימם להסדרי תשלום חלקיים ומיטיבים, וביטלה הליכי גבייה שונים שנפתחו נגדם. בית המשפט העליון אישר את העונש שגזר בית המשפט המחוזי: 75 ימי מאסר בפועל או ששה חודשי עבודות שירות וקנס בסך של 15,000 ₪ (ע"פ 3517/11 **שמרון נ' מדינת ישראל**, ניתן ביום 6.3.13). יש לשים לב, כי באותו מקרה, זיכה בית המשפט המחוזי את הנאשמת ממרבית העבירות שיוחסו לה בכתב האישום. בנוסף, ציין, כי חלק מהמעשים נושאים אופי משמעותי יותר מאשר פלילי וכי היה לנאשמת מניע חיובי למעשיה והוא להקל עם אנשים בעת מצוקתם. הנזק הכספי לקופה הציבורית לא היה גבוה, והתועלת האישית שצמחה לנאשמת ממעשיה, אם בכלל, לא היתה גבוהה.

158. פסק דין נוסף אליו הפנתה עו"ד אטיה היה בעניינם של נאשמים, אשר הנפיקו עשרות אישורי מחלה פיקטיביים לחיילים. גזר הדין ניתן לאחר שהנאשמים הודו במיוחס להם בכתב אישום מתוקן במסגרת הסדר טיעון ובית המשפט קיבל את העונשים שהוסכמו בין הצדדים - של"צ ומאסר על תנאי (ת"פ (שלום י-ם) **מדינת ישראל נ' אוריון**, ניתן ביום 12.1.14). במקרה דומה של רופא, אשר הנפיק 3 אישורי מחלה כוזבים עבור 100 ₪ לאישור, הוטלו עליו 5 חודשי עבודות שירות. גם במקרה זה, הודה הנאשם במסגרת הסדר טיעון והמאשימה הסכימה להגביל עצמה בטיעוניה לעונש ללא יותר מ-6 חודשי עבודות שירות (ת"פ 11812-05-09 (שלום-פתח תקווה) **מדינת ישראל נ' טהא**, ניתן ביום 15.7.10). בעניינו של בכיר ברשות המסים, אשר מסר מידע ונתונים מתיקיהם של עוסקים מורשים וכן קיבל במרמה מהמדינה החזר הוצאות ביטוח מקיף לרכבו הפרטי (על סמך פוליסות ביטוח כוזבות), גזר בית המשפט עונש של 5 חודשי מאסר בעבודות שירות (ת"פ 2928/06 **מדינת ישראל נ' משעול**, ניתן ביום 2.7.12).

159. אומר, כי עו"ד אטיה הפנתה למקרים רבים נוספים בהם הוטלו עונשים של עבודות שירות, אך עונשים אלה ניתנו במסגרת הסדרי טיעון בהם הוסכם גם על תקרת העונש. בנוסף, לא ניתן להשוות בין אותם מקרים (כמו גם המקרים עליהם עמדת זה עתה) למקרה דנן, מבחינת הנזק הכספי שנגרם לקופת המדינה, מה גם שחלקם נעדרים את היסוד של הפרת האמונים על ידי עובד ציבור בכיר.

אוסף גם, כי ישנו קושי לעמוד על מדיניות הענישה הנוהגת, שכן התקשיתי למצוא מקרה בו העבירות בוצעו ע"י עובד הציבור כחלק ממילוי הוראה שניתנה לו ע"י הממונה עליו, ללא כוונה להפיק טובת הנאה אישית. לכן, יש לשים שוני זה

לנגד עינינו בבואנו להתחשב במדיניות הענישה שסקרתי עתה, במסגרת קביעת מתחם הענישה ההולם.

הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות

160. כאמור בהכרעת הדין, **לביצוע העבירה קדם תכנון** מצדו של אוחנה, שנועד לספק כסות בירוקרטית לכזב שבתעודות שהוא מנפיק, ובעיקר לכיתוב לפיו התלמיד למד 5 שנים בישיבות גבוהות. לצורך זה, שלף אוחנה "מהמגירה" את מתווה יחווה דעת וביקש מהמכללות להגיש לו אישורים על לימודים קודמים, שישלימו את משך הלימוד לחמש שנים (יצוין, כי הכרעת הדין דחתה את טענתו של אוחנה לפיה השימוש במתווה נעשה על מנת לשמור על כבודה של תעודת ההשת"ג). בהמשך לכך, קבעתי, כי הרעיון לביקש מהמכללות מסמכים משלימים היה של אוחנה והוא גם לא התייעץ עם הרב בקשי דורון על נוסח התעודות. יש באמור להצביע על **חלקו היחסי של אוחנה בביצוע העבירה**, כמי שהגדיל ראש ולא התנהג כ"פקיד". מעבר לכך שאוהנה הנפיק את התעודה החשובה ביותר, שבלעדיה לא ניתן היה לקבל את הטבות השכר, הרי שהוא גם דאג, מיוזמתו, לטשטש ככל הניתן את האפשרות לחשוף את הכזב בתעודות שהוא עתיד להנפיק. גם כאשר התקשרה אליו פרומית כהן משב"ס להבין את פשר תעודת ההשת"ג, סיפק לה אוחנה מגוון הסברים שנועדו להפיס את דעתה. בנוסף, עומדת לחובתו של אוחנה העובדה, שהוא כלל לא בדק את האישורים על לימודים משלימים שהוגשו לו, כי הם לפחות בהתאם למתווה יחווה דעת, מה שאולי היה מחליש במעט את עוצמת הכזב בתעודות שהנפיק. אדרבה, בעניינם של תלמידי המחזור השני של מכללת קארו, הסתפק אוחנה בהתחייבות ללמוד בעתיד וכתב בתעודות שלהם, בלשון עבר, כי התלמיד למד 5 שנים. הוא גרם לכך, שמוסד ממלכתי הנפיק תעודות המעידות על רכישת רמת השכלה מסוימת, על סמך לימודים שטרם התרחשו. כן ראינו, כי אוחנה גם הנפיק תעודות השת"ג כוזבות בשם של הרבנים הראשיים לאו, עמר ומצגר, מבלי לקבל את אישורם לכך.

161. העובדה, שאוהנה ביצע כל זאת כאשר אי חוקיותה של הוראת הרב בקשי דורון היה גלוי וברור לו באופן מובהק, תוך שהוא מודע לשימוש שעתיד להיעשות בתעודות שינפיק ולמשמעות הכלכלית העצומה של הנפקה זו על קופת המדינה - נזקפת גם היא לחובתו. ואולם, בצד כל האמור, לא ניתן להתעלם מ**מידת השפעה של הרב בקשי דורון על אוחנה בביצוע העבירה**. אוחנה, הינו אחיינה של אשתו של הרב בקשי דורון, והוא הגדיר את הרב בקשי דורון כ"**פטרון שלנו**" וכמי שדאג לו ולאמו לאורך כל חייהם (בע' 10,688 ש' 22-20). הרב בקשי דורון הוא גם מי שמינה את אוחנה לתפקיד מנהל מחלקת הבחינות. ליחסים אישיים קרובים אלה, מצטרפת גם מערכת היחסים ההיררכית בין השניים, הנובעת ממעמדו הרם של רב ראשי בישראל, אשר כדברי עו"ד אטיה, הצייתנות לו היא מעבר לצייתנות רגילה בין עובד למעביד. לכן, ואף שסברתי, כי בשל מערכת היחסים הקרובה בין השניים, לא מן הנמנע, שהיתה לאוהנה יכולת השפעה על הרב בקשי דורון להניא אותו מלכת בנתיב בו בחר, הרי שעדיין, אין להקל ראש כלל וכלל מהסיטואציה הלא פשוטה בה מצא עצמו אוחנה. היא מפחיתה את אשמו ומהווה שיקול משמעותי ביותר בקביעת מתחם הענישה.

162. בהמשך ישיר לכך, אני מוצא ליתן משקל רב לעובדה, שה**סיבה שהביאה את אוחנה לבצע את העבירות**, היא אך ורק משום שהרב בקשי דורון הורה לו לעשות כן. אני סמוך ובטוח, שכדבריו, אם הרב בקשי דורון לא היה מורה לו, הוא לא היה מנפיק לאנשי כוחות הביטחון את התעודות הכוזבות. יש בכך להפחית במידה ניכרת את אשמו. גם העובדה, שאוהנה **לא קיבל כל גמול כספי עבור פעולותיו**, מהווה נסיבה משמעותית המפחיתה את חומרת מעשה העבירה. בשונה ממרבית הנאשמים בתיק זה, ובמיוחד מעובד הציבור השני שהורשע, גוטסדינר, שכל שעמד לנגד

עיניהם הוא לעשות לעצמם ולכיסם, הרי שאוחנה לא פעל מתוך חמדנות או תאוות בצע. במעשיו, הוא לא ביקש לזכות בשום רווח אישי. בנוסף, יש טעם בדבריה של עו"ד אטיה, כי בעיניים של אוחנה, הרב בקשי דורון לא נתפס כמי שהתנהל מתוך מניע של שחיתות או חמדנות אישית, אלא כמי שלחם נגד המסלול ובסופו של דבר נאלץ להיכנע ללחץ שהופעל עליו מצד חברי מועצת הרבנות הראשית.

163. **הנזק שנגרם** מהנפקת 1,352 התעודות הכוזבות עומד על 202,800,000 ₪, זאת לפי חישוב על דרך הצמצום, כמפורט באירוע של מכללת דרכי הוראה (1,352 X 2,500 X 5 X 12 X). אם גופי הביטחון היה ממשיכים לשלם את ההטבות המלאות לתלמידים, **הנזק שהיה צפוי להיגרם**, מגיע לסכומים אסטרונומיים. יש לשים לב, כי חומרת הנזק מתבטאת גם בכך, שמדובר בתעודה שכוחה יפה כלפי כולי עלמא, כך שהיא יכולה לשמש את בעל התעודה גם לאחר שיעזוב את כוחות הביטחון ויעבור לתפקיד אחר בשירות הציבורי. נסיבה נוספת הקשורה בביצוע העבירה, שאינה מיטיבה עם אוחנה, הינה העובדה, שהוא **ניצל לרעה את מעמדה של הרבנות הראשית ומעמדו שלו כמנהל מחלקת הבחינות**, ואת האמון שהעניקו גופי הביטחון לגוף ציבורי זה ולתעודות שהוא מנפיק, כחותמת הכשרות האולטימטיבית לתעודות היורה יורה של התלמידים וללימודיהם. בפרט, העובדה, שנכתב בתעודה, כי היא מוענקת בהוראתו של הרב הראשי לישראל, הפיגה את חשדותיהם של הגורמים המאשרים ברבנות הצבאית (הרב בלק וצאלח) לגבי כשרותה. הם לא העלו בדעתם, שיכול להיות פסול בתעודות שמונפקות על פי הוראתו של הרב בקשי דורון.

164. טענה דומיננטית שנשמעה מפי אוחנה, היתה, שהליכתו אחר הוראות הממונה עליו הינה נסיבה שקרובה לסייג לאחריות פלילית, שנקבע בסעיף 34ג(2) לחוק העונשין, לפיו לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה ש"עשהו על-פי צו של רשות מוסמכת שהיה חייב לפי דין לציית לה, זולת אם הצו הוא בעליל שלא כדין". בהיותה כזו, כך טענה עו"ד אטיה, היא מפחיתה את חומרת מעשה העבירה ואת אשמו, כאמור בסעיף 40ט(א)(9). השאלה מהי מידת הקרבה הנדרשת, לא צוינה בחוק והוא הותיר זאת לשיקול דעתו של בית המשפט.

165. לאחר ששקלתי את הדברים, לא מצאתי, כי הסיטואציה בה עמד אוחנה מציבה אותו באזור קרוב לכניסה לגדר הסייג של צידוק. שכן, מהסיפא של סעיף 34ג(2) לחוק העונשין עולה, כי בצד חובת הציית, ישנה גם חובה שלא לציית, במצב בו ההוראה הינה בלתי חוקית בעליל. כך גם נאמר ע"י כבוד השופט א' גרוניס (בתוארו אז) בבג"צ 3483/05 די.בי.אס. שרותי לוויין (1998) בע"מ נ' שרת התקשורת (ניתן ביום 9.9.07): "במסגרת המשפט הפלילי עלתה השאלה מתי קמה חובה שלא לציית. שאלה זו נדונה בעת בירור גבולותיה של 'הגנת הציית לפקודה' (המעוגנת כיום בסעיף 34ג(2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977). המשפט הכיר בהעדרה של חובה לציית - ובקיומה של חובה שלא לציית - להוראה שהינה הוראה בלתי חוקית בעליל. הוראה בלתי חוקית בעליל הוגדרה כהוראה שאי חוקיותה הינה גלויה ומובהקת, בעלת אופי פלילי ברור; הוראה שדגל שחור מוסרי מתנוסס מעליה, שאי חוקיותה אינה פורמלית או נסתרת או מתגלה אך לעיני חכמי משפט" (ההדגשה שלי - א' כ') (שם, בפסקה 15). כאמור, קבעתי, כי הוראתו של הרב בקשי דורון הינה הוראה בלתי חוקית בעליל. לא סתם, בחרתי להגדיר את ההוראה כהוראה שמתנוסס מעליה דגל מוסרי שחור, שכן דומני, כי אין הגדרה טובה יותר להוראה להנפיק למעלה מאלף תעודות רשמיות של מדינת ישראל למי שאינו זכאי להן, אשר היו עתידות לרוקן את קופת המדינה מסכום הנאמד בכמיליארד שקלים.

166. אני סבור, כי אופייה הפלילי המובהק של ההוראה מציב את מי שמילא אחריה, במקום רחוק מהסייג לאחריות פלילית: לא רק שלא היה מחובתו של אוחנה לציית לה, אלא שלמעשה, היה מחובתו שלא לציית לה. המרחק מהסייג מתרחק אף יותר, בהינתן, שמדובר בסיטואציה של ציות של עובד שירות המדינה להוראת הממונה עליו, בשונה, למשל, מציות להוראת מפקד בצבא. בעניין זה הובעה הדעה, כי חובת הציות בשירות הציבורי הינה חלשה יותר מזו של השירות הצבאי: "כאשר מדובר במשמעת בשירות המדינה, להבדיל למשל מהצבא, ניתן להסתפק באי-ציות כשמדובר בהוראה בלתי חוקית באופן ברור וגלוי; מוכנה אני להניח גם כי הרף לעניין זה עשוי בנסיבות מסוימות להיות נמוך מהרף בהוראה 'בלתי חוקית בעליל'" (דברי כבוד השופטת ד' ביניש (בתוארה אז) בעש"מ 318/04 מנוס' נ' **נציב שירות המדינה**, ניתן ביום 8.3.04). חשוב גם לזכור, כי עמדה בפני אוחנה האפשרות לפנות בנידון לממונה השני עליו - הרב הראשי לישראל השני שכהן באותה עת, הרב לאו, לו הוא משמש כיום כעוזר אישי. כל אלה מובילים אותי למסקנה, כי הסיטואציה בתיק זה אינה קרובה כלל לסייג לאחריות פלילית והמסגרת הנכונה לשקול לקולא את כפיפותו של אוחנה לרב בקשי דורון, היא רק במסגרת הנסיבה של מידת ההשפעה של הרב בקשי על אוחנה, הנובעת מיחסייהם הקרובים (בסעיף 40ט(א)2).

מתחם הענישה ההולם

167. המאשימה ביקשה לקבוע מתחם ענישה שנע בין 3 עד 6 שנות מאסר, ולמקם את אוחנה במרכז המתחם. עו"ד אטיה, מצידה, ביקשה לקבוע מתחם שמתחיל מעונש מותנה. לאחר ששקלתי את הפרמטרים השונים שפורטו לעיל, ובמיוחד את הנסיבות לקולא המפחיתות, לדעתי, במידה ניכרת את אשמו - השפעתו של הרב בקשי דורון והעובדה, שאוחנה הנפיק את התעודות הכוזבות רק משום שהרב הורה לו לעשות כן, כמו גם העובדה, שאוחנה לא ביקש להשיג לעצמו כל רווח אישי - הגעתי למסקנה, כי מתחם הענישה ההולם נע בין **10 חודשים עד 3 שנות מאסר בפועל**.

האם מתקיימות נסיבות המצדיקות חריגה ממתחמי הענישה (סעיף 40 לחוק)?

168. לנוכח חומרם היתרה של מעשי העבירה שביצע אוחנה ומידת אשמו, לא מצאתי לחרוג ממתחמי הענישה שקבעתי בעניינו (זאת מאותם הנימוקים שפורטו בגזירת דינו של רוזנטל). שיקול השיקום האישי של אוחנה, אינו חזק דיו כדי לגבור על השיקול ההרתעתי. בנוסף, וכפי שקבעתי לגבי רוזנטל, גם בעניינו של אוחנה, אין בזמן שחלף ממועד ביצוע העבירות להוות נסיבה חריגה ויוצאת דופן המצדיקה סטייה ממתחם העונש ההולם שקבעתי. המקום הנכון להתחשב בכך, הוא בתוככי מתחם הענישה, במסגרת הנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירות (ר' בסעיף 40יא(4) ו-(10) לחוק).

נסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירות (סעיף 40יא לחוק)

169. אוחנה, נמצא באמצע שנות ה-50 לחייו. הוא אב לשלושה ילדים וסב לארבעה נכדים. כאמור, **אין לו עבר פלילי** ומלבד האירועים בהם הורשע, הוא חי חיים נורמטיביים. משנת 2005, משמש אוחנה כעוזרו של הרב לאו, הרב הראשי לישראל לשעבר וכיום רב העיר תל אביב. הרב לאו, העיד בפני בית המשפט על אופיו של אוחנה, אותו הוא מכיר

כ-20 שנה. הוא הגדיר את אוחנה כאדם **"ישר בצורה בלתי רגילה"** ועמד על מידותיו כאדם טוב לב. כהמחשה, אף אמר, כי היה שמח אם אוחנה היה חתנו (בע' 15,418 ש' 13). אוסיף, כי גם במהלך המשפט, העידו עדים רבים על ישרו והגינותו של אוחנה (הרב אלי בן דהן, רפאל דיין עוזרו האישי של הרב בקשי דורון, ומזכירות הלשכה מזל רחמים ורחל עדס). אוחנה עצמו, העיד בפני על מסירותו הרבה לעבודתו לאורך השנים, במהלך, אף קיבל פרס של עובד מצטיין. הוא **נטל אחריות על מעשיו** והתרשמותי, כי הביע צער כנה וחרטה אמיתית על שפעל לפי הנחיותיו של הרב בקשי דורון, ובמילותיו, **"אני מצטער על הטיפשות, מצטער על האינולת, הלוואי וניתן היה להשיב, יש לי חלום - יום אחד שאני קם והסיפור הזה חלום וניתן לתקן ולחזור"** (בע' 15,681 ש' 6-4). בנוסף, אני מוצא לייחס חשיבות מסוימת לזמן שחלף מעת ביצוע העבירות ולעובדה שאוחנה מצוי בחקירות ובבתי משפט במשך למעלה מ-10 שנים. ברור, כי פרק הזמן הארוך שחלף נתן אותותיו בו, וכך גם חוסר הוודאות מפני העתיד לבוא. כן נזקפת לזכותו של אוחנה העובדה, שהוא **שיתף פעולה עם רשויות אכיפת החוק** ואף ביקש שיתאפשר לו להתעמת עם הרב בקשי דורון, כדי לברר את העובדות לאשורן. כבר בחקירותיו, חזר וטען, כי פעולותיו נעשו בהוראת הרב ולא מאחורי גבו.

170. בהמשך לכך, מוצא אני טעם לפגם **בהתנהגות רשויות אכיפת החוק** בעניינו של אוחנה, אשר חרף דבריו אלה של אוחנה כבר בחקירותיו; חרף דבריו של הצוות שהקיף את הרב בקשי דורון (מזכירתו ועוזרו האישי), כי לא ייתכן, שאוחנה יפעל ללא ידיעתו של הרב בקשי ושלא בהנחייתו; ומעל לכל - חרף העובדה, שהרב בקשי דורון עצמו אמר בהודעתו הראשונה במשטרה (עדות פתוחה), כי **"מה שאני זוכר שנתנו הוראה למחלקת הבחינות לשמור על קריטריונים כמה שאפשר"** (ההדגשה שלי - א' כ') (במוצג ת/27א, בע' 3 ש' 51-48) - לא המשיכה המשטרה לחקור את הרב בקשי בעניין ולא קיימה עימות בינו לבין אוחנה, אף שהיה זה הדבר המתבקש לעשות. רק ביום 24.12.12, לאחר שהרב בקשי דורון אישר במהלך עדותו בפניי, כי נתן לאוחנה הוראה לא להקפיד על הקריטריונים, הוגש נגדו כתב אישום. מסכים אני, כי הפרדת המשפטים בין הרב בקשי דורון לאוחנה פגעה בו וכי כתב האישום היה מנוסח באופן שונה, אם היה הרב בקשי עומד יחד עמו לדין. יש טעם בדבריו של אוחנה, כי **"הגעתי לכאן עם סיפור אחר לגמרי"** (בע' 15,681 ש' 12) ולא מן הנמנע, שמשפטו היה מתפתח אחרת. אני מוצא בכל אלה, להוות נסיבה משמעותית להעמיד את עונשו על הרף הנמוך של מתחמי הענישה שקבעתי.

אשר לטענותיה של עו"ד אטיה, כי יש להתחשב באי העמדתם לדין של הרב גרוס ודמויות נוספות - אפנה בעניין זה לדברים שכתבתי בעניינו של רוזנטל.

גזירת העונש

171. בבואי לגזור את דינו של אוחנה, מרחפת מעל מעשיו התחושה, כי אכן, כדברי עו"ד אטיה, הוא היה **"במקום הלא נכון בזמן הלא נכון"** (בע' 15,666 ש' 2). התרשמותי, כי המעשים שבגינם הורשע היו בבחינת חריגה יוצאת דופן מדרכו הרגילה במילוי תפקידו הציבורי. תחושות אלה, הופכות את גזירת דינו למלאכה קשה במיוחד. ואולם, לאחר שנתתי דעתי למכלול שיקולי הענישה, הגעתי לכלל מסקנה, כי במקרה זה אין מנוס מלבכר את השיקול הציבורי של הרתעת רבים ואת עקרון הגמול בענישה, ולהטיל על אוחנה עונש מאסר בפועל. חומרת הפגיעה שנגרמה לאינטרס הציבורי בעקבות סטייתו של אוחנה מן השורה - הינה זועקת. מעבר לכספים העצומים שנגזלו מקופת המדינה, העומדים על מאות מיליונים, הוא פגע פגיעה חמורה לאין שיעור באמון הציבור במערכת הציבורית וגרם לזילות מוסד הרבנות הראשית. הוא אמור היה לשמש כשומר הסף על כשרות לימודי אנשי כוחות הביטחון, ועשה בדיוק ההיפך. אין המדובר

בהעלמת עין, אלא בהנפקה אקטיבית של למעלה מאלף תעודות רשמיות כוזבות של מדינת ישראל, על בסיסן הוענקו הטבות שכר בשווי עצום של מאות מיליונים, שהיה עתיד להגיע לכמיליארד שקלים.

172. עו"ד אטיה טענה, כי אוחנה פעל לטובת המערכת אך, למעשה, הוא פעל לטובתו של אדם אחד, והוא, הרב בקשי דורון. אוחנה בחר להעדיף את האינטרס האישי של הרב בקשי דורון על פני האינטרס הציבורי ולשמור על כבודו של הרב בפני חברי מועצת הרבנות הראשית (למנוע קבלתה בריש גלי של החלטה המנוגדת לעמדה עליה חזר הרב בקשי דורון השכם וערב). כדי להגשים זאת, לא נרתע מלהגיש תצהיר שקרי לבג"צ ולהוליך שולל את פרקליטות המדינה והיועמ"ש. כן ניסח הסכם פשרה סודי עוקף בג"צ, שנועד להוציא את הפיקוח של הגורמים האזרחיים על הנושא, ולבסוף, הנפיק למעלה מאלף תעודות כוזבות של מוסד רשמי במדינת ישראל, אשר נועדו ליצור מצג שווא בפני גופי הביטחון. אין לשכוח, כי הנפיק תעודות המציגות מצג של אדם אשר הוסמך לרבנות ומכנות אותו "רב", גם לאנשים שהם בכלל חילוניים ואינם שומרי שבת. במעשיו אלה, סטה סטייה קרדינאלית מנורמת ההתנהגות המצופה מעובד ציבור.

173. אומר, כי לקחתי בחשבון את פער המעמדות בין אוחנה לרב בקשי דורון. ואולם, בצד זה, עומדת לנגד עיני העובדה, שלא מדובר בפקיד זוטר, אלא במי ששימש כמנהל מחלקת הבחינות ברבנות הראשית, תפקיד בדרג הבכיר. מצופה מאדם בדרג זה, שיפעל אחרת. ובמיוחד משום שהיה מודע להשלכותיה החמורות של החלטתו לציית להוראה הבלתי חוקית שניתנה לו, בהיותו אחד מהגורמים שראו את התמונה כולה. סבורני, כי דווקא הסיטואציה המיוחדת הזו, של עובד ציבור שמילא אחר הוראה של הממונה עליו, אשר אי חוקיותה זועקת, מחייבת את בית המשפט לחדד ולהדגיש, כי בראש ובראשונה על עובד כזה להיות נאמן לציבור.

צר לי על אוחנה, שמסירותו ונאמנותו לרב בקשי דורון הובילה אותו למקום בו הוא נמצא כיום, אך יידע כל עובד בשירות הציבורי, כי להחלטתו להעדיף אינטרס אישי (בין אם שלו עצמו ובין אם של אחר) על פני האינטרס הציבורי - **יש מחיר**. ודאי, כאשר מדובר בעובד ציבור בכיר, שבכוחו להעניק זכויות המשפיעות על הקופה הציבורית.

174. המאשימה ביקשה לגזור על אוחנה עונש כולל של חמש שנות מאסר בפועל, מאסר על תנאי וקנס משמעותי שיבטא את אחריותו לנזק שגרם. כן ביקשה להטיל על אוחנה קלון, בהינתן שהוא עודנו משמש בתפקיד ציבורי, כמזכירו של הרב לאו, רב העיר תל אביב. כידוע, מושג הקלון הוא מושג יחסי, הנגזר מן הנסיבות. תכליתה של ההכרעה בשאלת הקלון היא, "**בדיקת כשירותו המוסרית של אדם למלא תפקידים בעלי השלכות ציבוריות. היא נועדה לאפשר את ניפוי של זה אשר נמצא לוקה מבחינה ערכית מבין המועמדים לאותם תפקידים, וזאת כדי שתפקידים אלה ימולאו כראוי וכדי להבטיח את האמון במערכת הציבורית ובשלטון החוק**" (בג"צ 5699/07 פלונית נ' היועמ"ש, ניתן ביום 26.2.08, בפסקה 36) (להלן - **בג"צ פלונית**). הלכה פסוקה היא, כי עבירת המרמה והפרת האמונים בה הורשע אוחנה, היא עבירה שמטבעה כרוך בה קלון. נקבע, כי רק במקרים נדירים ביותר ויוצאי דופן במהותם, ניתן ליישב הרשעה במרמה עם העדר קלון (בג"צ 103/96 כהן נ' היועמ"ש, ניתן ביום 3.11.96, בפסקה 24) (להלן - **עניין כהן**). לא כך הוא בעניינו של אוחנה.

175. אמנם, התרשמתי, כי מדובר במעידה חד פעמית של אוחנה, וכך גם לא נעלמו ממני השבחים על יושרו ועבודתו המסורה, להם זכה אוחנה מפי הרב לאו. ואולם, כפי שקבע כבוד השופט מ' חשין בעניין **כהן**, בעת בחינת שאלת

הקלון, שיקול טובת הציבור הוא השיקול העיקרי ולא השיקול האישי של הנאשם. הדברים שם, נאמרו בקשר להטלת קלון על ראש רשות אשר תגרום להפסקת כהונתו, אך נכונים הם גם לענייננו אנו: **"עיקר הוא שבמרכז הבימה ניצבת הקהילה, ועל דרך העיקרון נאמר שטובתה של הקהילה היא שתקבע ותכריע ... בגדרי ההליך הפלילי נוכל לנהוג ברחמים ולפנים משורת הדין. לא כן בהליך הקלון. בהליך זה ראוי לנו כי נישמר מן הרחמים"**. לדבריו, שיקול אינטרס הכלל כבד הוא, **"להודיע בקול לכל באי עולם מה הם כללי התנהגות ראויים שיאמצו להם האומרים להנהיג קהל ועדה, מה הם סטנדרטים של אתיקה ציבורית שכוחם יפה כלפי כולי עלמא" (שם, בפסקאות 25-26)**. דברים ברוח דומה נאמרו ע"י כבוד השופט א' א' לוי, בבג"צ פלונית, כי יש לבחון את שאלת הקלון על רקע רוחות השעה ולאור אמות המידה הנוהגות בחברה (שם, בפסקה 33).

176. סבורני, כי במעשיו של אוחנה, נשקף, בשעתם וגם כיום, פגם מוסרי כבד, אשר חלוף הזמן אינו מקהה אותו. למרבה הצער, מעשים של שחיתות ציבורית הפכו נפוצים במחוזותינו והם הולכים ומכרסמים באמון הציבור במוסדות הציבוריים. דומה, כי השיקול של הבטחת האמון במערכת הציבורית ובשלטון החוק, הינו רלבנטי בימים אלה אף יותר מתמיד. הוא מחייב הטלת קלון על אוחנה. שכן, הותרתו של אדם, אשר ניצל את אמונם בו של גופי הביטחון, של בג"צ ושל הפרקליטות - בתפקידים ציבוריים בכירים - עשויה לערער במידה רבה את אמונו של הציבור במערכת הציבורית. העובדה, שאוהנה לא פעל לטובתו שלו, אינה משנה לעניין זה וראו גם דבריו של כבוד השופט א' א' לוי ברע"פ 7120/09 פורר נ' מדינת ישראל (ניתן ביום 22.9.09): **"העובדה שפעולותיו של המבקש נבעו ממניעים ענייניים ולא נועדו להבטיח את טובתו שלו או טובת מקורביו, אין בכוחה לשלול את הפגם הטבוע בה" (שם, בפסקה 7)**. כך גם העובדה, שפעל לפי הוראתו של הממונה עליו. זאת בשים לב לכך שמדובר במספר מעשים, אשר נעשו על פני תקופת זמן ממושכת, תוך מודעות מלאה להשלכותיהם ותכנון כיצד להסתירם.

177. לפיכך, בשים לב לכל השיקולים שמניתי, אני מוצא להעמיד את עונשו של אוחנה ברף התחתון של המתחמים ולקבוע עונש כולל לכל האירועים (זאת בהתאם לסעיף 40ג(ב) לחוק ומהטעמים שפורטו בגזר דינו של רוזנטל), כדלקמן:

א. 10 חודשי מאסר בפועל.

ב. מאסר על תנאי למשך 12 חודשים ואולם, אוחנה לא יישא בעונש זה, אלא אם כן יעבור תוך תקופה של שנתיים מיום שחרורו על עבירה של קבלת דבר במרמה, או מתן תעודה כוזבת, או מרמה והפרת אמונים, או שבועת שקר, ויורשע עליה.

ג. אוחנה יהא פסול מלכהן בתפקיד ציבורי.

בשים לב לכך שאוהנה לא נטל לכיסו דבר, איני מוצא להטיל עליו קנס.

רואימי (הנאשם 3)

178. רואימי הורשעבביצוע 410 עבירות. אני מוצא לחלק את העבירות הללו לשני אירועים: האחד, האירוע של עמוד 50

מכללת בית שאן (אשר יכלול בתוכו גם את מעשה החתימה על תעודות היורה יורה של מכללת גן נר) והשני, האירוע של עבירת המס. עו"ד עירוני טען, כי יש לראות את כל המעשים כאירוע מתמשך אחד, אך, לדידי, מדובר בשני אירועים שלכל אחד תכנון פלילי משל עצמו.

מכללת בית שאן

179. בגין חלקו באירוע של מכללת בית שאן, הורשע רואימי בביצוע 203 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין; 203 עבירות של ניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 25 לחוק; עבירה של סיוע לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 31 לחוק (בגין חתימתו על תעודות היורה יורה של מכללת גן נר); ו-2 עבירות של זיוף מסמך בכוונה לקבל באמצעותו דבר, בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 418 סיפא לחוק העונשין.

180. כאמור, רואימי ניהל את מכללת בית שאן יחד עם רוזנטל. על פי הכרעת הדין, הכין רואימי אישורים כוזבים על לימודים קודמים של תלמידי שלושת המחזורים של מכללת בית שאן: על האישורים של שני המחזורים הראשונים חתם בעצמו ועל האישורים של המחזור השלישי הורה לאפריאט לחתום. מלבד זאת, זייף רואימי שני אישורי לימודים, הנחזים להיות מטעמה של מכללת דרכי הוראה לרבנים. כן חתם כמגיד שיעור על תעודות היורה יורה של תלמידי המחזור השלישי, ביודעו, כי הן אינן משקפות את רמת הידע והבקיאות האמיתית של התלמידים. רואימי, גם העביר את תעודות ההשת"ג הכוזבות ואת תעודות היורה יורה הכוזבות לתלמידים אנשי צה"ל ושב"ס (למשטרה, היה זה רוזנטל שהעביר את התעודות). על סמך התעודות הכוזבות הללו, העניקו צה"ל והמשטרה לכל תלמיד תוספת שכר בסך 2,000-4,000 ₪ מידי חודש.

181. מעבר לפועלו במכללת בית שאן, חתם רואימי גם על תעודות היורה יורה של הכיתה הראשונה של מכללת גן נר, אף שכלל לא לימד שם.

הערכים המוגנים, מידת הפגיעה בהם ומדיניות הענישה הנוהגת

182. נכונים הם לכאן הדברים שכתבתי במסגרת גזירת דינו של רוזנטל, כמו גם שלל פסקי הדין אותם סקרתי שם.

הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות

183. מבחינת התכנון שקדם לביצוע העבירה, חלקו של רואימי קטן יחסית, והוא מתבטא בניסוח האישורים הכוזבים על לימודים קודמים (אישורי תשנ"ה), באופן שהם יענו על דרישותיה של הרבנות הראשית. אוסיף, כי המאשימה טענה לאלמנט של תכנון בכך שרואימי יזם את הקמת המכללה לאחר שזיהה דרך לעשות כסף קל. ברם, כזכור, אין פסול בעצם הפעולה של פתיחת כיתות לימוד, לשם רווח כלכלי (להבדיל, למשל, מהתכנון של רוזנטל לפתוח כיתות עצמאיות כדי לרמות גם בהן ובכך לעשות יותר לכיסו). לכן, ישנו טעם בדבריו של עו"ד עירוני, כי לא ניתן להגדיר את

רואימי כמי שזיהה את הפוטנציאל המרמתי בתחילת הדרך. המשמעות היא, כי חלקו של רואימי בתכנון שקדם לביצוע העבירה הוא מינורי יחסית.

184. שונה היא התמונה עת עסקינן בחלקו היחסי של רואימי בביצוע העבירה. אף שלא הוכח במידה הנדרשת, כי רואימי ידע בזמן אמת על קיומם של אישורי 35 ש"ש, הרי שרואימי הכין בעצמו לתלמידי שני המחזורים הראשונים, אישורים כוזבים על לימודים קודמים שלהם. עו"ד עירוני טען, כי המרמה הגסה נמצאת באישורי 35 ש"ש, אך לדידי, הכזב באישורים שהנפיק רואימי חמור לא פחות: הוא הכין את האישורים מאחורי גבם של התלמידים, כתב בהם, כי התלמיד לומד בבית מדרש 10 שעות בשבוע, משנת תשנ"ה (1995), וחתם עליהם בתואר רב, כראש "כולל חסדי יחיאל ז"ל". זאת, אף שהוא אינו מוסמך לרבנות ולמרות שבפועל, מדובר בבית כנסת שכונתי, בו הועברו שיעורי תורה בין מנחה לערבית. לשני תלמידים, אף זייף אישורי לימודים הנחזים להיות מטעמה של מכללת דרכי הוראה לרבנים, כאשר הוא כלל לא הוסמך על ידה לחתום על אישורים. על האחד חתם בתואר "**רב בית המדרש**" ועל השני חתם כ"**ראש בית המדרש**". יתר כל כן, גם ל- 58 מתלמידי המחזור השלישי הכין רואימי אישורים על לימודים קודמים בעלי תוכן דומה, הפעם ב"כולל יד יצחק ז"ל", והורה לאפריאט לחתום עליהם, בתואר "רב", אף שתפקידו האמיתי של אפריאט היה בסיוע לאמו בניקיון המקום.

185. מעשיו אלה של רואימי מעידים על דומיננטיות רבה והם מגבירים את אשמו. העובדה, שרוזנטל הוא ש"הזמין" מרואימי את האישורים, אינה מפחיתה מחומרת מעשיו או אשמו של האחרון, שכן זו היתה חלוקת התפקידים בין השניים: רואימי היה אחראי על הפעלת המכללה ואילו רוזנטל היה אחראי על התנהלות המכללה מול הרבנות וגופי הביטחון, ובכלל זה, שימש כמנחה וכמדריך לרואימי בנוגע לאישורים הנדרשים לצורך קבלת הטבות השכר. מכל מקום, כמו שרוזנטל "הזמין" מרואימי מסמכים, כך "הזמין" אותם רואימי מאפריאט. ראינו, כי בכך לא תם השימוש שעשה רואימי באפריאט, והוא גם הורה לו לחתום על אישורים כוזבים נוספים שהכין בעצמו, בהם נכתב, כי התלמיד מקיים אורח חיים דתי.

186. עו"ד עירוני טען, כי האירועים לא היו מתרחשים לולא החלטת מכללת דרכי הוראה למנות את רוזנטל כאחראי מטעמה על הנפקת האישורים הנדרשים. הוא ביקש להתחשב בכך, ש"הנפילה" החלה כאשר רואימי נשמע להוראותיו של רוזנטל ותהה, מה היה קורה אילו נשאר הרב עמקיה בתפקידו ולא היה מוחלף ע"י רוזנטל. ברם, איני מוצא בכך להפחית ממידת אשמו של רואימי. שכן, רואימי שיתף פעולה עם המרמה בחפץ לב. ביטוי לכך ניתן למצוא בחתימתו כמגיד שיעור על תעודות היורה יורה של הכיתה הראשונה של מכללת גן נב, אשר לא רק שהוא לא לימד בה, אלא שלמעשה לא היה לו שום קשר עמה (מלבד רוזנטל). כן בהעברת אותו אישור כוזב במיוחד, של "שנתיים שהם שווה ערך של חמש שנים" לתלמידים, על מנת שיגישו אותו לשב"ס, ובקבלת הצעתו של רוזנטל לעזוב את חסותה של מכללת דרכי הוראה ולעבור לחסות פיקטיבית של ישיבת הגר"א. כלומר, הדומיננטיות של רוזנטל אינה מפחיתה ממידת אחריותו של רואימי כלל וכלל. עם כניסתו של רוזנטל לתמונה, התיידדו השניים והפכו את המכללה לעסק מרמתי משותף.

בצד כל אלה, יש להתחשב בכך, שרוזנטל הוא שהשפיע על רואימי לעזוב את חסותה של מכללת דרכי הוראה לאחר שני מחזורי לימוד ויזם את המעבר לחסותה הפיקטיבית של ישיבת הגר"א, פעולה אשר חרפה את הכזב והמרמה.

187. **הנזק שנגרם** מביצוע העבירות, עומד על 26,550,000 ₪, סכום עצום, אשר מגביר את חומרת מעשיו. אם גופי הביטחון היו ממשיכים לשלם את ההטבות המלאות לתלמידים, **הנזק שהיה צפוי להיגרם** עומד על סכומים אסטרונומיים. כאמור, הנזק, הוא לא רק לקופת המדינה אלא גם לאותם תלמידים ששילמו שכר לימוד גבוה והשקיעו מזמנם, על סמך הבטחות שווא. כאן המקום לומר, כי עו"ד עירוני טען, שיש להתחשב לקולא בכך שרואימי לא שלשל לכיסו את הסכומים שנתקבלו במרמה מהמדינה אלא הם התקבלו ע"י התלמידים. ברם, טענה זו אינה יכולה לעמוד לו. **הסיבה שהביאה את רואימי לבצע את העבירות** היא תאוות בצע גרידא ולא עמד בבסיסה הרצון להיטיב עם התלמידים. למעשה, הטבות השכר לתלמידים היו הכרחיות כדי להיטיב את שכרו שלו (וראו בעניין זה את אנשי השב"ס שלמדו במחזור השלישי, אשר סרבו לשלם את שכר הלימוד עד להכרת שב"ס בלימודיהם). ביטוי לתאוות הבצע של רואימי נמצא בשכר הלימוד הגבוה שגבה, אשר במחזור הראשון עמד על 9,000 ₪ ובשני המחזורים הבאים קפץ ל-15,000 ₪. סה"כ, שילמו התלמידים שכר לימוד בגובה של 2,460,000 ₪, כאשר מתוכם, הכניס רואימי לכיסו סכום של 1,762,600 ₪. חמדנותו של רואימי היתה כה גדולה, עד כדי שהוא התחמק מלשלם לאפריאט את כספו בגין עבודתו כמגיד שיעור ושילם לו רק סכום זעום של 1,400 ₪.

188. לבסוף, אני מוצא משנה תוקף של חומרה בכך, שרואימי **ניצל לרעה את מעמדו כמנהל המכללה**. הוא היה חזות הכל עבור התלמידים והבטיח להם, כי לימודיהם יזכו אותם בהטבות שכר והוא ידאג עבורם לתעודות הנדרשות. בנוסף, ניצל רואימי את העובדה, שהרב יוסף אליהו העניק לו חופש פעולה מלא בניהול הלימודים ואת העובדה, שלא בוצע פיקוח על הלימודים עצמם, גם לא על רמת הבחינות בה נבחנים התלמידים. גם לגבי מספר התלמידים שלומדים במכללה, אישר רואימי, כי הוא מסר לדרכי הוראה דיווח לא נכון. כפי שנידון בגזירת דינו של רוזנטל, חופש הפעולה שניתן לרוזנטל ולרואימי, היווה קרקע פורייה עבורם למעשי המרמה (ר' בהרחבה בפסקה 70 לגזר הדין). בשולי הדברים אוסיף, כי רואימי גם ניצל את מעמדו מול אפריאט, כדי שיחתום על האישורים הכוזבים על לימודים קודמים ועל אישורים על אורח חיים דתי.

מתחם הענישה ההולם

189. המאשימה ביקשה לקבוע מתחם ענישה כפי שנקבע לרוזנטל ולמקם את רואימי במרכז המתחם (כאמור, מתחם של 4 עד 8 שנות מאסר בפועל). ואולם, אני מוצא להבחין בין השניים. אמנם, רוזנטל ורואימי ניהלו את המכללה יחדיו, אך בצד זה, אין להתעלם מכך, שרוזנטל היה הגורם המנחה והמדריך בנושא האישורים הנדרשים - הם לב המרמה - ואילו רואימי היה בעל תפקיד מבצע. בדומה, רוזנטל הוא שיזם את עזיבת חסותה של דרכי הוראה והמעבר לחסות פיקטיבית ואילו רואימי אך נעתר לכך. לכן, אני קובע לרואימי מתחם ענישה נמוך יותר בגין האירוע של מכללת בית שאן, אשר נע בין **שנתיים עד 5 שנות מאסר בפועל**.

עבירת המרמה (מס הכנסה)

190. כאמור, רואימי הורשע בביצוע עבירה של מרמה, לפי סעיף 220(5) לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש]. על פי הכרעת הדין, במזיד ובכוונה להתחמק מתשלום מס, נמנע מלדווח לרשויות המס על הכנסותיו מהפעלת המכללה בסך של 1,762,600 ₪.

191. נכונים הם לכאן הדברים שכתבתי לעיל בעניינו של רוזנטל.

הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות

192. להתחמקותו של רואימי מתשלום מס על הכנסותיו מהמכללה, קדם תכנון רב, שהתבטא במספר פעולות שביצע: רואימי ביקש מהתלמידים שלא לכתוב על גבי השקים את שם המוטב; הוא הנפיק לתלמידי כל המחזורים, גם לאלה שלמדו לכאורה תחת חסותה של ישיבת הג"רא, קבלה הנושאת את הכותרת "**בית מדרש דרכי הוראה בית שאן**"; הפקיד את כל שכר הלימוד שגבה בחשבון הבנק של בית הכנסת "חסדי יחיא", בו היה מורשה החתימה היחיד; ורשם רכב שרכש לעצמו, מכספו שלו, על שמה של אמו. כל הפעולות הללו, נועדו להקשות על קישור הכספים לרואימי ולהסתירם. מדובר בהעלמה שיטתית, שנמשכה על פני שנים, במסגרתה לא שולם מס על סכום גבוה ביותר של ₪ 1,762,600. טענותיו של רואימי, כי חלק ניכר מהכספים נועדו לכיסוי הוצאות המכללה, נדחו בהכרעת הדין, בין היתר, בשים לב לכך שהוא אף לא נדרש לשלם דמי שכירות (הלימודים התקיימו בביתו ובבית הכנסת שבבעלותו). העלמת המס נעשתה מתוך מניע של בצע כסף והיא מהווה המשך ישיר לחמדנותו של רואימי בשכר הלימוד הגבוה שגבה.

מתחם הענישה ההולם

193. עמדת המאשימה הינה, כי לגבי עבירות המס, יש לקבוע מתחם של שנה עד שנתיים מאסר בפועל, כאשר רואימי ממוקם במרכז המתחם. לאחר ששקלתי את הפרמטרים השונים, הגעתי למסקנה, כי מתחם הענישה ההולם נע בין **6 חודשים עד שנתיים מאסר בפועל**.

האם מתקיימות נסיבות המצדיקות חריגה ממתחמי הענישה (סעיף 40 לחוק)?

194. לנוכח חומרם היתרה של מעשי העבירה שביצע רואימי ומידת אשמו, לא מצאתי לחרוג ממתחמי הענישה שקבעתי בעניינו (זאת מאותם הנימוקים שפורטו בגזירת דינו של רוזנטל). בנוסף, וכפי שקבעתי לגבי רוזנטל, גם בעניינו של רואימי, אין בזמן שחלף ממועד ביצוע העבירות להוות נסיבה חריגה ויוצאת דופן המצדיקה סטייה ממתחם העונש ההולם שקבעתי. המקום הנכון להתחשב בכך, הוא בתוככי מתחם הענישה, במסגרת הנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירות (ר' בסעיף 40יא(4) ו-10 לחוק).

נסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירות (סעיף 40יא לחוק)

195. רואימי, הינו בן 57, אב לששה ילדים וסב ל-7 נכדים. כאמור, **אין לו עבר פלילי**. ראש עיריית בית שאן, רפאל בן שטרית, העיד בפני על **תרומתו של רואימי** לרווחת תושבי העיר, ובפרט, על פועלו בהתנדבות וללא כל תמורה, כראש עמותה המסייעת לאזרחי הגיל השלישי. לדבריו, רואימי מבצע עבודה יוצאת מן הכלל והינו מסור מאוד לפועלו הציבורי. מדובר באדם ישר, הגון ובעל יכולות ניהול טובות. עד אופי נוסף, ברק נקי, שהינו רב של מספר קהילות בבית שאן, העיד על החסדים הרבים שעשה רואימי לאוכלוסיות חלשות ולאנשים חסרי בית ומשפחה. לדבריו, המהות של

רואימי היא תרומה לחברה. רואימי עצמו, הביע בפניי חרטה גדולה על מעשיו, באומרו, כי הוא אדם פשוט, אשר פעל לפי ההוראות שניתנו לו ולא על פי דעתו שלו. כיום, הוא לא היה ממלא אחר אף הוראה. ברם, בצד זה, אין להתעלם מכך, שרואימי טען, כי הוא לא הרוויח כסף מהמכללה וכאשר ביקש את רחמי בית המשפט, אמר: **"אז עשינו איזה עבירה קטנה"** (בע' 15,709 ש' 8-9). יש בכך כדי לחזק את התרשמותי ממנו, כי הוא לקח **אחריות חלקית בלבד על מעשיו** והוא מתקשה להפנים באופן מלא את חומרת הפסול במעשים שביצע. הנפקת אישורים כוזבים וזיוף מסמכים אינם בגדר עבירה קטנה כלל וכלל, מה גם שאותה עבירה "קטנה", גרמה להוצאתם במרמה של ₪ 26,550,000 שקלים מקופת המדינה.

196. לכך מצטרפת העובדה, שרואימי לא עשה מאמץ לתקן את תוצאות העבירה. חרף דבריו, כי הוא מנסה מזה שלוש שנים להסדיר את חובו עם מס הכנסה וכי אף לקח הלוואה להסדיר את החוב, מעדיף אני את דבריה של המאשימה, כי מבירור שביצעה עם מס הכנסה, עלה, כי הוצעה בעבר פשרה נמוכה לרואימי, אך הוא לא הגיב עליה. מה גם, שרואימי לא תמך את דבריו בדבר ניסיונותיו להסדרת החוב, בראיה כלשהי. לבסוף, אני מוצא לייחס חשיבות מסוימת לזמן שחלף מעת ביצוע העבירות, כמו גם להתנהגות רשויות אכיפת החוק, שלא העמידו לדין את הרב גרוס (ראו בהרחבה במסגרת גזירת דינו של רוזנטל).

גזירת העונש

197. בגזירת עונשו של רואימי, עומדת לפניי הדומיננטיות ומרכזיותו בכל הקשור למרמה שהתנהלה במכללת בית שאן. אף שרואימי יזם את הקמת המכללה לבדו ויצא לדרך ללא כוונת מרמה, הרי שמיד עם כניסתו של רוזנטל לתמונה, התיידדו השניים והפכו את המכללה לעסק מרמתי משותף. התרשמתי, כי רואימי הצטרף בחפץ לב לתוכניתו העבריינית של רוזנטל וכפי שאמר רבי אליעזר במסכת בבא קמא בתלמוד הבבלי **"לא לחינם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו"** (בבא קמא צב ב). מטרת העל שעמדה לנגד עיניו, היתה להרוויח כמה שיותר כסף מהמכללה, ורוזנטל, לו היה מניע דומה, הפך לשותפו בעניין זה. השניים, ניהלו יחדיו את המכללה כאשר לכל אחד היה תפקיד מוגדר. רואימי, לא נרתע כלל וכלל מהמעשים שנדרש לבצע כדי להגשים את המרמה: הוא הוליד את התלמידים שולל, באומרו להם, כי הלימודים יקנו את הטבות השכר והוא ידאג לתעודות הנדרשות; הנפיק אישורים כוזבים על לימודים קודמים; ניצל את חולשתו האישית של אפריאט כדי להשתמש בו כגורם מבצע; זייף שני אישורי לימודים ונעתר להצעתו של רוזנטל לעזוב את חסותה של מכללת דרכי הוראה ולעבור לחסות פיקטיבית של ישיבת הגר"א. ואכן, מעשים אלה הניבו את פירותיהם. בגין פעילותו במכללה, הכניס רואימי לכיסו סכום של ₪ 1,762,600. על סכום זה, לא דיווח לרשויות המס והוא גם ביצע מגוון פעולות כדי להסוות זאת. כפי שתואר, חמדנותו של רואימי היתה כה גדולה, עד כדי כך שהתחמק מלשלם לאפריאט את כספו בגין עבודתו כמגיד שיעור ושילם לו רק סכום זעום של ₪ 1,400 בלבד.

198. אני סבור, כי מעשים אלה של עשיית רווחים אישיים על חשבון הקופה הציבורית, באופן שיטתי וממושך, מחייבים תגובה עונשית הולמת של מאסר משמעותי. הם גרמו לנזק אדיר לקופה הציבורית, הנאמד בעשרות מיליוני שקלים ואם המרמה לא היתה מתגלית היו נגרמים נזקים של מאות מיליוני שקלים נוספים. המאשימה ביקשה עונש כולל של 7 שנות מאסר, מאסר על תנאי וקנס. בשים לב לכל השיקולים שמניתי, אני מוצא לגזור על רואימי עונש כולל לשני האירועים (זאת בהתאם לסעיף 40ג(ב) לחוק ומהטעמים שפורטו בגזר דינו של רוזנטל), כדלקמן:

א. 3 שנות מאסר בפועל.

- ב. מאסר על תנאי למשך 12 חודשים ואולם, רואימי לא יישא בעונש זה, אלא אם כן יעבור תוך תקופה של שנתיים מיום שחרורו עבירה של קבלת דבר במרמה, או זיוף, או עבירת מס מסוג כלשהו, ויורשע עליה.
- ג. קנס בסך 200,000 ₪ או מאסר תחתיו למשך 12 חודשים.
- סכום זה ישולם בתשלומים חודשיים שווים ורצופים בסך 4,000 ₪ החל מ-90 יום מתום תקופת מאסרו, בכל 10 לחודש. לא ישולם תשלום כלשהו במועדו, יעמוד כל הקנס לפירעון מיד.

אפריאט (הנאשם 4)

199. אפריאטהורשע בביצוע 58 עבירות של סיוע לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 31 לחוק. הוא זוכה מביצוע עבירה של סיוע לניסיון לקבלת דבר במרמה, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיפים 25 ו-31 לחוק.

200. על פי הכרעת הדין, בהוראתו של רואימי, חתם אפריאט על 58 אישורים כוזבים על לימודים קודמים של תלמידי מכללת בית שאן, בהם נכתב, כי התלמיד לומד בבית מדרש 10 שעות בשבוע, משנת תשנ"ה (1995), ב"כולל יד יצחק ז"ל". על האישורים, חתם אפריאט בתואר "**הרב שרון אפריאט**". זאת, אף שהוא אינו רב ומעולם לא לימד בבית המדרש יד יצחק אלא אך סייע לאמו בניקיון המקום.

הערכים המוגנים, מידת הפגיעה בהם ומדיניות הענישה הנוהגת

201. בעניין זה, אפנה לדברי לעיל במסגרת גזירת דינו של רוזנטל. אומר, כי עת עסקין במדיניות הענישה הנוהגת, יש להתחשב בפסקי הדין אותם סקרתי, באופן יחסי להרשעתו של אפריאט בעבירה של סיוע בלבד ובכלל לחלקו הקטן יחסית בפרשה זו. ואכן, המאשימה הפנתה בהקשרו של אפריאט גם להסדר הטיעון של **הרב קיל**, אשר שימש כמגיד שיעור במכללת גן נר, בו הורשע בעבירה של סיוע לקבלת דבר במרמה, בגין הנפקת שבעה אישורי לימודים כוזבים על לימודים קודמים. נגזרו עליו שישה חודשי עבודות שירות וקנס בסך של 5,000 ₪. יצוין, כי הסדר הטיעון נערך במסגרת הליכי השימוע. כן יש לשים לב, כי גם הרב קיל לא הרוויח דבר מהנפקת האישורים, אך להבדיל מאפריאט, קיל הכין את האישורים בעצמו והוא גם רב מוסמך.

202. בנוסף, הפנתה המאשימה להרשעותיהם של הנאשמים בתיק זה אשר הגיעו להסדר טיעון: **בן לולו** (הנאשם 6), אשר סייע לבן חיים בהפעלת מכללת גן נר, הודה גם הוא במסגרת הסדר טיעון לפני שמיעת הראיות, בכך שביקש משלושה תלמידים אישורים על לימודים קודמים, תוך שהוא עוצם עיניו לאפשרות שאין באמתחתם לימודים כאלה. הוא הורשע בשלוש עבירות של סיוע לקבלת דבר במרמה ונגזרו עליו חודש עבודות שירות, 400 שעות של"צ וקנס בסך של 5,000 ₪. **טרופ** (הנאשם 8), המנהל האדמיניסטרטיבי של מכללת אריאל, הודה והורשע במסגרת הסדר טיעון במהלך המשפט, בהנפקת שישה אישורי לימודים קודמים כוזבים וכן בסיוע בניסוח תעודת היורה יורה ותעודת הגמר. הוא ידע, שמדובר בתעודה בעלת תוכן כוזב וכן ידע, שגוטסדינר מנפיק מסמכים כוזבים. טרופ הורשע ב-10 עבירות של סיוע לקבלת דבר במרמה ונגזרו עליו שלושה חודשי מאסר בפועל ושלושה חודשי עבודות שירות. **וקנין** (הנאשם 10) אשר

שימש כמגיד שיעור במכללת קארו, הודה והורשע במסגרת הסדר טיעון, בטרם החלה שמיעת הראיות, בביצוע שתי עבירות של סיוע לניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, בגין הנפקת שני אישורים כוזבים על לימודים קודמים. נגזרו עליו שישה חודשי עבודות שירות וקנס בגובה של 5,000 ₪.

203. עו"ד רם הפנתה למספר מקרים בהם נמנע בית המשפט מהרשעתם של נאשמים בעבירות של סיוע לקבלת דבר במרמה, שזו היתה להם עבירה ראשונה, והסתפק בהטלת של"צ. אחד מגזרי הדין היה של נאשם אשר הודה במסגרת הסדר טיעון, כי זייף עבור שוטרים שלושה אישורים על לימודים תורניים קודמים בבית הכנסת "וזרח השמש", לצורך קבלת תעודת השת"ג, והורשע בעבירה של קבלת דבר בתחבולה. בית משפט השלום קבע, כי המתחם הראוי לעבירות שבוצעו הוא הרשעה ובצידה עונש של של"צ ארוך עד עבודות שירות, אך מצא בעניינו של הנאשם לחרוג ממתחם זה, מהטעם שהנאשם עבר הליך של "**שיקום עצמי**". לכן הטיל עליו של"צ וצו מבחן, ללא הרשעה (ת"פ (שלום י-ם) 49988-05-10 **מדינת ישראל נ' לוי**, ניתן ביום 17.2.14).

הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות

204. בבואי לבחון את הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות, מצאתי, כי עת עסקינן באפריאט, מרבית הנסיבות מחלישות את מידת אשמו. כך, **לא היה כל תכנון מצדו של אפריאט**, משהוא עצמו לא הכין את האישורים אלא רואימי הביא לו אותם לחתימה. גם **חלקו היחסי בביצוע העבירה** היה קטן. מעורבותו במרמה הסתכמה בחתימה על האישורים שהגיש לו רואימי ובהתאם, הוא הואשם והורשע בסיוע בלבד. עולה הרושם, כי אם לא היה חותם אפריאט על האישורים, היה רואימי ככל הנראה חותם עליהם בעצמו, כפי שעשה באישורים של שני המחזורים הראשונים. כלומר, העבירה היתה יכולה להתבצע בקלות גם לולא עזרתו של אפריאט. והשוו לעומת חתימותיהם של רבני העיר על תעודות היורה יורה, שהיו הכרחיות. כן יש לשים לב, כי מדובר באירוע נקודתי, כך שאפריאט חתם על ערימה של אישורים שהוגשו לו, בהזדמנות אחת או שתיים.

205. מעבר לכך, אני מוצא לייחס משקל רב לקולא, **למידת ההשפעה של רואימי על אפריאט בביצוע העבירה**. כאמור בהכרעת הדין, התרשמתי, כי אפריאט הינו אדם תמים שנוצל ע"י רואימי. הוא לא חתם על האישורים ברצון רב ועשה זאת כדי לרצות את רואימי לאחר שזה לחץ עליו. זו היתה גם התרשמותי אשר לנסיבות חתימתו של אפריאט על אותם אישורים כוזבים בדבר קיום אורח חיים דתי (אשר בסופו של דבר לא נעשה בהם שימוש). בהמשך לכך, קבעתי, כי בבסיס חתימתו על האישורים לא עמדה כוונה לקבל דבר במרמה עבור התלמידים (להבדיל ממודעות שכך יקרה) אלא כוונה לרצות את רואימי. לכן גם, מצאתי לזכותו מהעבירה של סיוע לניסיון לקבלת דבר במרמה, הדורש יסוד נפשי של כוונה. כלומר, **הסיבה שהביאה את אפריאט לבצע את העבירות** היתה אחרת מזו של שאר הנאשמים. אינדיקציה נוספת לחולשתו של אפריאט מול רואימי, ניתן למצוא גם בכך שבשלב מסוים הוא אף ויתר על דרישתו לתשלום שכרו מרואימי והסתפק ב- 1,400 ₪ שהאחרון העביר לו (במקום משכורת של 1,000-1,500 ₪ לחודש). בחתימתו של אפריאט על האישורים הכוזבים, סייעלגרימת **נזק** בגובה של 8,700,000 ₪ (X 12 X 5 X 58 2,500) ואם היו ממשיות ההטבות להשתלם, **הנזק שהיה צפוי להיגרם** מגיע לסכומים אסטרונומיים.

מתחם הענישה ההולם

206. המאשימה ביקשה לקבוע מתחם של 8 עד 15 חודשי מאסר בפועל, כאשר אפריאט נמצא במרכז המתחם. בשים לב לנסיבות הרבות הקשורות בביצוע העבירה אשר עומדות לאפריאט לקולא, אני קובע לו מתחם ענישה נמוך יותר, אשר נע בין **4 חודשי עבודות שירות עד ל-12 חודשי מאסר בפועל**.

האם מתקיימות נסיבות המצדיקות חריגה ממתחמי הענישה (סעיף 40 לחוק)?

207. בעניינו של אפריאט, ביקשה עו"ד רם לבטל את הרשעתו ולהטיל עליו של"צ והתחייבות. לדבריה, אפריאט לומד כיום לימודי הוראה בתחום החינוך המיוחד וישנו חשש כבד שרישום פלילי ימנע ממנו בעתיד להתקבל לעבודה כמורה.

208. סעיף 71א(ב) לחוק העונשין מקנה לבית המשפט סמכות ליתן צו שירות גם ללא הרשעה, בהתקיים של שני תנאים מצטברים: (א) כאשר ההרשעה תפגע פגיעה חמורה בשיקום הנאשם (ב) כאשר סוג העבירה מאפשר לוותר בנסיבות המקרה המסוים על ההרשעה (בע"פ 2083/96 **כתב נ' מדינת ישראל**, ניתן ביום 21.8.97). הנטל להוכיח את התקיימותם, מוטל על מי שמבקש לחרוג מהכלל. אני מוצא, כי שני התנאים לא מתקיימים בעניינו. שכן, לא די בדברי עו"ד רם, כי ההרשעה עשויה להוות מכשול בסיכוייו של אפריאט לשמש כמורה, אלא נדרש ממנה להראות נזק אמיתי, ממשי ובר קיום (שהרי לעולם הרשעה עלולה להטיל כתם כלשהו על אדם המורשע בדין) (רע"פ 9118/12 **פריגין נ' מדינת ישראל**, ניתן ביום 1.1.13). היא עצמה הסכימה, כי לא בכל מקרה של הרשעה, מפוטר איש הוראה (בע"פ 15,630 ש' 3-2). בהמשך לכך, חרף מיקומו הנמוך במדרג הנאשמים, עדיין, סוג העבירה בה הורשע אפריאט ועוצמת הפגיעה בערכים המוגנים שגרם במעשיו, אינם מאפשרים לוותר על הרשעה. גם בעניינו של אפריאט, חלוף הזמן אינו מהווה נסיבה חריגה ויוצאת דופן המצדיקה סטייה ממתחם העונש ההולם שקבעתי והמקום הנכון להתחשב בכך, הוא בתוככי מתחם הענישה, במסגרת הנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירות (ר' בסעיף 40יא(4) ו-(10) לחוק).

נסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירות (סעיף 40יא לחוק)

209. אפריאט הינו בן 39, נשוי ואב לחמישה ילדים בגילאי 3 עד 10. מצבו הרפואי אינו שפיר והוא סובל ממחלת ורידים. כאמור, לאפריאט **אין עבר פלילי** וזוהי לו הסתבכות ראשונה עם החוק. הוא ביצע את העבירה בעת שהיה באמצע שנות ה-20 לחייו ולדבריו היה מצוי באותה תקופה במשבר נפשי, אשר הקשה עליו לעמוד מול הלחץ שהפעיל עליו רואימי. ללמדנו על אופיו, הגיש מכתב מיום 10.7.14 שכתב הרב יצחק לסרי, הרב הראשי של בית שאן. הרב לסרי ציין את מסירתו של אפריאט לאביו החולה בהוסיפו, כי אפריאט הינו אדם ישר דרך. כן ציין, כי משפחתו של אפריאט מצויה בקשיים כלכליים ואפריאט עצמו הציג אישור מיום 6.4.14, כי הוא ניצל את כל דמי האבטלה המגיעים לו.

210. אומר, כי בעניינו של אפריאט אני מוצא להעניק משקל רב ל**זמן שחלף מעת ביצוע העבירות**, שכן אפריאט נדרש לקחת חלק בהליך משפטי ארוך, שחלק ניכר ממנו אינו רלוונטי לגביו ומחלק אחר בו, זוכה. בהמשך לכך, עומדת לאפריאט העובדה, שהוא **שיתף פעולה עם רשויות אכיפת החוק** והודה שחתם על האישורים. גם עת עסקינן בהתנהגות רשויות אכיפת החוק, אין ספק, כי אפריאט הופלה לרעה לעומת מגיד השיעור גרשון שחור, אשר הודה, כי הנפיק 15 אישורים כוזבים על לימודים קודמים, אך למרות זאת, לא הועמד לדין (המאשימה אישרה, כי שחור הוא "דג שחמק מהרשת"). פגם זה של הרשות, מהווה נסיבה להקלה בעונשו בתוככי מתחם הענישה וזוהי גם דעתי לגבי אי

העמדתו לדין של הרב גרוס (ר' בהרחבה לעיל בגזירת דינו של רוזנטל).

גזירת העונש

211. בבואי לגזור את עונשו של אפריאט, מבין שלל הנסיבות שעומדות לו לקולא, בולטת במיוחד הסיבה שבגינה ביצע את העבירות, והיא תמימותו (בלשון המעטה) וחולשתו מול רואימי. בשונה משאר הנאשמים בתיק זה, חתימתו על האישורים הכוזבים לא נעשתה מתוך כוונה לקבל דבר במרמה עבור התלמידים, גם לא כדי לעשות רווח אישי על חשבון הקופה הציבורית. היא נעשתה אך על מנת לרצות את רואימי לאחר שרואימי לחץ עליו לעשות כן. מטעם זה, גם זוכה אפריאט מהעבירה של סיוע לניסיון לקבל דבר במרמה שיוחסה לו, אשר דורשת יסוד נפשי של כוונה. המאשימה ביקשה להטיל על אפריאט עונש של שנת מאסר, מאסר על תנאי וקנס בגובה של עשרות אלפי שקלים. ואולם, בשים לב לדברי זה עתה, בטרם אגזור את דינו של אפריאט ומבלי להביע עמדה סופית, אני מורה על הגשת חוות דעת מטעם הממונה על עבודות השירות, אשר יבחן את האפשרות לריצוי עונש המאסר, או חלקו, בעבודות שירות.

בן חיים (הנאשם 5)

212. בן חיים הורשע בביצוע 117 עבירות: 58 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין; 58 עבירות של ניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 25 לחוק ועבירה של מרמה, לפי סעיף 220(1) ו-5) לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש]. אף שככלל, מצאתי לסווג את עבירת המס כאירוע נפרד, הרי שבהינתן הסכום הנמוך יחסית שהעלים בן חיים, אתייחס לכל העבירות שביצע כאירוע אחד (וזוהי גם עמדתה של המאשימה).

213. על פי הכרעת הדין, אסף בן חיים מתלמידי מכללת גן נר אישורים כוזבים על לימודים קודמים והעבירם לרוזנטל, על מנת שהאחרון יעבירם לרבנות הראשית. כן ביקש ספציפית ממגיד השיעור הרב קיל, להנפיק 7 אישורים כוזבים עבור תלמידים, שלא היה באפשרותם להביא אישורים כנדרש. על סמך האישורים הללו (ומסמכים נוספים) שהועברו לרבנות הראשית (ע"י רוזנטל), נתקבלו תעודות ההשת"ג הכוזבות, אשר על בסיסן ועל בסיס תעודות היורה יורה הכוזבות, העניקו גופי הביטחון לתלמידים תוספות שכר בסך 2,000-4,000 ₪ מידי חודש. בנוסף, נקבע, כי במזיד ובכוונה להתחמק מתשלום מס, נמנע בן חיים מלדווח לרשויות המס על הכנסותיו מהפעלת המכללה, בסך של 186,000 ₪.

הערכים המוגנים, מידת הפגיעה בהם ומדיניות הענישה הנוהגת

214. נכונים הם לכאן הדברים שכתבתי במסגרת גזירת דינו של רוזנטל, כמו גם שלל פסקי הדין אותם סקרתי שם.

הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות

215. ניתן לראות, כי לעבירות קבלת דבר במרמה שביצע בן חיים, לא קדם **תכנון** מצדו והוא אף לא יזם את הקמתה של המכללה (היה זה אחיו, אלי בן חיים). גם העובדה שלא נתן לתלמידים קבלות עבור שכר הלימוד, אינה פרי

תכנון של בן חיים אלא רוזנטל הנחה אותו לפעול כאמור. בהמשך לכך, גם **חלקו היחסי של בן חיים בביצוע העבירה** היה קטן יחסית. הוא היה אחראי רק לפן הלוגיסטי של הלימודים ובכל הקשור לפן המהותי של הלימודים, פעל באופן "עיוור" על פי הנחיותיו של רוזנטל, אשר הציג עצמו כאיש הקשר עם ישיבת הגר"א. בהקשר זה, קבעתי, כי לא היתה לבן חיים כל הבנה בחומר הלימוד ובמשך הלימוד הנדרש. המשמעות לענייננו היא, כי הכזב הזועק במיוחד במכללת גן נר בעניין רמת הלימודים ומשכם, אינו מנת חלקו של בן חיים, כך גם לא קיום הלימודים תחת חסות פיקטיבית ללא כל פיקוח. גם מבחינת המסמכים הכוזבים שהונפקו, עולה, כי בן חיים לא היה מודע למרביתם: הוא נהנה מספק מסוים האם ראה את אישור 35 ש"ש וכך גם הספק נוטה לטובתו, האם ראה במו עיניו את תעודות היורה יורה. בהמשך לכך, קבעתי, כי בהינתן, שלבן חיים אין בכלל רקע תורני והוא אף אינו מנהל אורח חיים דתי, לא ניתן להקיש מעצם ידיעתו, שמנפיקים לתלמידים תעודות שנקראות תעודות יורה יורה, כי בהכרח ידע, שהתעודות הללו מכילות תוכן כוזב. לא שוכנעתי, כי בן חיים ידע מה משמעותה של אותה תעודת יורה יורה, למי היא מוענקת בדרך כלל ומהם התנאים ההכרחיים להענקתה (למשל, שמירת תורה ומצוות).

216. למול נסיבות מקלות אלה, עומדת לחומרה העובדה, שחלקו של בן חיים לא הסתכם בבקשתו מהתלמידים להגיש אישורים על לימודים קודמים ובידיעתו כי חלק מהאישורים שמועברים לו הינם כוזבים, אלא שהוא פעל גם בעצמו כדי שאכן יהיו בידיהם אישורים כאלה. כאשר אמרו לו חלק מהתלמידים, שאין ביכולתם להגיש אישור כבקשתו, הוא השיב להם, שידאג לכך עבורם. אז, פנה לרב קיל וביקש ממנו להנפיק 7 אישורים כוזבים עבור תלמידים. כן ישנה העובדה, שבן חיים חילק לתלמידים את תעודות ההשת"ג, בידועו, כי מדובר בתעודות כוזבות. היו גם תלמידים שפנו לבן חיים בנוגע לכיתוב, כי למדו 5 שנים בישיבות גבוהות, ובן חיים אמר להם ש"זה בסדר". בצד זה, אין להתעלם מכך, שהוראתו של רוזנטל לבן חיים, לבקש אישורים על לימודים קודמים, עלתה לקראת סיום הלימודים ומטבע הדברים, הורה לו רוזנטל לחלק לתלמידים את תעודות ההשת"ג הכוזבות רק בסוף הקורס. יש בתזמון בו נדרש בן חיים ע"י רוזנטל לבצע פעולות שונות הקשורות למרמה, כדי להפחית מאשמו וליצור את הרושם שנגרר לבצע את המרמה, כדי שלא לסכל את הקורס כולו ולהתמודד עם טרוניות התלמידים, ששילמו שכר לימוד גבוה.

217. **הנזק שנגרם** מביצוע העבירות באירוע של מכללת גן נר, עומד על 8,700,000 ₪, זאת לפי חישוב על דרך הצמצום, כמפורט באירוע של מכללת דרכי הוראה (2,500X 12 X 5 X 58). אם גופי הביטחון היו ממשיכים לשלם את ההטבות המלאות לתלמידים, **הנזק שהיה צפוי להיגרם**, עומד על סכומים אסטרונומיים. כאמור לעיל, הנזק הוא לא רק לקופת המדינה אלא גם לאותם תלמידים ששילמו שכר לימוד גבוה והשקיעו מזמנם, על סמך הבטחות שווא.

218. **הסיבה שהביאה את בן חיים לבצע את העבירות** היא הרצון להפיק רווח כספי. כאמור לעיל, בן חיים נדרש לבצע פעולות מרמה שונות רק לקראת סיום הקורס. אם לא היה משתף פעולה עם המרמה, היה מסכל את הקורס כולו וכנראה, שהיה נאלץ להשיב לתלמידים את כספם. יש לשים לב, כי בסופו של דבר, ציפייתו של בן חיים לעשות רווח כספי משמעותי לא התממשה. אף שנגבה במכללת גן נר שכר לימוד גבוה למדי בסכום כולל של 1,056,000 ₪ (תלמידי הכיתה הראשונה שילמו 17,000 ₪ ובכיתה השנייה קפץ שכר הלימוד ל- 22,000 ₪), הרי שבן חיים הכניס לכיסו סכום נמוך של 186,000 ₪. למעשה, אחיו, אלי בן חיים, ורוזנטל, הם אלה שנהנו מפירות המרמה: בן חיים העביר לאחיו סכום של 5,000 ₪ בגין כל תלמיד (גם עבור 10 התלמידים בישיבת הגר"א) וסה"כ 340,000 ₪ (X 68 5,000). לרוזנטל, העביר סכום של 8,000 ₪ בגין כל תלמיד וסה"כ 464,000 ₪ (X 58 8,000). ביטוי נוסף לפועלו של בן חיים מתוך רצון להפיק רווח כספי, ניתן למצוא בהתחמקותו מתשלום מס על הכנסותיו מהמכללה.

219. המאשימה ביקשה לקבוע מתחם של 20 עד 40 חודשי מאסר בפועל ולמקם את בן חיים במרכז המתחם. עו"ד רפאלי, מצדו, ביקש לקבוע מתחם שמתחיל בעבודות שירות. בשים לב לכל השיקולים שמניתי לעיל, אני מוצא לקבוע מתחם ענישה אשר נע בין **6 חודשי עבודות שירות עד 24 חודשי מאסר בפועל**.

האם מתקיימות נסיבות המצדיקות חריגה ממתחמי הענישה (סעיף 40 לחוק)?

220. לנוכח חומרתם היתרה של מעשי העבירה שביצע בן חיים ומידת אשמו, לא מצאתי לחרוג ממתחמי הענישה שקבעתי בעניינו (זאת מאותם הנימוקים שפורטו בגזירת דינו של רוזנטל). בנוסף, וכפי שקבעתי לגבי רוזנטל, גם בעניינו של בן חיים, אין בזמן שחלף ממועד ביצוע העבירות להוות נסיבה חריגה ויוצאת דופן המצדיקה סטייה ממתחם העונש ההולם שקבעתי. המקום הנכון להתחשב בכך, הוא בתוככי מתחם הענישה, במסגרת הנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירות (ר' בסעיף 40יא(4) ו-(10) לחוק).

נסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירות (סעיף 40יא לחוק)

221. בן חיים הינו בן 57, אב לשלושה ילדים וסב לנכדה. **מצבו הבריאותי אינו שפיר** והוא הציג תעודות רפואיות משנת 2011, מהן עולה, כי הוא סובל מפרקינסוניזם (הפרעת תנועה) ולדבריו, גם עבר אירוע מוחי. כאמור, **אין לבן חיים עבר פלילי** והוא ביקש מבית המשפט לזקוף לזכותו את מסכת חייו ותרומתו הרבה לצבא, לעומת מעידתו החד פעמית. בן חיים שירת כמנהל מטבח בחטיבת גולני כ- 25 שנה, עד לשנת 2000. בשנת 2002, לבקשת הצבא, חזר לשירות, הפעם כאזרח עובד צה"ל והוא מנהל את המטבח של מסעדת שמשון בצומת גולני. מפקדו, רנ"ג מוטי מסאס, כתב לבית המשפט מכתב על עבודתו המסורה והטובה של בן חיים כמפקד צוות המטבח, אשר הובילה להישגים רבים ליחידה. כן כתב, כי בן חיים נבחר לעובד מצטיין לשנת 2013, הוא מסייע רבות לחיילים חדשים והינו בעל ניסיון וידע רב בתחום המזון. גיסו של בן חיים, מרדכי ביטון, העיד גם הוא על אופיו הטוב של בן חיים, כמי שנכון תמיד לעזור לכל אדם, הן במסגרת המשפחתית והן במסגרת שירותו הצבאי.

222. בן חיים עצמו, הביע צער על האירוע נשוא כתב האישום והאשים את אחיו בכך שנקלע לסיטואציה האמורה. לדבריו, אילולא אחיו - הוא לא היה כאן. התרשמתי, כי בן חיים **נטל אחריות על מעשיו** וכי חרטתו אמיתית היא. בהתאם, הוא הודה במרבית עובדות כתב האישום והמחלוקת במשפט התמצתה לעניין היסוד הנפשי שלו. בהקשר זה, נזקפת לזכותו של בן חיים העובדה, שהוא **פעל לתיקון תוצאות העבירה** והגיע להסדר עם מס הכנסה (ר' בסעיף 40יא(5) לחוק). אני מוצא ליתן לכך משקל מסוים, בשים לב לאמור בהכרעת הדין, כי בן חיים נמנע מלהסדיר את חובו במשך שנים ארוכות (גם לאחר חקירתו במס הכנסה בשנת 2006) ומצא לנכון לעשות כן רק לאחר שהגיע למצב של "אין ברירה", כאשר הוגש נגדו כתב האישום (הוא הגיע להסדר עם מס הכנסה לקראת סוף שנת 2010, ר' במוצגים נ/173 ונ/174). לבסוף, עומדים לנגד עיני דבריו של בן חיים, כי הוא נמצא "במתח נורא" כבר 11 שנה מאז שהתחילה החקירה וכי מאסר בפועל יהווה עבורו "**גזר דין מוות**" (בע' 15,632 ש' 2). אכן, יש לייחס חשיבות מסוימת ל**זמן שחלף מעת ביצוע העבירות**, כמו גם ל**התנהגות רשויות אכיפת החוק**, שלא העמידו לדין את הרב גרוס (ר' בהרחבה לעיל בגזירת דינו של רוזנטל).

223. עת עסקינן בחלקו של בן חיים בפרשה זו, עולה, כי אף ש"על הנייר" היה לו מעמד ניהולי במכללת גן נר, הרי שבפועל, חלוקת התפקידים בינו לבין רוזנטל היתה היררכית. כאמור, בן חיים נזקק לחסות של מוסד תורני כלשהו כדי להפעיל את כיתות הלימוד ואחיו, אלי בן חיים, הכיר בינו לבין רוזנטל לצורך זה, בהיותו (לכאורה) איש הקשר עם ישיבת הגר"א. מאחר שלבן חיים אין כל רקע תורני והוא אף אינו מנהל אורח חיים דתי, התמצא תפקידו בפן הלוגיסטי של הלימודים ואילו בכל הקשור לפן המהותי של הלימודים - הוא לב המרמה - הסתמך על רוזנטל. בנושאים אלה, בהם לא היתה לבן חיים כל הבנה, היה רוזנטל חזות הכל עבור בן חיים והלה מילא אחר הוראותיו באופן עיוור.

224. סבורני, כי מצב דברים זה ממצב את בן חיים במדרג שונה מנאשמים אחרים בתיק זה, ובמיוחד מהנאשם רואימי. אף שלכאורה, ישנו דמיון בין השניים, משכל אחד מהם ניהל מכללה, הרי שבכך הוא מתחיל ונגמר. רואימי, להבדיל מבן חיים, ניהל את מכללת בית שאן יחד עם רוזנטל, כסוג של עסק משותף. הוא גם לימד בה. בהתאם, מעורבותו במרמה היתה גבוהה לאין שיעור מזו של בן חיים: הוא הכין בעצמו אישורים כוזבים, באופן חוזר ונשנה, זייף שני אישורים, חתם כמגיד שיעור על תעודות של תלמידי גן נר וכך גם היה מודע לחסות הפיקטיבית של ישיבת הגר"א, לכזב בתעודות היורה יורה ולרמה הנמוכה של הלימודים. בן חיים, לעומתו, לא היה מודע למרבית המסמכים הכוזבים שהונפקו ונראה, כי חטאו הבולט הוא במעשה האקטיבי של הזמנת אותם 7 אישורים כוזבים על לימודים קודמים, מהרב קיל. גם הכזב הזועק במיוחד במכללת גן נר בעניין רמת הלימודים ומשכם, אינו מנת חלקו והוא לא היה מודע אליו.

225. הרושם העולה הוא, כי מדובר באדם ישר ביסודו, אשר הסתמכותו על רוזנטל גררה אותו ליטול חלק במרמה. התזמון בו ביצע את המעשים בהם הורשע, מחדד רושם זה: הוראתו של רוזנטל לבקש אישורים על לימודים קודמים, עלתה רק לקראת סיום הלימודים וכך גם רוזנטל ביקש ממנו לחלק את תעודות ההשת"ג לתלמידים, בסוף הקורס. בכך, העמיד את בן חיים בסיטואציה לא פשוטה. אם לא היה משתף פעולה עם המרמה, היה מסכל את הקורס כולו והיה נאלץ להתמודד עם טרוניות התלמידים, ששילמו שכר לימוד גבוה. כנראה, שהיה נאלץ להשיב להם את כספם. התרשמותי היא, כי אלמלא "שידך" אחיו בינו לבין רוזנטל ואם היה נדרש לבצע פעולות מרמה בטרם נפתח המסלול, כלל לא בטוח, שהדברים היו מתפתחים כפי שהתפתחו. אני מוצא בכל אלה שיקולים מרכזיים בגזירת דינו.

226. המאשימה ביקשה להטיל על בן חיים כ- 30 חודשי מאסר בפועל, מאסר על תנאי וקנס שיהלום את שווי טובת ההנאה שהפיק ואת הנזק שגרם. ברם, בשים לב לדברי זה עתה, בטרם אגזור את דינו של בן חיים ומבלי להביע עמדה סופית, אני מורה להגיש חוות דעת מטעם הממונה על עבודות השירות, אשר יבחן את האפשרות לריצוי עונש המאסר, או חלקו, בעבודות שירות.

גוטסדינר (הנאשם 7)

227. גוטסדינר הורשע בביצוע 509 עבירות. אני מוצא לסווג את העבירות הללו לשני אירועים: האחד, האירוע של מכללת אריאל והשני, האירוע של מכללת קארו. אף שככלל, סיווגתי את עבירת המס כאירוע נפרד, הרי שבהינתן הסכום הנמוך שהעלים גוטסדינר והקשר הישיר שלו לעבירת השוחד, אתייחס לעבירה זו במסגרת האירוע של מכללת אריאל (וזוהי גם עמדתה של המאשימה).

מכללת אריאל

228. בגין פועלו במכללת אריאל, הורשע גוטסדינר בביצוע 100 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין; 100 עבירות של ניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 25 לחוק; 33 עבירות של זיוף מסמך בכוונה לקבל באמצעותו דבר בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 418 סיפא לחוק העונשין; 33 עבירות של שימוש במסמך מזויף בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 420 סיפא לחוק העונשין; עבירה של לקיחת שוחד, לפי סעיף 290 לחוק העונשין; עבירה של מרמה והפרת אמונים, לפי סעיף 284 לחוק העונשין ועבירה של מרמה, לפי סעיף 220(5) לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש].

229. על פי הכרעת הדין, הכין גוטסדינר והעביר לרבנות הראשית (באמצעות רוזנטל) מסמכים המציגים מצג שווא: **(1)** אישורים על לימודים בהיקף של 35 ש"ש (כאשר הלכה למעשה למדו 8-10 ש"ש בלבד) וכי התלמידים ימשיכו בלימודיהם שנה נוספת (כאשר לא כך היה). **(2)** אישורים כוזבים על לימודים קודמים של התלמידים (כאשר גוטסדינר זיף 33 אישורים כאלה). בנוסף, היה גוטסדינר מעורב בניסוח תעודות הורה יורה, שאינן משקפות את רמת הידע והבקיאות האמיתית של התלמידים. בהיותם של חלק לא מבוטל מהתלמידים חילוניים, הם כלל לא היו ראויים להחזיק בתעודה הנושאת את שם התואר יורה יורה.

בתמורה למסמכים הכוזבים הללו, קיבל גוטסדינר תעודות השת"ג כוזבות והעבירן, יחד עם תעודות יורה יורה כוזבות ואישור 35 ש"ש הכוזב, למשטרה. על סמך התעודות הכוזבות הללו, העניקה המשטרה לכל תלמיד תוספת שכר בסך 2,000-4,000 ₪ מידי חודש.

230. בנוסף, נקבע, כי לבקשתו של גוטסדינר, העביר לו טרופ סכום של 20,000 ₪ במזומן וכן העבירה המכללה לפקודת בנו של גוטסדינר, מלגה חודשית בסך של 2,500 ₪, אשר הועברה במשך 15 חודשים, בסך כולל של 37,500 ₪. קבעתי, כי כספים אלה היוו תשלום עבור פועלו של גוטסדינר במכללת אריאל וכי הפעולות שביצע גוטסדינר במכללה נעשו בזיקה לתפקידו כרב מחוז צפון של המשטרה. משכך, הם מהווים לקיחת שוחד.

231. כן קבעתי, כי במעשיו, ביצע גוטסדינר מעשה של מרמה והפרת אמונים הפוגע בציבור: הוא עשה שימוש במדוי ובמעמדו הבכיר ברבנות המשטרית ובסמלי המשטרה כדי לגייס שוטרים ללמוד במכללה פרטית וכן הכין עבור אותה מכללה פרטית מסמכים שיוגשו, בין היתר, לרבנות המשטרית בה הוא מועסק.

232. לבסוף, קבעתי, כי במזיד ובכוונה להתחמק מתשלום מס, נמנע גוטסדינר לדווח על הכנסותיו מהמכללה, בסך של 57,500 ₪.

הערכים המוגנים ומידת הפגיעה בהם

233. לעניין הערכים המוגנים בעבירה של קבלת דבר במרמה, עבירת הזיוף ועבירת המס, אפנה לדברי במסגרת גזירת דינו של רוזנטל. לעניין העבירה של מרמה והפרת אמונים, אפנה לדברי במסגרת גזירת דינו של אוחנה.

234. אשר לערך החברתי המוגן בעבירה של קבלת שוחד. העבירה מבקשת להגן על עצם פעולתו התקינה של המנהל הציבורי, יוקרתו והאמון שהציבור רוכש לו, כי החלטות עובדי הציבור ענייניות הן ונעשות ביושר ובהגינות. כבוד השופט ס' גו'בראן עמד על ערכים אלה בע"פ 6916/06 **אטיאס נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 29.10.07): **"ראשית, הרצון למנוע מעובד ציבור להימצא במצב דברים שבו בשל קבלת מתת ממי שנוקק לשירותיו הוא מעמיד עצמו במצב של התחייבות ושל ציפייה להדדיות, העשויים להשפיע על שיקול דעתו השלטוני. שנית, הרצון למנוע מעובד הציבור מלהימצא במצב של ניגוד עניינים, שכן עצם ההימצאות במצב דברים זה פוגעת באמון הציבור בשירות הציבורי" (שם, בפסקה 24).**

235. בתי המשפט ייחסו חשיבות רבה לערך החברתי המוגן שביסוד העבירה. הם עמדו על כך, שבלעדי פעולתו התקינה של המנהל הציבורי, לא ייתכנו חיים חברתיים מסודרים. בהתאם, קבעו, כי מעשה השוחד הוא **"מעשה חמור מאין כמוהו"**, המשחית את מערכת המנהל הציבורי ואת מידות עובדי הציבור **"ופוגע ברקמה העדינה של מערכת היחסים בין הפרט לבין עובדי הציבור"** (ר' בפסקה 9 לדברי כבוד השופט ט' שטרסברג-כהן ברע"פ 5905/98 **רון נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 1.3.99), אשר הפנתה גם לדבריו של כבוד השופט צ' ברנזון, כי **"השוחד הוא כמו סרטן בגוף החברתי- ציבורי ... הוא עלול להתפשט במהירות לכל עבר ולהרוס כל חלקה טובה שנתרה בשירות הציבורי"**). וראו גם דבריו של כבוד השופט מ' חשין בע"פ 6033/03 **בראון נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 22.3.04): **"מן המפורסמות הוא כי עבירת השוחד עבירה היא המרקיבה את שורשי השלטון ומביאה מנהל עד סף התהום"** (להלן - **עניין בראון**). ביטוי נוסף לחשיבותם של הערכים המוגנים ביסוד עבירות השוחד הוא בכך שהמחוקק מצא להחמיר את הענישה בגין: רמת הענישה המקסימלית בעבירות מתן שוחד הוחמרה מ-3.5 ל-7 שנות מאסר ואילו בעבירות של קבלת שוחד, היא הוחמרה מ-7 ל-10 שנות מאסר (ר' בתיקון מס' 103 לחוק העונשין). יוער, כי בהינתן שעבירת השוחד של גוטסדינר בוצעה בטרם חוקק תיקון מס' 103, תקרת הענישה תהא כפי גובהה בטרם התיקון.

236. מבחינת מידת הפגיעה של גוטסדינר בערכים המוגנים, הרי שמדובר בפגיעה חמורה הנמצאת ברף הגבוה ביותר. בהיותם שייכים לרשות האמונה על אכיפת החוק במדינה, נדרשים אנשי המשטרה לשמירה על ערכי החוק, המוסר וההגינות השלטונית ברמה הגבוהה ביותר. ודאי, שכך נדרש מגוטסדינר, אשר מילא תפקיד בכיר במשטרה, של רב המחוז הצפוני. ברם, לא רק שגוטסדינר ניצל את תפקידו ומעמדו בצמרת המשטרה כדי לגייס שוטרים ללמוד במכללה פרטית, אלא שהוא הכין עבור אותה מכללה מסמכים כוזבים ומזויפים שהוגשו, בין היתר, לרבנות המשטרתית - בה הוא מועסק. גוטסדינר, גם שכנע את הרב המשטרתית הראשי, הרב גרוס, לקבל את נוסח תעודת היורה יורה המסייגת את הכהונה בפועל. כלומר, הוא ניצל את מעמדו כדי להבטיח שמסמכיה של המכללה ממנה הוא מקבל כספים, יאושרו על ידי הרב המשטרתית הראשי. במעשיו אלה, אשר נעשו אך כדי לעשות לעצמו הכנסה צדדית, פעל גוטסדינר בניגוד עניינים מובהק מאין כמותו. הוא הוציא שם רע למשרתי הציבור הנאמנים ופגע פגיעה קשה ומובהקת בתקינות המערכת הציבורית ובאמון הציבור בה, ובפרט - במשטרה.

237. יש להדגיש, כי הפגיעה הקשה של גוטסדינר מתבטאת גם בכך, שלא רק שהוא פגע באמון הציבור בכללותו, אלא, שהוא פגע באופן ספציפי בפקודיו השוטרים. הוא ניצל את אמונם המוחלט בו מתוקף היותו רב מחוז צפון של המשטרה והבטיח להם, כי ידאג עבורם לכל הנדרש והם אינם צריכים לעשות דבר. גוטסדינר הלך מאחורי גבם של התלמידים והגיש בשמם מסמכים כוזבים ומזויפים, מבלי שהם בכלל ידעו על כך. מעבר לכך, פגע גוטסדינר גם באמונם של ראשי מכללת אריאל, ביצירת מצג בפניהם, כי פעילותו במכללה הינה חלק מתפקידו כרב מחוז צפון וכי הוא משמש

מדיניות הענישה הנוהגת

238. מתאימים הם לכאן פסקי הדין אשר סקרתם במסגרת גזירת עונשם של רוזנטל ואוחנה. אוסיף בעניינו של גוטסדינר, כי הגישה העונשית בפסיקה לגבי עובדי ציבור שחטאו בלקיחת שוחד והפרת אמונים, היא מחמירה. כך, לדוגמה, החמיר בית המשפט העליון את עונשו של השר שלמה בניזרי, אשר קיבל טובת הנאה כדי לסייע לעסקיו של חבר וגזר עליו 4 שנות מאסר במקום 18 חודשים (ע"פ 508/08 **בניזרי נ' מדינת ישראל**, ניתן ביום 24.6.09). במקרה של גזבר ומזכיר המועצה האזורית מרחבים, אשר הורשע על פי הודאתו במסגרת הסדר טיעון (שלא כלל הסכמה לעניין העונש), בעבירות של לקיחת שוחד וגניבה בידי עובד ציבור, החמיר בית המשפט העליון את עונשו של הנאשם, ממאסר בפועל של 12 חודשים ל- 20 חודשים, בציינו, כי לולא נסיבותיו המיוחדות של הנאשם, היה מקום להחמיר אף יותר (ע"פ 267/13 **מדינת ישראל נ' לוי**, ניתן ביום 23.6.13). וראו גם גזר דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב, בעניינו של בכיר ברשות המיסים, אשר ניצל את תפקידו כדי להסדיר לנישומים את חובותיהם, וזאת בתמורה למתת כספי. בית המשפט המחוזי גזר עליו שש שנות מאסר וקנס בגובה של 750,000 ₪ (ת"פ 18580-03-11 **מדינת ישראל נ' ואנונו** (ניתן ביום 14.9.11)).

במקרה מהעת האחרונה, דובר בשוטר משמר הגבול בשירות קבע, אשר נטל שוחד וביצע עבירות זיוף כדי להשיג טופס מבחן נהיגה עיוני שעליו חותמת "עבר", עבור אדם שפגש במסגרת תפקידו כמפקד מחסום. בית המשפט העליון הותיר על כנו את העונש שגזר בית המשפט המחוזי, של 12 חודשי מאסר בפועל. יש לשים לב, כי באותו מקרה דובר באדם ללא עבר פלילי וכך גם בסופו של דבר הוא נעצר בטרם העביר את טופס התיאוריה המזויף (ע"פ 1676/14 **אבו חיייה נ' מדינת ישראל**, ניתן ביום 26.6.14).

הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות

239. כפי שראינו בהכרעת הדין, כחלק מהתכנון **שקדם לביצוע העבירה**, ביקש גוטסדינר להסתיר את מעורבותו האקטיבית בגיוס השוטרים ללימודים במכללת אריאל. על גבי המודעות שפרסם בלוחות המודעות בתחנות המשטרה, הוא כתב את מספר הטלפון של אשתו ואת הטלפון בביתו הפרטי. בדומה, כדי להסתיר את הכנסותיו ממכללת אריאל, שולם לו הסכום בכובע של מלגה לבנו. מעבר לכך, ישנו אלמנט של תכנון מצדו של גוטסדינר בכך שיצר בפני ראשי המכללה את הרושם, כי פעילותו במכללה נעשית כחלק מתפקידו כרב מחוז צפון וכי הוא נציגה של המשטרה בנושא זה. מצג שווא זה נועד לרכוש לעצמו מעמד מרכזי וחשוב, אשר על בסיסו יקבל טובת הנאה כספית. מבחינת **חלקו היחסי בביצוע העבירה**, הרי שגוטסדינר היווה דמות מפתח במכללה. אף שבאופן פורמאלי היה לו רק מעמד של גורם ממליץ, הרי שהלכה למעשה, היתה לגוטסדינר יכולת השפעה של גורם מחליט. מעורבותו לא פסחה על אף שלב של הלימודים ובכל אחד מהשלבים הוא היה הגורם המוביל, אשר על פיו יישק דבר: **החל** מעצם היוזמה לפתוח את המסלול, גיוס מגידי השיעור, קביעת תוכן הלימוד ומשכו, פרסום הלימודים בקרב השוטרים והשתתפות בוועדות הקבלה; **דרך** פיקוח שוטף על הלימודים עצמם ועידוד התלמידים שלא לעזוב את התוכנית; **וכלה** בדאגה לכל המסמכים הנדרשים לצורך אישור הרבנות הראשית. מיותר לציין, כי כל פעולותיו נעשו בלא רשותו של הרב גרוס (אף לא עדכונן) ושלא במסגרת סמכויותיו כרב המחוז הצפוני.

240. נראה, כי חלקו הדומיננטי של גוטסדינר הגיע לשיאו בשלב השלישי של הכנת תיקי התלמיד של התלמידים, משהיה הגורם שביצע את לב ליבה של המרמה: לאחר שקיבל מרוזנטל את הנוסח של אישור "35 ש"ש וממשיך בלימודיו שנה נוספת", הדפיסה בתו של גוטסדינר את האישורים, במחשב בביתו. גוטסדינר אף חתם על עשרות מן האישורים הללו בחתימת קשקוש בשם הנהלת המכללה. בנוסף, זייף גוטסדינר 33 אישורים על לימודים קודמים, בשיטת הפוטומונטאז': הוא לקח אישור קיים ועל בסיסו, בדרך של צילום, חיתוך והדבקה, הכין אישור מזויף המכיל פרטים כוזבים. אני מוצא לייחס למעשה זה משנה תוקף של חומרה, בהינתן שרבים מן האישורים הללו זויפו לאחר שהתלמידים אמרו לגוטסדינר שאין באפשרותם להציג אישור כנדרש. גוטסדינר השיב להם, "יהיה בסדר", ובפועל, הלך מאחורי גבם וזייף על שמם אישורים. הנה כי כן - רב מחוז צפון של המשטרה מוליך שולל את פקודיו ומזייף על שמם מסמכים, אשר על בסיסם תעניק המשטרה הטבות שכר בסכומים עצומים. תעוזתו של גוטסדינר מתבטאת גם בכך, שהוא עשה שימוש במכונת הצילום של המשטרה לצורך זיוף האישורים הללו. היה גם מקרה, בו העביר לו תלמיד דף ריק של בית הכנסת עם חותמת גוטסדינר מילא את הנוסח. במקרים אחרים, הכתיב לתלמידים את הנוסח הנדרש. דומני, כי מעשים חמורים אלה מדברים בעד עצמם ומציבים את מידת אשמו של גוטסדינר על הרף הגבוה ביותר.

241. יתר על כן. ראינו, כי בכך לא תם חלקו של גוטסדינר בהכנת המסמכים הכוזבים. הוא גם היה מי שהסיר את המכשולים שעמדו בדרך להנפקת תעודות היורה יורה הכוזבות עבור התלמידים: את חששותיו של ראש בית המדרש, הרב שאר ישוב כהן, ממתן תעודת היורה יורה לתלמידים (אף אם היא מסויגת), הפיג בהעלאת הרעיון, לא לחלק לתלמידים את תעודת היורה ובמקום זאת להעניק להם תעודת גמר. את מורת רוחו של הרב גרוס מהנפקת תעודת יורה יורה המסייגת את הכהונה בפועל, הפיג בדרך של שכנועו, כי כך נהוג בכל המכללות. מעבר לכך, נטל גוטסדינר חלק פעיל בניסוח תעודות היורה יורה הכוזבות ובעיצובה של התעודה (באמצעות בתו) וכן שכנע את רב העיר, הרב ישר, לחתום עליה. לבסוף, העביר גוטסדינר את המסמכים הכוזבים השונים שהכין - לידי הרב המשטרתי הראשי, תוך שהוא מאשרם כנאמן למקור.

242. **הנזק שנגרם** מביצוע העבירות, עומד על 15,000,000 ₪, זאת לפי חישוב על דרך הצמצום, כמפורט באירוע של מכללת דרכי הוראה (2,500 X 100 X 5 X 12 X). אם גופי הביטחון היו ממשיכים לשלם את ההטבות המלאות לתלמידים, **הנזק שהיה צפוי להיגרם** מגיע לסכומים אסטרונומיים. כאמור לעיל, הנזק הוא לא רק לקופת המדינה, אלא גם לאותם תלמידים ששילמו שכר לימוד גבוה והשקיעו מזמנם, על סמך הבטחות השווא של גוטסדינר. עו"ד אלברנס טען, כי המשטרה יכלה לתקן את המעוות ולשלול את הטבות השכר מהשטרים, אך כפי שקבעתי לעיל, הסיבה מדוע המשיכה המשטרה לשלם הטבות שכר מסוימות, נעוצה בזהותו של מי שגרם לנזק - הרב המשטרתי של מחוז צפון. בהינתן שאנשיה רומו ע"י אחד מהעומדים בצמרת המשטרה, היתה המשטרה מחויבת להם (ר' בפסקאות 41-45 לעיל בגזירת דינו של רוזנטל). מכאן, שהאחריות לאי הקטנת הנזק, רובצת על הנאשמים, ובמיוחד על גוטסדינר. לא רק שהיא אינה עומדת לו לקולא, אלא שהיא מהווה אלמנט נוסף שמגביר את אשמו. כן אפנה לקביעתי לעיל, כי התנהלותם של דמויות אחרות בתיק זה, ובעיקר הרב המשטרתי הראשי, הרב גרוס, אינה מפחיתה ממידת אחריותו של גוטסדינר לנזק שנגרם ומחומרת מעשיו (ר' הדיון בעניין זה בפסקאות 46-49 לעיל).

243. בטיעוניו לעונש, טען גוטסדינר, כי כל פעולותיו נבעו ממניע טהור של קירוב השוטרים ללימודי תורה. ברם, טענה זו נדחתה על ידי בהכרעת הדין וקבעתי, כי **הסיבה שהביאה את גוטסדינר לבצע את העבירות**, היתה ההזדמנות שמצא לעצמו, להכנסה צדדית נוספת על הכנסתו מעבודתו במשטרה. לבקשתו, העביר לו טרופ סכום של

20,000 ₪ במזומן וכן העבירה המכללה לפקודת בנו, "מלגת לימודים" חודשית בסכום של 2,500 ₪ (וסה"כ 37,500 ₪), למרות שהוא כלל לא למד בה. קבעתי, כי כספים אלה היוו תשלום שוחד בעד פעולותיו של גוטסדינר למען מכללת אריאל והוא זה שהחליט מה יעשה בהם. מטעם זה, גם אין ממש בטענתו של עו"ד אלברנס, כי יש להתחשב לקולא בכך שגוטסדינר לא הכניס לכיסו משכר הלימוד של התלמידים. אוסיף, כי אין בכך שסכום השוחד עמד בסופו של יום על 57,500 ₪, כדי להפחית מחומרת המעשה של נטילת השוחד. כדברי כבוד השופט ס' ג'ובראן, "**אין להשלים עם לקיחת שוחד על-ידי בעל תפקיד ציבורי במסגרת מילוי תפקידו, יהא הסכום שנתבקש אשר יהא**" (רע"פ 6403/05 **אטיאס נ' מדינת ישראל**, ניתן ביום 19.7.05), ודאי שכך במקרה של גוטסדינר, בו דובר בתשלום שוחד ששולם מידי חודש בחודשו, במשך למעלה משנה (סה"כ במשך 15 חודשים).

244. דומני, כי העובדה, שגוטסדינר ניצל לרעה של מעמדו כרב המשטרתי של מחוז צפון - היא הנסיבה שעומדת לחובתו יותר מכל. בעניין זה, טען עו"ד אלברנס, כי גוטסדינר לא ניצל את תפקידו, אלא פעל בהתאם לרוח התקופה בה עודדה המערכת המשטרית את אנשיה לצאת ללמוד. ואולם, טענה זו עומדת בניגוד לקביעות הכרעת הדין. קבעתי, כי הפעולות שביצע גוטסדינר לא נועדו לקדם את טובת התלמידים אלא הן נועדו באופן מובהק לקדם את טובתה של המכללה - ובעקיפין, את טובתו שלו. דוגמה בולטת לכך ראינו בחוברת סיכום הקורס שהכין, עליה הטביע את סמל המשטרה לצד הסמל של מכללת אריאל וכתב על גבי השער: "**עורך: הרב אהרון גוטסדינר רב המחוז הצפוני**". המדובר בשימוש בולט וזועק בתפקידו במשטרה לטובת האדרת שמו ושיווקו של מוסד פרטי. כך גם חתם בתוארו כרב המחוז הצפוני, על מכתב של מוסד אריאל, אשר הופץ לתלמידים ועניינו בבקשה מהם לתרום כסף לספר תורה לכבוד הרב שאר ישוב כהן. גם בכך ניצל את תפקידו הציבורי לטובת מטרה פרטית.

245. מעבר לאמור, ניצל גוטסדינר את מדיו, תפקידו המשטרתי וסמלי המשטרה כדי לגייס שוטרים ללימודים במכללה. מעורבותו, שיוותה ללימודים תדמית של מסגרת לימודים המתקיימת תחת חסותה של המשטרה ועל סמך דבריו, כי ידאג עבורם לקבלת הטבות השכר, נרשמו השוטרים דווקא ללימודים במכללה זו ולא למכללה אחרת או בכלל ללימודים בתחום אחר. יש לייחס למצג זה שיצר גוטסדינר משנה תוקף, בהינתן שבאותה תקופה החלו להתעורר ספקות לגבי גורלו של המסלול ותלמידים רבים חששו שלא יוכלו ליהנות מהטבה בשכרם בגין אותם לימודים. ודאי, שאין דבר מרגיע יותר מכך, שרב המחוז הצפוני של המשטרה מתחייב לדאוג עבורם לקבלת הטבת השכר. כאמור, גוטסדינר גם ניצל את מעמדו המשטרתי הבכיר בפני מנהלי המכללה. כנציגה של המשטרה, הוקנה לו מעמד של "מפקח עליון" וכך גם עצם מעורבותו בכל שלב, יצרה בקרב הנהלת המכללה את הרושם, כי לפעולותיה יש גיבוי מצד המשטרה.

מתחם הענישה ההולם

246. המאשימה ביקשה לקבוע מתחם ענישה של חמש עד תשע שנות מאסר בפועל ואילו עו"ד אלברנס, ביקש לקבוע מתחם של מאסר על תנאי עד לרף עליון אותו יקבע בית המשפט. לאחר ששקלתי את הפרמטרים השונים שפורטו לעיל, הגעתי למסקנה, כי מתחם הענישה ההולם נע בין **3 עד 6 שנות מאסר בפועל**.

מכללת קארו

247. בגין חלקו במכללת קארו, הורשע גוטסדינר בביצוע 120 עבירות של סיוע לקבלת דבר במרמה בנסיבות

מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיף 31 לחוק, ו-120 עבירות של סיוע לניסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 415 (סיפא) לחוק העונשין בצירוף סעיפים 29 ו-31 לחוק.

248. על פי הכרעת הדין, סייע גוטסדינר לבן ארי ווקנין בהפעלת המכללה. הוא גייס שוטרים ללימודים בה, בדרך של יצירת מצג לפיו הלימודים מתקיימים בפיקוחה הישיר, במעורבותה ובאישורה של המשטרה וכי היא תעניק על בסיסם את הטבת השכר. בכלל זה, הניח גוטסדינר את דעתם של התלמידים כאשר התעוררו בהם ספקות לגבי השאלה האם הלימודים יוכרו ובפרט, לאחר שהתלמידים הביעו תרעומת על הדרישה להצגת אישור על חמש שנות לימוד, הרגיעם גוטסדינר בהבטיחו, כי הנושא יפתר. כן הנחה גוטסדינר את המכללה באשר לאישורים הנדרשים לצורך קבלת תעודת ההשת"ג מהרבנות הראשית ובמסגרת זו העביר למכללה דוגמת אישור כוזב בדבר לימודים בהיקף של 35 ש"ש ודוגמה של תעודת יורה יורה (תיק התלמיד של מכללת אריאל).

249. נוסף על פעולותיו אלה, העביר גוטסדינר את תעודות ההשת"ג הכוזבות, תעודות היורה יורה הכוזבות ואישור הלימודים הכוזב (35 ש"ש) של אנשי המשטרה, לרב המשטרתי הראשי. על המסמכים הללו חתם גוטסדינר בחתימת ידו ובחותמת "נאמן למקור" ועל גבי אישורי הלימודים, הוסיף בכתב ידו את מספרו האישי של השוטר. כן ישנם אישורים בהם הוסיף חתימת "קשקוש" על גבי הכיתוב "הנהלת המרכז התורני לאומי".

הערכים המוגנים, מידת הפגיעה בהם ומדיניות הענישה הנוהגת

250. נכונים הם לכאן הדברים שכתבתי לעיל, במסגרת גזירת דינו של רוזנטל. אוסיף, כי אף שבמכללת קארו לא הואשם גוטסדינר בעבירה של מרמה והפרת אמונים, הרי שהעובדה, שמעשיו במכללה נעשו תוך ניצול מעמדו הבכיר במשטרה, החריפה את הפגיעה בערכים המוגנים בעבירה של קבלת דבר ומרמה (חופש הרצון והבחירה של המרומה) - לדרגה הגבוהה ביותר. שכן, תפקידו הבכיר והשימוש שעשה במדיו, יצרו חזקת תקינות בעיני הגורמים במכללה ובעיני התלמידים, כי הלימודים מאושרים, מתואמים ונהנים מחסותה של המשטרה. הוא השיב להם תשובות לא מוסמכות תחת חזות של גורם מוסמך, אשר שללו מהם כל סיבה לברר את שאלותיהם עם גורמים אחרים. כך, במהלך פגישה שקדמה לפתיחתו של המחזור השני, הציג גוטסדינר את תוכנית הלימודים של מכללת אריאל ואמר לנוכחים, שמשטרת ישראל מעניקה הטבות שכר על סמך לימודים במתכונת כאמור. לולא דבריו אלה, אין לדעת כיצד היו הדברים מתפתחים. ייתכן, שאנשי מכללת קארו היו פונים בעצמם לגורמי השכר במשטרה ומבררים את הדברים לאשורם. עת עסקין בתלמידים, הפגיעה בחופש הבחירה הינה חריפה במיוחד, שכן הדברים שאמר להם גוטסדינר שללו מהם את האפשרות להפעיל שיקול דעת אמיתי, הן בעצם החלטתם להירשם ללימודים (הבטיח להם שהלימודים במשך שנתיים יקנו הטבות שכר) והן בחתימתם על מסמך ההתחייבות ללמוד 3 שנים נוספות (אמר להם שהם יכולים ללמוד באופן עצמאי בבית).

הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות

251. כאמור, גוטסדינר היה מעורב בלימודי המחזור השני של מכללת קארו. **חלקו היחסי בביצוע העבירה** היה בעיקרו במתן גושפנקה ללימודים עצמם. זאת באמירותיו, כי לימודים מסוג זה מוכרים ע"י המשטרה: הן להנהלת המכללה (בפגישה שקדמה לפתיחת המחזור השני בה נתן "אור ירוק" ללימודים) והן לתלמידים עצמם (בטרם החלו את הלימודים ובמהלכם). בנוסף, הפנה גוטסדינר שוטרים ללמוד במכללה והשתתף בוועדות הקבלה. ראוי לציון הוא חלקו

המרכזי של גוטסדינר בהנחת דעתם של התלמידים לאחר שהוצג בפניהם לפתע במהלך הלימודים, כי ישנה דרישה ללימודים של 5 שנים ועליהם לחתום על מסמך התחייבות ללמוד שלוש שנים נוספות. גוטסדינר הרגיעם באומרו להם, כי מדובר במסמך פורמאלי שאינו מחייב.

252. מעבר לכך, היווה גוטסדינר גורם מנחה לבן ארי ווקנין והוא ליווה אותם לאורך הקורס. לקראת סיום הלימודים, סיפק להם תיק לדוגמה של מכללת אריאל ובו המסמכים הנדרשים לצורך קבלת תעודת השת"ג. על בסיס תיק זה, נבנה תיק התלמיד של תלמידי מכללת קארו. לבסוף, ישנה מעורבותו של גוטסדינר בשלב האחרון והקריטי בסיום הלימודים, והוא העברתם של מסמכי התלמידים למשטרה לצורך אישור הטבות השכר, תוך שהוא חותם עליהם כנאמן למקור. בדומה לפעילותו במכללת אריאל, גם פעולותיו של גוטסדינר במכללת קארו, נעשו בלא רשותו של הרב גרוס (אף לא עדכונו) ושלא במסגרת סמכויותיו כרב המחוז הצפוני.

253. במעשיו, סייע גוטסדינר לגרימת נזק של 18,000,000 ₪, זאת לפי חישוב על דרך הצמצום, כמפורט באירוע של מכללת דרכי הוראה (X 12 X 5 X 120 2,500). אם היו ממשיכות ההטבות להשתלם, ה**נזק שהיה צפוי להיגרם** מגיע לסכומים אסטרונומיים. יש לשים לב, כי במכללת קארו, לא קיבל גוטסדינר כל תמורה כספית עבור פעילותו ולכן לא ניתן לומר, כי ה**סיבה שהביאה אותו לבצע את העבירות**, היא תאוות בצע. יש בכך, כדי להוות שיקול לקולא.

254. בדומה למכללת אריאל, סבורני, כי גם במכללת קארו, הנסיבה החמורה ביותר העומדת לחובתו של גוטסדינר, היא ה**ניצול לרעה של מעמדו כרב המחוז הצפוני**. כאמור, גוטסדינר ניצל את תפקידו ואת מדיו כדי ליצור מצג - בפני הנהלת המכללה ובפני התלמידים - כי הלימודים במכללה מתקיימים בחסות המשטרה, בידיעתה ובברכתה וכי הוא משמש כנציגה. כפועל יוצא, ייחסו בן ארי והתלמידים משקל רב לדבריו. מעצם מעורבותו של גוטסדינר, הם סברו, שהלימודים מוכרים ע"י המשטרה ואין צורך לבצע בדיקה נוספת. יש לזכור, כי באותה תקופה החלו להתעורר ספקות לגבי המסלול ותלמידים רבים חששו שלא יוכלו ליהנות מהטבה בשכרם בגין אותם לימודים. לכן, יש לייחס לתשובותיו הלא מוסמכות של גוטסדינר לתלמידים, תחת חזות של גורם מוסמך, משנה תוקף.

מתחם הענישה ההולם

255. המאשימה ביקשה לקבוע מתחם ענישה של שנתיים עד ארבע שנות מאסר בפועל. כאמור, עו"ד אלברנס ביקש להתחיל את המתחם ממאסר על תנאי. לאחר ששקלתי את הפרמטרים השונים שפורטו לעיל, הגעתי למסקנה, כי מתחם הענישה ההולם נע בין **שנה עד 3 שנות מאסר בפועל**.

האם מתקיימות נסיבות המצדיקות חריגה ממתחמי הענישה (סעיף 40 לחוק)?

256. לנוכח חומרתם היתרה של מעשי העבירה שביצע גוטסדינר ומידת אשמו, לא מצאתי לחרוג ממתחמי הענישה שקבעתי בעניינו (זאת מאותם הנימוקים שפורטו בגזירת דינו של רוזנטל). בנוסף, וכפי שקבעתי לגבי רוזנטל, גם בעניינו של גוטסדינר, אין בזמן שחלף ממועד ביצוע העבירות להוות נסיבה חריגה ויוצאת דופן המצדיקה חריגה ממתחם העונש ההולם שקבעתי. המקום הנכון להתחשב בכך, הוא בתוככי מתחם הענישה, במסגרת הנסיבות שאינן קשורות בביצוע

העבירות (ר' בסעיף 40א(4) ו-(10) לחוק). אוסיף, כי לגבי עבירת השוחד, נקבע באופן ספציפי, כי בהיותה עבירה ה"נמנית עם העבירות שבהן הקורבן אינו הפרט אלא הציבור, ואחת ממטרות הענישה בעבירה זו הינה הטבעת אות קלון על מבצע העבירה והבעת סלידתה של החברה ממעשי השוחד בצורה שתרתיע את הרבים", הרי ש"ההלכה היא כי ככלל, העונש ההולם מבצע עבירת שוחד הוא מאסר בפועל. זאת, גם במקרים קלים באופן יחסי, שבהם הנאשם משודל לשוחד וטובת ההנאה הנובעת לו מן המעשה היא קטנה" (דברי כבוד השופט ד' דורנר בע"פ 2083/96 כתב נ' מדינת ישראל, ניתן ביום 21.8.97, בפסקה 8).

נסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירות (סעיף 40א לחוק)

257. גוטסדינר הינו בן 60. זוהי לו היתקלות ראשונה עם החוק והיא חריגה בנוף חייו. תת ניצב אלכס יעקובי, העיד על תרומתו לחברה של גוטסדינר, אותו הוא מכיר מאז גיוסם לצבא, ועל מעשי גמילות החסדים שלו. דברים דומים נשמעו מפי יעקב בורובסקי, ששימש, כזכור, כראש אגף תכנון במשטרה. לדבריו, המאפיין הבולט של גוטסדינר במילוי תפקידו כרב מחוז צפון, היה עזרתו הרבה לשוטרים והיותו אוזן קשבת להם, תמיכה ועידוד, תפקיד שהיה חשוב במיוחד בתקופת האינתיפאדה השנייה, בה התרחשו פיגועים רבים באזור צפון הארץ. מעבר למסירותו הרבה לשוטרים, ציין בורובסקי גם את הסיוע הרב שהעניק גוטסדינר למשפחות במצוקה. חיים ארנטל, אשר הקים את ארגון זיכרון מנחם, העיד, כי גוטסדינר נתן את "כל כולו" לארגון וסייע לו מבלי שקיבל כל תמורה. הוא עשה זאת מתוך "נתינה לשמה" (בע' 15,500 ש' 6-7 וש' 22-23). הרבנית עדינה בר שלום, בתו של הרב עובדיה יוסף ז"ל וזוכת פרס ישראל ומדליקת המשואה בטקס יום העצמאות, שיבחה בפניי את הישגיו של גוטסדינר ומסירותו הרבה בניהול מכינה שהקימה, להכשרת הציבור החרדי ללימודי השכלה גבוהה. לדבריה, בתקופה בה ניהל גוטסדינר את המכינה, אחוז ההצלחה של התלמידים בבחינות הפסיכומטרי היה הגבוה ביותר. היא הוסיפה, כי בשל המשפט שהתנהל נגדו, נאלץ גוטסדינר לסיים את תפקידו במכינה והיא מצטערת על כך עד היום.

258. גוטסדינר עצמו, סקר בפניי את הנזק הרב שנגרם לו מביצוע העבירה ומהרשעתו. לדבריו, היום בו נפתחה החקירה נגדו "זה היום בו נעצרו החיים שלי" (בע' 15,407 ש' 8). הוא תיאר את פרסום דבר חקירתו בכל כלי תקשורת, כיצד פגע הדבר בכבודו, השחיר את שמו הטוב וגרם לבושה גדולה לו למשפחתו. הוא פוטר מעבודתו במשטרה לאחר שירות של 30 שנה ומאז התקשה למצוא מקום עבודה אחר. לשירות הציבורי, כבר לא יחזור. גוטסדינר מסר, כי הוא מקבל את הכרעת הדין ולמד מכך, לא לתת פתח ליצר הרע (בע' 15,410 ש' 4). התרשמתי, כי הוא אכן נטל אחריות על מעשיו וכי חרטתו על המעשים שביצע, הינה כנה ואמיתית. אוסיף כאן, כי בהינתן דבריה של הרבנית בר שלום, לפיה נאלץ גוטסדינר לסיים את תפקידו במכינה בשל המשפט, הרי שדומני, כי יש ליתן בעניינו משקל רב יותר לזמן שחלף מאז ביצוע העבירות מאשר אצל נאשמים אחרים (דוגמת אוחנה שנשאר בתפקיד ציבורי במשך כל התקופה). החקירות והמשפט הקשו על מאמציו לפתוח דף חדש. לבסוף, ביקש גוטסדינר להתחשב בנסיבותיו האישיות הלא פשוטות. לפני כשלוש וחצי שנים, היתה בתו מעורבת בתאונת דרכים קשה, בה נפצע קשה אחד מנכדיו ונכדה אחרת נותרה עד היום בכיסא גלגלים. מאז, הוא ואשתו מסייעים להם רבות, הן בעזרה פיזית והן בעזרה כלכלית. בסוף דבריו, חזר על כך, ש"אני את העונש שלי קיבלתי ויותר מקיבלתי" וכי מאסר בפועל "ישבור אותי לגמרי" (בע' 15,415 ש' 1-2).

259. אשר לאי העמדתו לדין של הרב שאר ישוב בעבירה של מתן השוחד, שהינה נסיבה הקשורה להתנהגות

רשויות אכיפת החוק (בסעיף 40יא(9)). לא מצאתי בכך כדי להצדיק הקלה משמעותית בעונשו של גוטסדינר, שכן כפי שקבעתי בהכרעת הדין, אי העמדתו של הרב שאר יישוב לדין לעומת העמדתו לדין של גוטסדינר, לא יצרה פגיעה חריפה בתחושת הצדק וההגינות. כאמור, לגוטסדינר, להבדיל מהרב שאר יישוב, היו בנוסף על עבירת השוחד (שהיתה בסכום נמוך יחסית) עבירות רבות וחמורות (הפרת אמונים, קבלת דבר במרמה וזיוף מסמכים). לכן, קבעתי בהכרעת הדין, כי מצבו שונה בתכלית ממצבו של הרב שאר יישוב וההבחנה ביניהם לא היתה שרירותית. בנוסף, אין להתעלם מקביעתו של המחוקק, אשר מצא להעמיד את הסיטואציה של עובד ציבור שמקבל שוחד ברף אחר של חומרה ממי שנותן שוחד לעובד ציבור.

אשר לטענתו של עו"ד אלברנס, כי יש להתחשב באי העמדתם לדין של הרב גרוס ודמויות נוספות - אפנה בעניין זה לדברים שכתבתי בעניינו של רוזנטל.

גזירת העונש

260. קשה היא מלאכת גזירת הדין ובעניינו של גוטסדינר עולה קושי זה ביתר שאת. שכן, מבין כל הנאשמים, התרשמתי, כי המחיר המקצועי והאישי ששילם גוטסדינר עם גילוי הפרשה, היה הכבד ביותר. מעורבותו בפרשה פורסמה בריש גלי בכלי התקשורת ובעקבותיה הוא נאלץ לפרוש מהמשטרה. מאדם, שהיה מועמד לתפקיד הרב המשטרתי הראשי, הפך גוטסדינר לשם נרדף לשחיתות ציבורית וסיים את שירותו ארוך השנים במשטרה בבושת פנים. קשה לראות בנפילתו של אדם ונראה, כי יש משהו בדבריו, שעם מעצרו בשנת 2004, החל כבר לשאת את עונשו (בע' 15,407 ש' 19). ברם, למול כל אלה, עומד אופיין המיוחד של העבירות בהן הורשע - עבירות מרמה, שוחד והפרת אמונים שבוצעו ע"י עובד ציבור בכיר - עבירות היורדות לשורש קיומו של המנהל הציבורי, הוא מאבני היסוד של חברה מתוקנת.

261. באיזון בין שני אלה, עמדתו של בית המשפט העליון היתה מאז ומעולם חד משמעית, כי יש להעמיד בקדמת הבמה את השיקול הציבורי של הרתעת רבים ולנקוט באמצעי ענישה מחמירים. כך, נאמר ע"י כבוד השופט מ' שמגר (בתוארו אז) בעניינו של יו"ר מרכז קופת חולים שלקח שוחד: **"דמותו של האדם העומד לדין וסבלו האישי מן הראוי שלא ייעלמו לעולם מעיניה של הערכאה השיפוטית הדנה במשפטו, אולם ככל שעולה חומרתו של המעשה גם נסוגה מידת הרחמים מפני מידת הדין"** (ע"פ 234/77 ידלין נ' מדינת ישראל, ניתן ביום 18.10.77). דברים דומים נשמעו מפי כבוד השופט א' א' לוי בפרשת השר שלמה בניזרי: **"צר לי, באמת ובתמים, על בניזרי. צר לי על הרב שהרביץ תורה באחרים, אולם הוא עצמו לא הקפיד למלא אחר האיסור ליטול שוחד. צר לי על השר, שממעמדו הרם ורב ההשפעה התדרדר לתהום כה עמוקה, וצר לי על האדם בניזרי, בעל משפחה, שבהרשעתו וענישתו כרוך סבל רב גם לבני משפחתו שלא חטאו. ברם, מול כל אלה, ניצבת התופעה של שחיתות גוברת בחברה הישראלית, תופעה שלא פסחה גם על מוסדות השלטון, והשלמה עמה כמוה כהשלמה עם הסתאבות ואובדן מוחלט של האמון במנהל הציבורי. כדי להתמודד עם נגע זה, ולהרתיע את הרבים, לא די עוד במלל ודברי כיבושין, והגיעה העת לעשות מעשה, על ידי הצגתו של תג מחיר גבוה מזה שהיה נהוג בעבר לצדן של העבירות בתחום זה"** (ע"פ 5083/08 בניזרי נ' מדינת ישראל, ניתן ביום 24.6.09, בפסקה 63). גם בעת האחרונה שב בית המשפט העליון והבהיר, כי **"הלכה היא כי השיקול המרכזי בענישתן של עבירות מהסוג בהן הורשע המערער הוא הרתעה"** (כבוד המשנה לנשיא מ' נאור בע"פ 1676/14 אבו חיייה נ' מדינת ישראל, ניתן ביום 26.6.14, בפסקה 6).

262. מדיניות זו גם זכתה לביטוי בתיקון חוק העונשין בשנת 2010, במסגרתו העלה המחוקק את רף הענישה בעבירה של לקיחת שוחד, מ- 7 שנות מאסר ל-10 שנות מאסר (יצוין, כי מאחר שגוטסדינר ביצע את עבירת השוחד בטרם חוקק התיקון, חל עליו הדין הישן, של 7 שנות מאסר). בהצעת חוק העונשין (תיקון מס' 108) (החמרת הענישה בעבירות שוחד), התש"ע-2009, צוין, כי התיקון "**נועד לסייע במאבק בשחיתות**" וכי "**החמרת עונש המאסר המרבי ונועדה לבטא את חומרת עבירת לקיחת שוחד, שהיא עבירת השחיתות המצויה במדרג החומרה הגבוה ביותר, ולהתאים את הענישה למדרג הענישה הקבוע בחוק בעבירות אחרות המבוצעות על רקע כלכלי**" (הצעות חוק הממשלה - 465, ט"ו בכסלו התש"ע, 2.12.09, בע' 104). כאמור, גם תיקון 113 לחוק העונשין העמיד כעקרון מנחה בגזירת הדין את קיומו של יחס הולם בין חומרת מעשה העבירה ואשמו של הנאשם לבין חומרת העונש שיושט עליו.

263. לפיכך, לאחר שנתתי דעתי למכלול שיקולי הענישה, אני מוצא, כי השילוב של המעשים שביצע גוטסדינר עם רום תפקידו הציבורי והנזק העצום שגרם לקופת המדינה - מחייבים הטלתו של עונש מאסר מרתיע. עסקינן באחד מנושאי המשרה הבכירים במשטרה, אשר בחר לנצל את כוח משרתו כדי להפיק לעצמו רווח אישי, על חשבון הקופה הציבורית. ברור, כי כל עובד ציבור נדרש לשמור על טוהר המידות ולהעמיד לנגד עיניו את עניינו של הציבור, אך כאשר מדובר באיש מצמרת המשטרה, האמון על שמירת החוק ועל הגנת הציבור, מצופה ממנו לשמור על אמות מידה אלה ברמה הגבוהה ביותר. הן צריכות להיות נר לרגליו. מצער הדבר, שגוטסדינר לא כבש את יצרו ובחר בדרך ההפוכה: מי שהיה אמור לשמש כדוגמה וסמל "**לשמירת הסדר והחוק, הפך למסכל הסדר והחוק**" (דברי כבוד השופט מ' חשין בעניין **בראון**). לא רק שהוא מעל באמון הציבור בכללותו, אלא, שהוא מעל גם באמונם של פקודיו השוטרים ובאמונם של בעלי התפקידים במכללות. תוך עשיית שימוש במדיו, בתוארו ובסמלים של המשטרה, הוא יצר בפניהם מצג לפיו הלימודים מאושרים, מתואמים ונהנים מחסותה של המשטרה וכי הוא משמש כנציגה. בכך, רכש לעצמו מעמד מרכזי וחשוב, אשר אפשר לו לבקש במכללת אריאל טובת הנאה כספית קבועה בתמורה לשירותיו. ובלשון אחר: קיבל שוחד כספי כדי לקדם את עניינה של מכללה פרטית במסגרת תפקידו כרב המשטרתי של מחוז צפון.

264. כדי להגשים את תוכניתו העבריינית במכללת אריאל, לא נרתע גוטסדינר מלהעמיד עצמו בסיטואציה של ניגוד עניינים מובהק וכך שכנע את הרב המשטרתי הראשי להסכים לקבל את תעודת היורה יורה של המכללה, אף שנשאה סייג בדבר הכהונה בפועל. בנוסף, העביר בעצמו את כל התעודות לאישורו של הרב המשטרתי הראשי, תוך שהוא מאשרם כנאמן למקור. מעבר לכך, היה גוטסדינר הרוח החיה במכללה ותפעל את לב ליבה של המרמה - כל נושא הנפקת האישורים הכוזבים היה באחריותו. בכלל זה, ביצע רב המחוז פעולות פליליות מובהקות, אשר שיאן הוא בזיופם של 33 אישורים על לימודים קודמים, תוך שימוש במכונת צילום של המשטרה והולכת פקודיו שולל. גם במכללת קארו, אף שאמנם היה על תקן מסייע בלבד, הרי שסייע ברף העליון, ובכלל זה הוליך שולל את אנשי המכללה והתלמידים, והעביר תיק לדוגמה של המסמכים הכוזבים הנדרשים.

265. מעשים אלה, הם בגדר חציית קו אדום, שמחייב תגובה עונשית הולמת ומרתיעה. בדומה לאמירותי לגבי אוחנה, סבורני, כי חלוף הזמן אינו מקהה את חומרת מעשיו של גוטסדינר, ודומה, כי הנושא רלבנטי במיוחד בימים אלה, בהם מעשי שחיתות של בעלי כוח במגזר הציבורי הפכו נפוצים והם מערערים את אמון הציבור באלה שהופקדו על ידם לשרת את הכלל. בהקשר זה, אבהיר, כי ההתחשבות בשיקול של הרתעת הרבים היא אך במסגרת מתחם העונש ההולם שקבעתי, זאת כאמור בסעיף 40 לחוק.

266. המאשימה ביקשה להטיל על גוטסדינר עונש כולל של שמונה שנות מאסר בפועל, מאסר על תנאי וקנס משמעותי שיהלום את היותו עובד ציבור שמעל בקופה הציבורית. כשלעצמי, סבורני, כי השיקול הדומיננטי של הרתעת רבים, ישיג את מטרתו גם בענישה הקרובה לאמצע מתחמי הענישה שקבעתי, וזאת גם בשים לב לאפקט המרתיע של פיטוריו מהמשטרה והשחרת שמו בכלי התקשורת. לפיכך, ובהתחשב בנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה שמניתי לעיל, אני מוצא לגזור על גוטסדינר עונש כולל לשני האירועים (זאת בהתאם לסעיף 40ג(ב) לחוק ומהטעמים שפורטו בגזר דינו של רוזנטל), כדלקמן:

א. 4 שנות מאסר בפועל.

- ב. מאסר על תנאי למשך 24 חודשים ואולם, גוטסדינר לא יישא בעונש זה, אלא אם כן יעבור תוך תקופה של שנתיים מיום שחרורו עבירה של קבלת דבר במרמה, או זיוף, או שוחד, או מרמה והפרת אמונים, או עבירת מס מסוג כלשהו, ויורשע עליה.
- ג. קנס בסך 100,000 ₪ או מאסר תחתיו למשך 6 חודשים.
- סכום זה ישולם בתשלומים חודשיים שווים ורצופים בסך 4,000 ₪ החל מ-90 יום מתום תקופת מאסרו, בכל 10 לחודש. לא ישולם תשלום כלשהו במועדו, יעמוד כל הקנס לפירעון מיד.

סיכום העונשים

רוזנטל

א. 7 שנות מאסר בפועל.

- ב. מאסר על תנאי למשך 24 חודשים ואולם, רוזנטל לא יישא בעונש זה, אלא אם כן יעבור תוך תקופה של שנתיים מיום שחרורו עבירה של קבלת דבר במרמה, או זיוף, או גניבה מסוג כלשהו, או עבירת מס מסוג כלשהו, או עבירת הלבנת הון, ויורשע עליה.
- ג. קנס בסך 500,000 ₪ או מאסר תחתיו למשך שנתיים. סכום זה ישולם בתשלומים חודשיים שווים ורצופים בסך 5,000 ₪ החל מ-90 יום מתום תקופת מאסרו, בכל 10 לחודש. לא ישולם תשלום כלשהו במועדו, יעמוד כל הקנס לפירעון מיד.

אוחנה

א. 10 חודשי מאסר בפועל.

- ב. מאסר על תנאי למשך 12 חודשים ואולם, אוחנה לא יישא בעונש זה, אלא אם כן יעבור תוך תקופה של שנתיים מיום שחרורו על עבירה של קבלת דבר במרמה, או מתן תעודה כוזבת, או מרמה והפרת אמונים, או שבועת שקר, ויורשע עליה.

ג. אוחנה יהא פסול מלכהן בתפקיד ציבורי.

רואימי

א. 3 שנות מאסר בפועל.

ב. מאסר על תנאי למשך 12 חודשים ואולם, רואימי לא יישא בעונש זה, אלא אם כן יעבור תוך תקופה של שנתיים מיום שחרורו עבירה של קבלת דבר במרמה, או זיוף, או עבירת מס, וירשע עליה.

ג. קנס בסך 200,000 ₪ או מאסר תחתיו למשך 12 חודשים. סכום זה ישולם בתשלומים חודשיים שווים ורצופים בסך 4,000 ₪ החל מ-90 יום מתום תקופת מאסרו, בכל 10 לחודש. לא ישולם תשלום כלשהו במועדו, יעמוד כל הקנס לפירעון מיד.

גוטסדינר

א. 4 שנות מאסר בפועל.

ב. מאסר על תנאי למשך 24 חודשים ואולם, גוטסדינר לא יישא בעונש זה, אלא אם כן יעבור תוך תקופה של שנתיים מיום שחרורו עבירה של קבלת דבר במרמה, או זיוף, או שוחד, או מרמה והפרת אמונים, או עבירת מס מסוג כלשהו, וירשע עליה.

ג. קנס בסך 100,000 ₪ או מאסר תחתיו למשך 6 חודשים. סכום זה ישולם בתשלומים חודשיים שווים ורצופים בסך 4,000 ₪ החל מ-90 יום מתום תקופת מאסרו, בכל 10 לחודש. לא ישולם תשלום כלשהו במועדו, יעמוד כל הקנס לפירעון מיד.

אפריאט ובן חיים

כאמור בפסקאות 211 ו-226 לגזר הדין, אני מורה על קבלת חוות דעת מטעם הממונה על עבודות השירות בעניינם של אפריאט ובן חיים, וקובע לקבלת חוות הדעת ולהמשך הדיון בעניינם, ליום 23.11.14 בשעה 14:00.

במועד זה, אקיים גם תזכורת במעמד עורכי הדין, בעניינו של הנאשם 9, בן ארי.

ניתן ליצור קשר עם אפריאט באמצעות באת כוחו, עו"ד רם, בטלפון 050-2870539 או 02-6258898. עם בן חיים ניתן ליצור קשר באמצעות בא כוחו, עו"ד רפאלי, בטלפון 052-3527332 או 02-6241137.

המזכירות תמציא העתק לממונה על עבודות השירות.

הנאשמים 1, 2, 3 ו-7 יתייצבו לריצוי עונש המאסר בימ"ר ניצן אזור התעשייה הצפונית, רמלה, ביום 28.12.14 בשעה 9:00, כשברשותם תעודת זהות או דרכון.

על הנאשמים לתאם את הכניסה למאסר, כולל האפשרות למיון מוקדם, עם ענף אבחון ומיון של שב"ס, טלפונים: 08-9787377, 08-9787336.

הצדדים רשאים לערער על פסק הדין בפני בית המשפט העליון תוך 45 יום מהיום.

ניתן היום, ה' תשרי תשע"ה, 29 ספטמבר 2014, במעמד הצדדים.